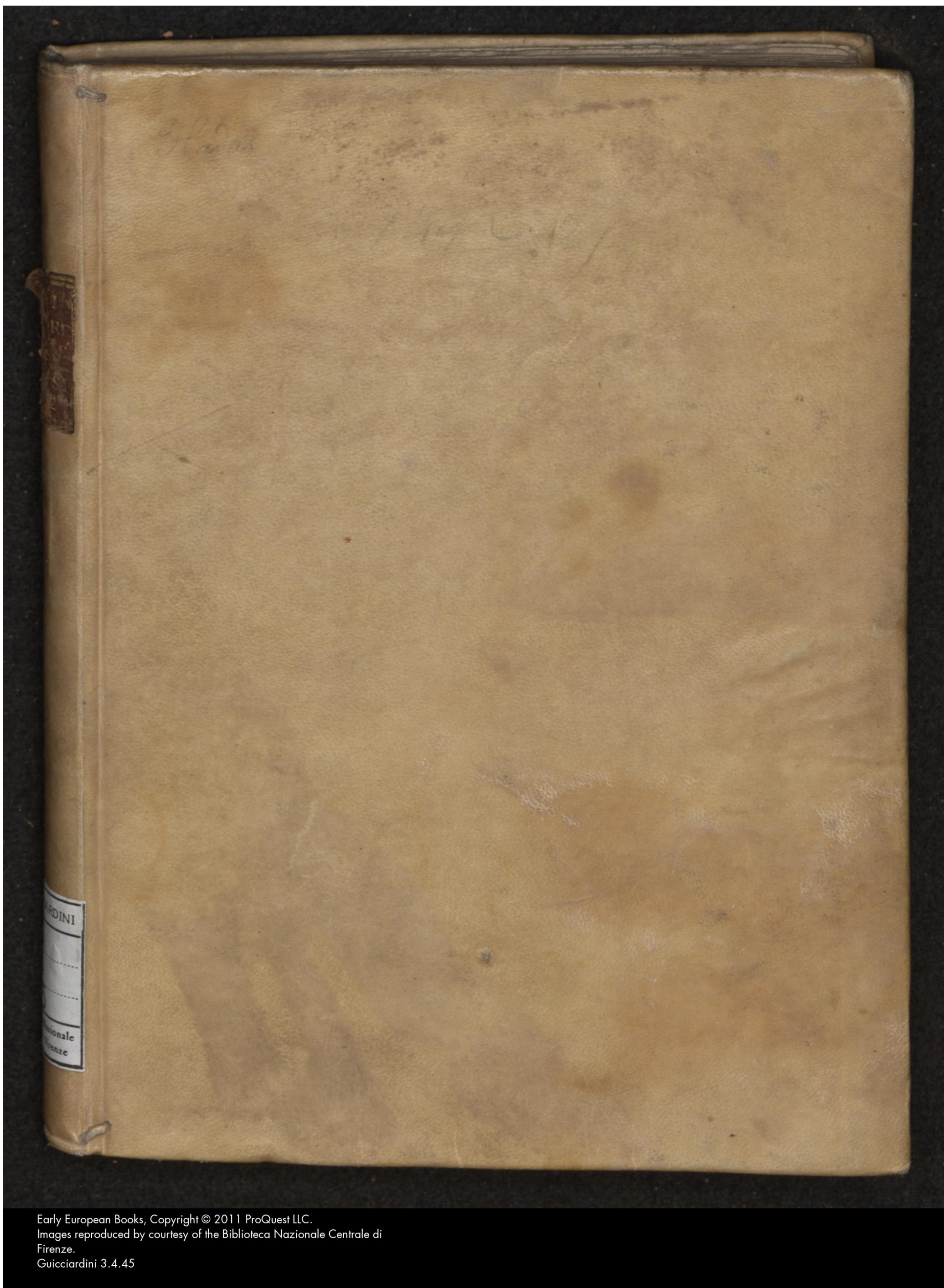
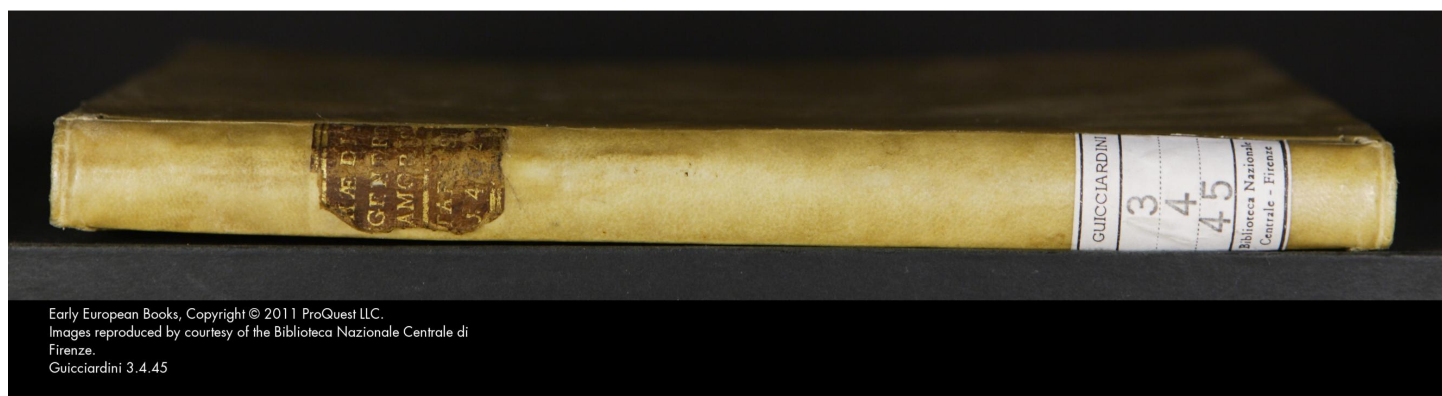
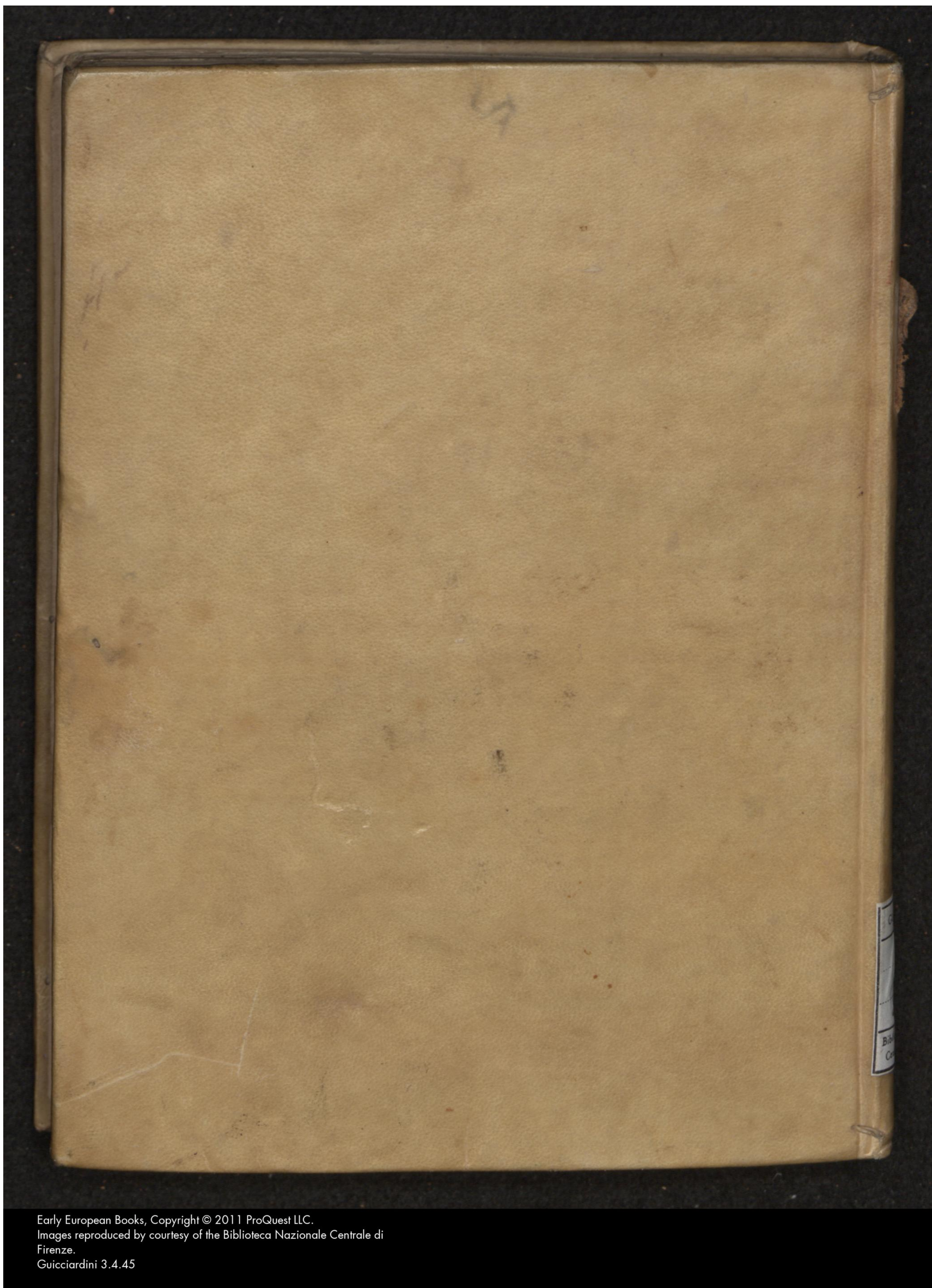
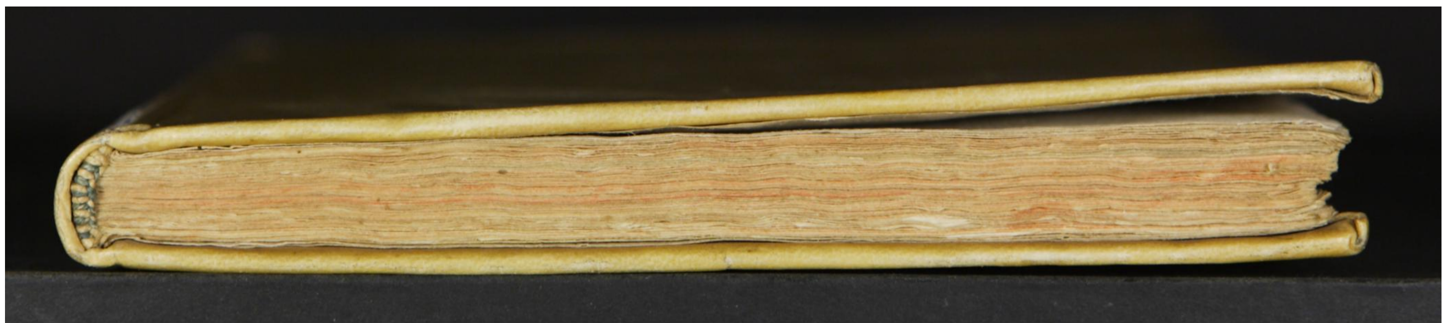

ARDINI

GUICCIARDINI
3
4
45
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

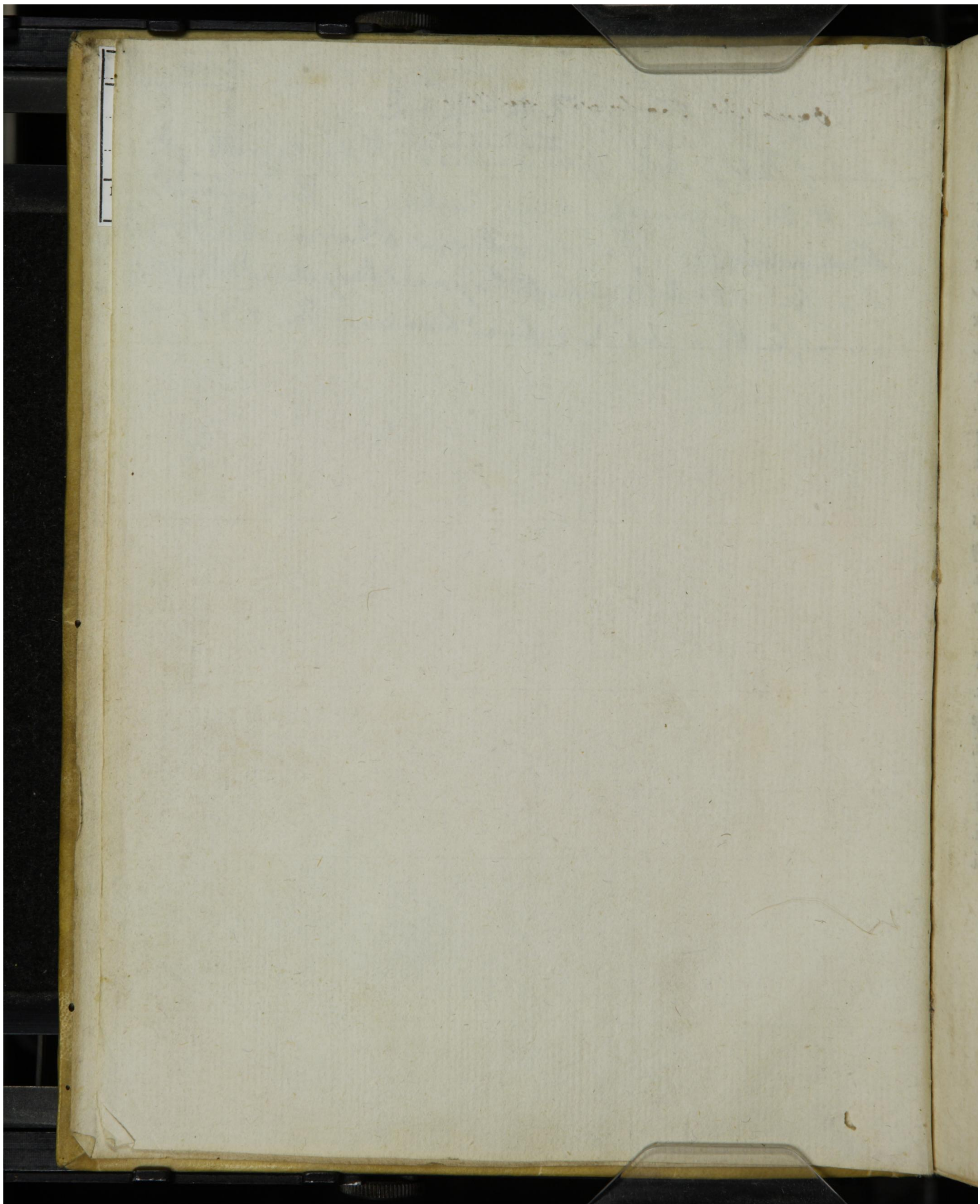

Opera di Teologia mistica

Haedus Petrus forse pseudonomo di Pietro Capretto —
Il N. Diz. generale dice l'autore di Pordenone
~~[illegible]~~ De educatione liberorum Tarvisii 1492
è a lui attribuita la costituzione della patria Udine 1484
ed ha scritto anche della miseria humana Ven. 1558.

DE AMORIS GENERIBVS.

n On incōmodū fuerit si uel cōpendio dicemus quæ res quæstiões ue unoquoq; Anteroticorū libro cōtineantur. Hoc enī pacto materiæ pars quælibet poterit facilius & pcipi & inueniri Sūt aūt li bri tres: quos auctor ipse de amoris etiā generib9 īscripsit Primi libri procœmiū īdicat q̄ suauia: q̄q; utilia sint stu dia litterarū: ea pferrī quib9 ueritas quæritur. Præterea ex hortatur eos: qui liberalib9 cupiūt dare operā discipli nis: ut duo maxīe uicia deuitent. supbiā & luxuriam.

QVINTII AEMYLIANI CIMBRIACI POETAE EPOS HENDECASYLLABICON IN PETRI HAEDI ANTEROTICA AD CVPIDINEM.

Lasciuiæ Veneris puer cupido:
Seu te cypris erota nominauit:
Qum lux noua puerperam citabat:
Vt te nominibus tuis uocaret.
Herbam porgito uictus Anteroti.
Mandato & pharetræ leues sagittas
Extinctis faculis: malum uenenum.
Hocce Hædus fieri dei sacerdos
Horum auctor iubet Anteroticorum:
Qui sane monitore: nemo se unq̃
Scribet militiæ aut sciens sequetur
Duri blanditias tui furoris:
Qui uiuum haurit amasiis cruorem:
Nec tactis edit ossibus medullas.
Hinc pallent iuuenum ora decolorum.
Hinc nec pocula nec cibos amascunt:
Nec somnos. agit hoc dolor subinde
Intentans animo faces amantum:
Quem nec pharmaca semiequi leuarent
Chironis: neq; præpotens cythæis:

Aut circes magicis:comesse flamma
Pergit uiscera clanculum misellis.
Ergo ne pereant:senis legunto
Hos Hædi iuuenes graues libellos.
Sic certam in superos uiam uiabunt:
Statim lumine charitatis orto.
Quod si liuor edax:ut est ineptus.
Aduersum cynodontas explicabit.
Sensim phama tamen perinde maior
Citraq inuidiam rogos sequetur.

:: FINIS ::

.I.

PETRI HAEDI SACERDOTIS PORTVSNAENSIS: AD ALEXANDRVM EX FRATRE NEPOTEM: IN ANTEROTICORVM LIBRVM PRIMVM PROEMIVM ::

p Hilosofiam iusq̧ uel ciuile: uel põtificium mi Alexander rudis etiã ingenii adulescentes breui assequerentur: si qua in disciplina uersantur: eam summo studio & diligentia cõplecterẽtur. Accendunẽ oẽs scientiæ cupiditate: in eaq̧ excellere pulchrꝝ putant. Sed iccirco rara ẽ uirtus: ꝗ arduo ĩ loco sita: assiduis magnisq̧ laborib9 quærat̃: difficilisq̧ iuentu sit. Non igit̃ abs te contendo uoluntatem sapiẽtiæ capessendæ. Nã istam uideo tibi nõ defuisse: neq̧ unquã defuturam: qui sponte ad euganeoꝝ urbem illã diuerteris: in qua maxíe florerent hoc tẽpore studia literaꝝ: ꝗ ex his arbitrarere nõ solum fortunæ bõa cõmoditatesq̧ corporis: uerꝝ etiam incredibilem quãdam animi uoluptatẽ fœlicitatẽq̧ ꝓficisci. Et recte quidẽ eiusmodi proficiscũtur. Affert enĩ sapĩa diuitias: opes: potẽtiam: honores: laudẽ: gloriam: iucũditatem: & (id quod maximũ ẽst õnium) ueri cognitionẽ. Quo fit: ut homíes deo & ꝓximiores sint & amiciores. Contendo inquã

abs te: nõ ut sapiens esse uelis: id enĩ ut dixi nemo est qui nolit. sed id ut uelis: quo sapiens esse possis: Quod quidem fit assidua cura: studio: labore: tã & si quis nõ laborat? Nati enĩ ad laborẽ sumus: & labore quærũtẽ õnia. At iste labor ut fugiẽdus est nemini: ita omibus summopere expetẽdus. primũ q liberalis: deĩde q dulcis & iucundus: præterea q breuis: deniq q & utilissimus sit & celeberrius. O laborẽ libero uiro dignum: cui quidem nisi laboribus ceteris curisq uacuus: recte dare operã nemo potest. Ociosos enim & quietos esse oportet: qui philosophãtur. Quãq autẽ labor ãimi sæpenũero nõ mĩor est q corporis nihil tamẽ factu ẽ difficile: quod ultro sponteq facias: tã & si labor iste eo tibi uidebit facilior: quo suauior extiterit ac iucundior. Quid aũt suauius? quid iucundius: q iis ĩ studiis uersari: quib9 uestigat ueritas: in qua quãto ãplius pfeceris: tãto fias eruditior. Quid uero de laboris breuitate loquar: qui quãto magis assiduus obstinatiorue fuerit: tãto breuior sit necesse ẽ? Sequet deĩq hãc nõ mõ laboris: uerũetiã tẽporis breuitatẽ utilitas quedã: non solũ gloria. Sũptus enĩ mĩores fient. augebit & res familiaris & nomen tuum. Quod si pleriq maximos labores suscipiũt adipiscẽdaꝝ diuitiaꝝ causa: quas qui dẽ scimus incertas esse & casui subiectas: easq tanta cupiditate: studio: cura quæritãt: ut ne maris quidẽ la

tronũ ue discrimĩa formident. quid tu hęc præclarꝝ ac pene diuinũ negociandi genus aggredi metuas : cuius iucũdissima lucra fructusq; dulcissimos neq; tu amit-tere : neq; auferre fortuna possit? Quis igit̃ nõ cẽseat pciosum inæstimabilẽq; sapiẽtiæ thesaurꝝ summo etiã labore : õibusq; fortunæ bonis cõparãdũ? Repiũtur aũt qui & si tantum in ea re studiũ tamq; multã opam po-nẽdam nõ rephendũt. reĩssius tamẽ agũt. Huiusmodi aũt potissimũ esse solent: qui non amore sapientiæ: sed noĩe tantũ splendoreq; deliniti . uix præter togã quicq̃ habent quod ptineat ad phãdi rõnem Qui aut ina-ni nobilitate aut opibꝫ freti: spectaculis sodalitatibus : cœnisq; delectãtur . Qui post crapulã plerũq; noctes ĩ-somnes ducũt: non legendi sed ludendi causa. & utinã nõ etiã furandi: debacchandi rixandi. A quo enĩ sce-lere abstĩeat hoc hoĩum genus ? qui a patria potestate fere liberi: uino ac crapula presertĩ & sodaliũ comita-tu fiũt audaciores? Existimant licere sibi oĩa . suũq; q̃q̃ ĩmane facinus aut nobilitatis confidentia: aut suffragiis amicorꝝ culpaue sodalium aut dẽiq; pecunia tegi spe-rãt. Quis horꝝ sit exitus nõ solũ ex ĩicio actionũ pces-susq; studiorꝝ : sed quotidiaĩs etiam exẽplis intelligi sa-tis põt. Nam cũ fere sensisse se aĩaduertũt: nihilq; ha-bere præter tritam & scissam togam : quo se diu ĩ scho-la testẽtur uersatos esse : aut despantes deserunt studia

litterarum: aut ita doctores fiũt: ut facile ĩtelligas eos ĩsi-
gnia tantæ dignitatis non meruisse quidẽ sed emisse.
Quo quid põt eẽ turpius? quid ignomĩosius? quid ad
obscuritatẽ aptius? Eo enĩ sæpe fit: ut qui literis uel in
signibus potius nobilitatẽ diuitias ue ornare uoluerũt
appareant uiliores: apud eruditos præsertim & claros
uiros: a quibus illos maxime probari oportuit. Quid
q̄ his ipsis etiam q̃ doctissimis plerũq̄ ĩter patrocinan-
dum ceterisue de literis disputandũ obiicitᷣ male an-
te acta uita? Miseri quidẽ homines: sed illi miseriores:
quibus parentes assiduo sudore & magno sæpe cõflato
ære alieno uictũ quæsiere. Habẽt nobiles & opulenti:
quo suũ dedecus aut contegant aut diminuãt: idq̄ pre
cipue apud uulgus. Humili autẽ loco nati qui patri-
monio effuso nihil fere præter ignauũ corpus domum
retulere: aut ita quidem uixere: ut fãiliæ nõ tam paup-
tati q̃ dedecori & ꝓbro essent: nõ uideo cur non poti-
us secedãt ĩ barbaras ignotasq̄ regiones: q̃ ĩ patria uer
sentur: ubi & derisioni & ludibrio expositi sint: pare-
antq̄ oĩbus. Neq̄ uero id dixerĩ: quo quicq̃ tale de te
aut credã aut metuam: quẽ sicut cupidũ sapĩæ: sic quo
q̄ puto studiosissimum existere ac fore: sed quo currentem
(ut aiũt) concitarem: redderẽq̄ piculo detecto cautiorẽ.
Quãq̃ haud satis ẽ cognoscere: quã in ruinã incidere
quisq̄ possit: ni etiã intelligat quẽadmodũ sibi eundũ

sit ne labat̃. Lubricũ iter ẽ. Gymnasiũ aũt insidiantiũ ferarũ plenũ: ipisq́ ueteranis p̃timescẽdũ. Tironib; uero q̃ sit piculosum sine cõsilio certare: declarãt eorũ crebra uulnera & freq̃ues repẽtinusq́ interitus. Itaq́ si me audies: ad quẽ laudis quoq́ tue gloria ptinet: certe paucis post ãnis: nõ mõ tutus ac (ut liberius dicã) icolumus: uerũetiã q̃ doctissimus domum reuertere: quã cõfido tandem aliquãdo uirtutũ tuarũ splẽdorib; fieri ornatiorẽ. Fiet autẽ si duo maxĩe uitia uitabis: supbiã ac uenereã illam uoluptatem: quam uulgatus luxuriam appellant. Quorũ altero qui fuerit affectus: ita ptinaci quadam arrogantia: & rapit̃ & tenetur: ut eum sæpe pudeat quæ nescierit q̃uẽpiam: uel p quã eruditum interrogare: malitq́ apertis oculis cecus & esse & uideri: q̃ his collyrio inunctis depulisse tenebras. Neq́ solũ negligis edoceri: sed etiã docere. Quibus in rebus consequende retinendeq́ discipline ius: & ratio maxime uersat̃. Alteri uero uicio qui sese dederit: is profecto uires omnes corporis animiq́ pdiderit. Quod quidem nõ fugit poetas eos: qui Cupidinẽ illũ uenereũ finxere: eundẽq́ libidĩs auctorẽ esse uoluerunt. Huius autem effigies quid sibi uelit: utinã omnes tã facile optarẽt & scire & obseruare: q̃ plane norunt qualis sit. Est enĩ etiam uulgo cognita imago: ne dicã q̃si deus aliquis excultra & cõsecrata. Sed eo ĩ errore uersant̃: quoniã (ut dixi) quid sibi uelit

eiuscemodi figurã: aut non oĩo didicerunt: aut rem iam pridem inuestigatã: q nondũ omne in illa periculũ fecissent: dissimilãdã esse negligẽdãq putauere. Haud eĩ lõge absunt a furibus: quorũ pleriq ne in ipso quidẽ sociorũ ultimo supplicio abstinent a furtis: q illos secordes: inertes ac minime cautos astutosq fuisse opinant. Nec ante ĩtelligunt sese haud fuisse ceteris callidiores: q in scelere dephensi æque pœnas pendunt. Quoniam igit eiusmodi formæ interptatio & cognitu pulcherrima est: & ad moderandã uitam necessaria: existimaui nõ cõmittẽdum: quin ea mandarem literis: quæ hac ipsa de re Antonius Philermus accurate sane ac diligenter disputauit. Nam calendis Maiis cũ in. Q. Emyliani Cimbriaci domum una cum illo uenissem: non tam cœnandi (Nos enĩ is pridem inuitauerat) q familiaritatis confirmande: & recreandorũ animorũ gratia: hũc in bibliotheca cõmorantẽ: spectantemq Cupidinis imaginẽ tabula eleganter pictã: comiter aggressi sumus: At ille ubi nos respexit: cõtinuo surridẽs ut assolet: ita cœpit.

ANTEROTICORVM LIBER PRIMVS DE CVPIDINIS NATVRA.

PERSONE COLLOQVENTES EMYLIANVS CIMBRIACVS POETA: PETRVS HEDVS SACERDOS ANTONIVS PHILERMVS.

.IIII.

FMYLIANVS.

Eo iã adestis? Nondũ enĩ cocus om
nes assauit hædos. HEDVS. Istuc
certo scio: atq; hoc ipm & stãs & lo
quẽs testor. Sed quid agis? Quid cõ
templaris? O he cupidinẽ obseruas?
Metuis credo: ne si hũc nõ crebro cernas: aĩo tandẽ ex
cidat. EMY. Haud sane uaticinatus es. Quin potius
admiror: ꝓboq; ĩgeniũ eoꝝ qui hunc aptissime finxere
poetaꝝ. ANT. Si igit̃ ĩtelligis quã obrẽ isto mõ amo
rẽ pĩgi uoluerũt (Neq; eĩ ꝑceptorẽ decet poetã ꝑsertĩ: hu
iuscemõi disciplĩæ ignorare causas) cur cõtra ac sentis &
prudẽs & sciẽs facis? EMY. Nõ facilẽ (ut fortasse pu
tas) neq; breuẽ hac de re sermonẽ ĩter nos uideo fore: si
disceptare cõtẽdereq; cœpimus Quare post cœnã ĩ hortu
los tuos Hede si placet cõcedẽus: ubi te iudice si nõ ob
stat antonius: quid hic egoq; ualeamus expiemur. AN.
Nõ repugno: imo uero hẽbo grãs. Frustra eĩ disseremus
nisi eẽt qui uerissimã tãdẽ ferret eiusmõi de disputatiõe
sñiam. HEDVS. Placet ut ad hortulos ĩ primis: deĩde
cũ aduesp̃ascet ad ædes uel tuas antoni: uel meas diuer
tamus. Iudicãdi ãt munus suscipiãt eruditiores. Ego eĩ
quid ip̃a quoq; de q̃õne sentiã: malĩ dicere: q̃ de uobis
iudicare. Illud tã ẽ nõ efficiã ut quoadiuuẽt nostre litte
re: neq; uestre nec mea ĩtereat opinio. Eoq; fiat ut iudi

ces nūc æqui nūc iniqui nūq̃ neq̄ uobis neq̄ mihi de-
futuri sint. Nā ista de q̄one fuere semꝑ uariæ hoīum ꝓ
cuiusq̄ affectu discrepantesq̄ sniæ. Sed de hoc postea.
Nūc ad cœnā discedamus EMY. Fiat quandoquidē
& tp̄s est: & para oīa HEDVS. Solēt iter epulaudū
ii potissimū tacere: qui nimia esurie curā ue ꝓmunē: q̃
rum alterā & si uarius uobis cibus potuit abstulisse re
or tamē ita incidisse uos in alterā: ut qui nōnunq̃ estis
loq̃ciores: mutire quidē hactenus neuter uestrum quiue
rit: maiori quodā desiderio studio ue affectus. Nā quā-
diu cœnatū est: ꝑspexi utrūq̄ deiectis in mēsam oculis
excogitare magis (ut opinor) quid alter alteri aut obie-
cturus esset: aut respōsurus: q̃ qui cibus ex oībꝫ lautissi-
mus uideret̄. Ex quo ꝑspicue ītelligit̄ illud nō falsum
esse: nō minus eū laborare oportere: qui animi q̃ qui cor
poris uiribus ē certaturus: magnāq̄ uim esse non tā in
dicti belli q̃ suscepti: ex quo nō uictoriā solum: sed etiā
laudē & gloriā ꝑs utraq̄ sese domū relaturā arbitrat̄.
Quare si satis pati estis: hic iā in pugnā abeundū cen
seo. ANTO. Ego ut ꝓ me respōdeā nunq̃ nisi arma-
tus iam pridē certamē suscepissem. EMY. At ne ego
quidē id obtuli īermis? Propandū igit̄. Sed si non ma
gnifico apparatu minusq̄ opipare uos accepi: uelī id eo
cōsilio factū existimetis: ut agiliores oēs ad pugnandū
expiditioresq̄ essēmus. HEDVS. Imo istud ego aua-

ricie:nō etiā frugalitati dandū puto. Itaq tibi non mō nō ē referēda grā:sed ne habēda quidē. ANTO. Ita sane. Nā qui in amicos ē auarior: is ꝓtinus erga se illos efficit:nō tā illiberales q̃ īgratos. Sed hæc alias:quādoquidē iā aduesꝑascit. Igit̃ tādem aliquando auferri istec hīc iubeto. EMY. Vtinā quæ hic mō cōsumpsistis possent his cū reliquiis auferri oīa. Efficerē ꝓfecto:ne frustra de me questi esse uideremini. Verꝝ abeamus:& ne quid amittamus tpis:mihi quidē nō incōueniens uidet̃:si īter eandū ad hortulos:cœptā iā dudū de Cupidine qōnē ꝑseq̄mur. Sic.n.imitabimur Aristotelē: qui deambulās disputare sæpenūero solebat. HEDVS. Bene mones. Sed q̃ iter capis? Nō.n.istac recte ad nostros itur. EMY. Quī ad istos ipos hæc uia & si paulo longior:tamē & amœnior & p anior ē. Nā istac eūtibꝰ est tū tarditati:tū molestie ī primis tenax cœnū:deīde palus illa anguibꝰ redūdās: ut omitā ranaꝝ coaxatiōes quæ nos obtūdāt:disputationēq īpediāt. Hac uero(ut nō nescitis)tū floribꝰ distincta prata:tū lætæ segetes:prætērea suburbana ꝑdia ꝑ multa arboribꝰ consita diuersi generis:sed ea ꝑsertim in quibꝰ nostra solet helia uersari:īcredibilē nobis sunt allatura: & refocillationē & uoluptatē. ANTO Haud falsum ē(ut cerno)æmyliane tritū illud uulgi sermōe ꝓuerbium: linguā assidue īpelli:ibiq ꝑsto esse ubi dens doleat Quid tu heliā me-

moras: ueluti si hanc forta ssis offendemus: teq; respexerit: nõ continuo ꝑculsus uictusq;: nõ ꝓpositę quæstionis solũ: uerumetiã ipse tui obliturus sis. Quod si id ignorat nondũ sane didicisti: quamobrem cupidinẽ cœcũ finxerit. EMY. Si sic existimas Antoni: explica quæso euidentius omnẽ quã ea de re ꝓbas tenesq; sñiam: ut mihi deinde aut negare liceat aut cedere. Nã ista quidẽ uerbã indicant: nullam mihi tecum hac in cõtrouersia familiaritatẽ esse posse. Quid enĩ tã falsum est: ne dicã insanum: q̃ cẽsere eum: qui uir sit: ad unius puelle aspectum posse a ꝓposito deterreri plãeq; deficere. ANT. Vter nostrum insaniat nõ ante iudicato: q̃ in heliã inciderimus. Quod si euenerit: nõ magnopꝫ mihi elaborandum esse in respõdendo arbitror: q; tum expto ipsa tibi respondebit cõscientia. Siquidem uereor in primis ne tibi accidat: quod Terẽtiano illi phedriæ: qui apud pmenonem seruum queritur: seq; miserũ atq; incõstãtẽ confitetur. Totus inquit tremo: horreoq;: postq̃ aspexi hãc. Deinde ne id tibi quoq; possim recte dicere: quod ille ipse seruus: cum dominum (ut animo bono esset) hortarerẽ inquit. Accede ad hunc ignẽ. Iã calesces plus satis. Sed opinione fere omnes ducimur. Fallimur igitur plerunq;. Quid enim quisq; ualeat nõ ante plane intelligit q̃ tentauerit. EMYLIA. Recte tu quidem & sapienter.

II ANTO. Interea uero de cupidinis simulachro quid poetę pictoresq́ senserint uestigabimus. Et mihi quidem hæc inquisitio nõ omnino facilis uulgarisq́ uidetur. Sunt enim quæ multifariam & dicantur & intelligi atq́ explicari possint. Sed cauendum est ne sint ineptæ sibiq́ inuicem repugnent multiplices numero sæq́ sententiæ. Quare quod sentio ita dicam: ut si forte uerisimilius quicquã afferetis: non esse uelim pertinacior. EMYLIA. Prudenter istud quoq́. Id enim ad bonum uirum ita pertinet: ut nihil magis. ANTO. Et si nescio eum esse me: quem prædicas: opto tamen is fieri & contendo.

III Sed ad ꝓpositum. Primũ de cupidine quæri solet: an idem ipse sit amor: nec ne sit. Quę res ut facilius ualeat explanari: paulo altius repetenda est.

IIII Nam cum plures inueniantur Cupidines: qui sit is de quo dicimus: antea explorandum censeo. Equidem disputans apud Ciceronem. C. Cotta in tertio de natura deorum libro: dicit ex ueteri græcia colligi tres cupidines fuisse. Vnum qui Mercurio & Diana natus sit. Alterum qui Mercurio & Venere secũda. Tercium qui idem Anteros Marte & Venere tertia. Verum Tragicus ille (quisquis fuerit: quem nonnulli tradunt Senecã fuisse iuniorẽ: ex tribus primum sustulit cum inquit. Dura non miti generata ponto: quã uocat

Cic. locus.
Tres cupidines.
Primus.
Secundus.
Tertius Anteros.
Sen. lo.

matrem geminus Cupido Cum igitur ille quamuis Mercurio patre: nõ tamen Venere: sed Diana matre natus sit: apparet nõ esse eum: qui amorẽ faciat. Ex duobꝰ autẽ reliquis: qui sit is: de quo quærimus: magna quæstio est. Nã si poetas imitabimur: qui uident uoluisse eũdẽ ipsum esse cupidinẽ: qui nũc afferat amorẽ: nunc auferat (Nã hũc & Tragicus ille: ut diximus: geminum appellat: & de hoc ipso i Metamorphoseos primo ita inquit Naso. Dixit: & eliso pcussis aere pennis. Impiger umbrosa parnasi cõstitit arce: Atq; sagittifera pmpsit duo tela pharetra. Diuersorum operum. fugat hoc: facit illud amorem. Quod facit auratum est. & cuspide fulget acuta. Quod fugat obtusum est: & habet sub arundĩe plũbum. Si hos sequã sequemur: cõtradicemus. C. cottæ siue Ciceroni potius. Sed huic nõ assentiri certe nequeo: qui obscuriora illa pculdubio patefecerit. Neq; enim uerisimile uidet: neq; patit ipsa ratio: ut res eadem natura pariat: non tam diuersos q̃ contrarios effectus. Ignis sane afferre calorem potest: auferre nullo modo potest. Erit igitur alius: qui faciat amorem: alius qui detrahat Cupido. Vterq; is ergo geminus. hoc est. alterius similis dicetur: tum suo atq; matris nomine: quandoquidẽ uterq; & Cupido nuncupatur: & matre Venere quãq̃ non eadem ortus est: tum munere sagittandi feriendiq;: tum deniq; alarum curtus equorumq; apparatu.

Ouidij loc.

Cupido facit / Cupido fugat amorem

Re autẽ hoc est. effectu atq; natura nõ dissimilis solũ sed oĩno cõtrarius hostisq; ppetuus.tã& si illud aduersandi nomẽ posterior sibi potius uendicat : q; prior ille secundũ naturã hic contra facere uideat̃. Quod enim .i.anteros græce dicit̃ : id latine cõtrarius amori:q; huic ille semp aduerset̃. Neq; uero hoc loco amorẽ a cupidĩe iniectũ:sed ipm cupidinẽ iniiciẽtẽ intelligo.Nã græci utrunq; uocant : Quos quidẽ Maro imitatus ĩ primo æneidos libro amorem deũ dixit.Sed tamẽ eam rẽ(ut refert Seruius) discreuit epitheto.Addidit enĩ aligerũ. Ita sane effectũ est : ut sit prima illa quæstio soluta. aliud cupidĩs eẽ propriũ: aliud amoris. Multũ.n. inter causam differt & effectũ. Cum igit̃ ex tribus eũ teneãus Cupidinem:de quo dudũ sciscitati sumus.(Est.n.is quẽ Mercurio & Venere secũda.C.cõtra natũ retulit.) primũ uidet̃ mihi esse dicẽdũ: cur mercurio & uenere genitus dicat̃. post de eius simulacro atq; forma : quę quidẽ a poetis fere singulis:qui hac de re aliquid scripsere:nõ nihil sortita est accessionis. Deĩde(ut cõstitueraũs) ĩterptandum quid sibi unũquodq; uelit.Postrẽo nisi uobis erit molestum: nisi tempus defuerit:explicandum:quæ natura atq; uis eius quoq; sit cupidĩs : quẽ huic cõtrariũ esse dixĩus. Id eĩ pspicio gẽtis huãni societati maxĩe conducere. EMY. Ita fuerit fortasse.Sed cũ Anteros iste (ut in-

Virg. lo.

quis)adulterio natus sit: naturæq; cõtrarius: nõ uideo cur nõ tanq̃ insigni singulariq; macula notatus & inhũanus atq; ferus: sperni ab uniuersis abiiciq; debeat. ANT. At nõ hũc aut illegitimũ esse diximus: aut cõtrariũ naturæ: sed uideri. Qualis aũt & unde sit: post uidebimus. EMY. Istud quidẽ Antoni & cupio & opto: modo prius doceas: si potes: queãdmodũ queat fieri. ut quã Venerẽ Tragicus & mari genitam & gemini cupidĩs parentem facit: ea non nisi alterius mater sit. ANT. Ego uero existimo Tragicũ & si cupidinẽ geminũ esse dixit q; duobus idem nomẽ sit: uerba tamen sensũq; nõ nisi ad eũ retulisse: qui matrẽ haberet deã põto generatã. Quod quidẽ perspicue ostendit ĩ sequẽtib;. Nã cũ de amoris auctore cupidĩe pluria dixisset: de altero huic aduersanti ne uerbũ quidẽ fecit. Quod nisi cẽsebĩs ita esse: oportebit aut Senecã istũ aut Ciceronẽ: aut utrũq; forsitan mẽdacem uanũq; & esse et haberi. Sed mea sñĩa(ut ãtedixi)cedendum est Ciceroni: quando quidẽ hũc & studiosissimũ græcarũ literarũ: & pitissimũ haud dubiũ est fuisse: nisi forte poetis nõ etiã oratorib; ẽ tributũ pmissum ue disputare de fabulis. Quod si ita est: expecto quid tu maxĩe cui primas partis nõ pauci poetarũ huius tẽporis dari cẽsent: afferas uel uerisimilius uel clarius. EMY. Illa ne nostra ẽ Helia: an non est? ANT. Istud ubi est monstrum?

EMY. Monstrũ? Imo dea: quæ nos uersus ꝓxĩo hoc in prædio obãbulat. ANT. Nihil est hodie præterea disputãdum: quãdoquidẽ interrogato respõdendũ est. Incedẽtes fœminas uideo cõplures. Tua uero ista quæ sit: nõdum aĩaduerto: ꝙ nulla supare ceteras neqꝫ corporis magnitudĩe neqꝫ forma uideat?. EMY. An non eã cernis: quæ lauro nũc adhæret? ANT. Iam uero nõ (ut tibi ꝑsuasisti deam: sed fœminã a reliquis nihil omnino differẽtem cerno. Verꝫ eĩm uero neqꝫ laurꝫ cerno neqꝫ te. EMY. At tecũ loquor. ANT. Mecum fortassis loquerere: si uiueres. Vtinã igit᷑ tã facile excitari posses: ꝗ̃ peristi. Excitemus ab ĩferis mi hæde poetas illos ueteres: si possumus. Nã hic noster una forsitan resurget. EMY. Quasi uero sit ĩpossibile huiuscẽodi resurgere mortuos. ANT. Non poteris ꝑfecto: dũ oculis istis ꝓsequeris Heliã: deqꝫ hac loqueris etiã absente: dũ memĩeris cogitabisqꝫ: dum dẽiqꝫ nõ nihil remãebit morbi. Sed de hoc alio loco aptius. Nũc ad rẽ: de qua sermo fuit) redeãus. Te quidẽ rogaram: ut poeta prope græcus nobis patefaceres: si quid forte præter ea: quæ diximus de cupidĩe: esset recõditum ĩ græcoꝝ cõmentariis: quod lateret oratores: eos ꝑsertim: qui litteris græcis multũ opere dedissent. Tu uero repẽtino mulierculaꝝ occursu ĩterceptus: nõ quid dicerẽ: sed quid intuereris obseruabas. Dixi obseruabas: quasi uero id præterierit:

quod quãto ad has ꝓpiquãus magis: tanto fit recẽtius EMY. Sentio id quidẽ: atq (ut pdixeras) me ipe iam iã & cœcum esse fateor & uictum. Cœptã igit disputationẽ uel tantisper intermittas uelim: dum ad destiatos cõcedamus hortulos. Haud enĩ dubito: ubi has nõ uidero: cõtinuo in me ingenii uim õnem excitãdam esse. Quod si mẽs ne tum quidẽ expgiscet: certe uel cras respõdebo: uel ad summũ perẽdie. Nõ. n. solet obscuris perplexisq de rebus breuis esse disputatio. Quare ne istã quidẽ quã plongã fore arbitror: hodie pficiemus: cum psertim sero cœpimus importuneq cõtendere. ANT. Ergo morigerũ tibi esse me oportet usq ad hortulos? Ita sit sane: quãdoquidẽ nõ tã cum Hædo q̃ tecũ communis mihi est certatio. Alioquin uideo frustra me orõnẽ habiturũ: nisi aliquid forte dixero: quod & te faciat attẽtum: & tamẽ haud lõge a ꝓposito abhorreat. Dic igitur (oro te) hãc ne ames Heliã. EMY. Dicã equidẽ. Verũ ꝓperemus: ut æque atq tu illa me audiat respõdentẽ: q̃q̃ id ne quicq̃ est futurũ: nisi cũ corã erimus: tũ rursus me istuc ipm roges. AN. Te ne corã illa de ea ipsa rogẽ scilicet: ut me itelligat pro te sibi lenonẽ esse EMY. Minime uero isto modo: Sed ita tẽperãter: ut ad me oĩa: nihil ad illã retulisse uideare. Nunc ergo roga: quæso te. ANT. Faciã: modo me a risu cõtinere possim. EMY. Quid rides? ANT. Nempe q quasi

Scilicet

amãs erubueris. EMY. O utinam amare satis esset: pe/
reo etiã. ANTO. Perspicio id iã quidẽ. Proinde ue/
reor ut decedas intestatus. Nã speraui sæpenumero pro
tua in me beniuolentia & charitate singulari: heredem
præter me a te esse instituendũ neminẽ: quãdoquidem
hoc ipm in te facerẽ: si forte contingeret me isto ipo in
discrimine pauoreq́ uersari Sed neq́ qui scribat habeo
neq́ testes: q̃q̃ nisi manus labat: potes ipe scribere. O di/
em hunc mihi faustũ fortunatumq́: si has saltẽ fœmĩas
quæ in testamẽto legibus repudiãtur: deus nũc mihi ali/
quis in uiros uerteret: satis enim testium haberemus. Sed
quoniã id nõ datur: quod quidẽ & mihi gratissimum
& his certe (ut uultu indicarũt) gratius fuisset: cupio uel
istud Emyliane: ut emori differas quantũ potes. Potes
autẽ prorsus (ut existimo) si potes hinc discedere: & qui/
dem pceleriter. EMY. Sane acta res ẽ: uno isto uerbo
cõmouisti: fugasti mulieres. ANT. Ego ne? Fugarũt
sese ipe potius: quippe quæ sibi ut æquũ est prælatos esse
uiros q̃ indignissime tulissent. Ex quo intelligitur q̃ in/
saniant qui effœminantẽ: cũ fœminas cernamus & inui/
dere uiris: & suũ quãq́ sexum odio habere: optareq́ in
uirilẽ formã uerti. Sed ad me redeo. Quæsierã nũ ama/
tes Heliam. Nẽpe ut si (id quod effecisti) faterere. intelli/
gerẽ mihi minus esse elaborandũ: satisq́ omnino factũ
fore: si de cupidinis parentibus simulachroq́ quod poe/

te senserint: breui interpratêr. Nam ne dimidiatum quidem uerbũ me platurꝶ arbitror: quin tibi cõscius totum mox agnoscas: eamq; ob rẽ mihi protinus assentiare nihil repugnes. Sequet᷑ etiam credulitas & cautio quædã eorꝶ: qui acceperint aliquãdo hæc ita a nobis ẽẽ disputata. EMY. Fortasse: si ne illud quidẽ ignorauerint & te qui dispures: & me: qui istuc ipsum probẽ amore aut affectos ẽẽ aut fuisse. Opinor enim hac de re neminem aut disceptare recte posse aut iudicare: qui non in ea uersatus: magnũ diu fecerit periculum. ANTO. Quasi uero nulla de re quisquã disputare possit: quam nõ sit expertus: quippe qui nũq̃ aut ĩ aliis cernere: aut audire ab aliis: aut deniq; legere ediscere id potuerit: de quo postea disputat. Sed: si istud fortasse cõcedẽdum ẽ: quod tamẽ negari plãe potest: ne illud quidẽ nõ cõfitẽdũ poetas in istiusmõi affectu pfruẽdo excolẽdoq; maxime pricipes fuisse: qui & imaginẽ Cupidini admirãdã insigneq; tribuissent: & illũ nõ mõ deũ: sed deũ etiam deorꝶ ẽẽ uoluissent: quippe cui ne ipe quidẽ Iuppiter deum atq; hominum rex (ut aiũt) quiuerit obsistere.

V. Verꝶ ut poetas græcos relinq̃mus: quãdoquidem nostri ab illis mutuant᷑ pluria: sed ea pferri: quæ ad hoc disputatiõis genus uident᷑ ptĩere. Cupidinẽ Maro puerũ formosum ẽẽ finxit: eũq; aligerꝶ & cœcũ: qui occulũt ignẽ hoc ẽ amorẽ inspiraret. Ex quo intelligit᷑: quæ

Cupido ꝗlis a Virg.

amoris sit diffinitio. Nihil enĩ ẽ amor aliud q̃ occultus quidã ignis qui ĩ pectus admissus & cor urat: & ueluti uenenũ p uenas currat: ipsisq; inhærẽs ossib9: medullas uoret. Quã quidẽ animi passionem malũq; clãdestinũ queãdmodũ efficiat cupido: Naso iis quos supra rettuli uersib9 explicauit. Huic enĩ quẽ blandũ ẽẽ uoluit adiecit arcũ: pharetrã: sagittas easq; duplices: q̃s summo ex parnasi uertice iacularet̃: q̃q̃ alteræ ad eius aduersariũ (ut diximus) magis ptinẽt. EMY. Quĩ duplicib9 unus hic quoq; utit̃. Ita enĩ Naso ipẽ alio scripsit loco Sic ubi plusit rudib9 puer ille sagittis: Spicula de pharetra pmit acuta sua. ANTO. Ne id quidẽ ad rem nõ facit. Non igitur fuerit prætermittendum.

VI. HEDVS. Neq; illud quoq; quod mihi nunc occurrit: utrunq; Cupidinem duobus uti telis: quorum altero (ut recte Naso inquit) faciat amorem: altero detrahat: non eum ipsum tamẽ: sed contrarium. EMY. Quid dicit hic Antoni? ANTO. Prorsus non intelligo: ita solet res perstringere. HEDVS. Scitis me nõ uerbosum esse. EMY. Laudo istud quidem: sed non ubi uerbis est opus. Explica igitur: atq; ita: ut te nobiscum loqui existimes: non solum tecum. HEDVS. Quasi uero cum duo sint omnino amoris genera: unũ quidem honestum: alterum turpe: difficile permagnum q; fuerit intelligere: eum qui utrouis amore ferueat:

Amor q̃d

Nasonis loc.

Nasonis loc. alt.

Att. prouerbiũ.

Amoris duo gñã.

in altero frigere: q̄ uterq; alterum pati nequeat: ideoq; pellat. Hor⁊ enī cupidinum quisquis menti dominat̄: ius utiq; tueṙ suum: contrarii depellit: fugat: extinguit.
EMY. Istec quidem interp̄tatio & uerisimilior est: & eam: quæ inter oratores & poetas de gemini cupidinis differētia ēē uidebat̄: quæstionē plāe sustulit. ANT. Ita quidem uideṙ. Sed quædam petrarcha noster addidit: quæ cupidini nō inepta quidē significatione maxime conueniāt. Hunc enī ipsum nō modo puer⁊: sed cōtra ac Naso uoluit puer⁊ etiam crudelē: eiusq; ingentes alas: quas ille gēmatas esse retulit: hic uariis esse dixit coloribus aspersas. Deinde fingit igneo illum currui quattuor ab equis hisq; albis (ut Naso quoq; scripsit) sed indomitis effrenibusq; circūacto nudū insidere. Demū q̄ innumerabilibus esse mortalibus circundatū: quorū alii capti uinctiq;: uulnerati alii: nonnulli etiam occisi uiderenṫ. Hæc fere tota descriptio ē cupidinis. Nam reliquos inuenio poetas dixisse nihil: quod abs tribus illis eor⁊ ue aliquo non comprehēsum prælibatumq; sit: præter Apuleiū: qui alis etiam quiescētibus inesse ait eximias plumulas: tenellas: delicatas: quæ tremule resultantes inquiete lasciuirent.
VII. Iam uero pictores hūc nō ab re quidem uelatū potius q̄ cæcum esse uoluerūt: proq; suo quisq; iudicio partim flammeū fecere: partim naturali quadā affecerūt

Petrarche locus. Amor puer crudelis. Ale diversicolores. Apuleij locus de amore plumuli. Amor flammeus.

coloris suauitate. Deniq; pmulti(nescio quã ob rem) au/reo illum diademate donauere: alii laurea corona. Vos uero si quid præterea aut uidistis unq̃ aut legistis: audistis etiã affertote. EMY. Videris tu quidẽ mihi pter unũ collegisse oĩa. Nã quæ tabulæ sunt mihi domi declarãt(ut ĩtueri potuistis)huius cupidinis capillũ perrã/tem & flauũ ac crispũ esse: perq; illius lacteã ceruicẽ late sparsum. Diadema uero myrteis frõdib⁹ gẽmisq; contextũ. ANTO. At iste quisquis fuerit: si nõ fuit Polycletus: qui sine mirabili quadã rõne nĩl pingere soleret: certe is fuit cui nemo huius ætatis sculptorũ pictorũ/ue neq; sublimitate ingenii: neq; inuentione rerum ex/politioneq; anteiret.

VIII. Sed de figmẽtis satis ẽ dictũ. Nũc quoniã ad optatos dudũ hortulos diuertimus: ẽ de scẽdo partitionis loco. i. de simulachrorũ significatiõe disputãdũ: mõ Emyliane aĩo intẽto ẽẽ possis: ne quid effluat elabaẽq; EMY. Nihil effugiet pfecto: tã & si tibi nõ polliceor quicq̃ me hodie respõsurũ: q; q̃ optimã pbere nox soleat deliberationẽ cõsilii capiũdi. ANTO. Probo id quidẽ: mõ nõ alia sit dilatiõis causa: q̃ q̃ ne illa quidem improbãda ẽ, quã suspicor. Nõ eĩ adhuc forsitã reuoca/sti animũ a sensib⁹: q; is pxime arreptus illecebris muliebris formæ: hãc ipam ueluti psentẽ cernat: contẽpleẽ admiretur: optetq;. diu prospectare uoluptatis causa.

Aureũ diadema / Laurea corona) cupidis.

Cupido ĩ tabella.

Polycleti laus.

EMY. Perdifficile semp fuit diuinare quid cogitent alii: facturiq; sint. Noli igit tibi psuadeas nihil me cras esse respõsurum: q hodie me nõ tã amare q̃ mẽte captũ esse cẽses. Respõdebo certe atq; ita fortassis: ut ĩtelligas me in audiendo diligentiorem: q̃ tu in dicendo fuisse.

HEDVS. Admiror utiq; cur exores dilatiõnẽ: quasi uero nunc primũ in cõtrouersia incipias cõtẽtiõeq; uersari: nihilq; habeas consilii: nihil ingenii: nullã deniq; aut diuinarũ rerũ cognitionẽ aut hũanarũ. EMY. Grauiter sane & recte me rephendis Hæde. Itaq; tibi morẽ gerã: passimq; ubi uisum erit: aut cõtradicã Antonio: aut respõdebo. Sed quid tempus terimus: quasi uero nunc primum sol oriat: nõ etiam iamiam occasurus sit? Tu igitur Antoni tãdem aliquãdo exordire.

IX. ANT. Placet id quidẽ & gaudeo. principio cupidinẽ: quẽ autumo a cupiẽdo dictũ: interptor cõiunctionis esse appetitũ: qui ex iã illecto uoluptate sensu pcliuitateq; in libidinẽ: q̃si Mercurio Venereq; oriat: quorum alter obscœnis excitasse naturam tradit: q aspectu proserpinæ cõmotus sit: & nuncius ac ĩterpres dictus: alteram ex procellosi maris spuma natam ferunt: q quemadmodum crebro maris motu (quod quidẽ elemẽtũ humidum calidumq; est) conficitur spuma & eiicitur: ita humido ex æstu corporis titillatio proficiscat: ex qua procliuitas ducitur dispositioq; ad coitum. Quæ ubi sen-

Cupido uni.

Mercurius

Venus.

suum iungitur contubernio.(Nã ad animum appetibi-
lia sensus q̃si nuncii referunt: eumq; q̃ suauissime mo-
uent.)concipit paritq; appetitum illum uehementiorem:
quem eundem cupidinem esse diximus.

X. Hunc autem in primis eã ob rẽ puerũ fingi puto
ꝙ qui eo fuerit imbutus:in puerorũ morẽ ludis iocis uo
luptatibusq; cæteris delectet̃:hisq; potissimum studeat.
Deinde ꝙ ut pueris ea cogitatio est:ut quicquid egerit
id esse rectum opinent̃:ita libidinosi licere sibi omnia
existimant:nec se quicq̃ non decere. Videmus item pu-
eros abiectis noxiisq; rebus oblectari: quin etiam sæpe
turpibus:easq; tota ui animi appetere: atq; ita: ut si hæ
aut subtractæ sint aut negatæ:continuo irascantur: ex-
clament: lachrymẽt. Econtra uero labores utiles eti-
am minimos uirtutemq; refugere. Præterea ꝙ in pue-
ro sermo instabilis: ineptus: imperfectusq; sit. Ad hæc
ꝙ tener atq; tractabilis mox contrahat amicitias. Sunt
enim pueri ad familiaritatem faciliores. Postremo ꝙ
puerilis ætas facile corrigi & domari potest: quando-
quidem mollis est & apta regi: quãq̃ amor si non ipso
fere in exordio repellitur: rectius effigiem tenet pue-
rorum: quos constat in dies adolescere: fieriq; robusti-
ores.

Cupido ꝑre puer.

XI.

Proptẽea uero formosũ hũc & egregiũ fecere ꝙ dignitas
& uenustas corporis magnã h̃eat uim in utrãq; ꝑtẽ.i.ut

Cupido quare formosus.

magis faciliusq; & capiat & capiat: si praesertim lauda/ta sit. Atq; eadē fere est de īgenuis pbatisq; moribꝫ ra/tio & sentētia. Vt eī in turpi muliere nōnunq̄ amant̄ ingenui mores: sermo elegās: familiae generositas: orna/tus apparatusq; uestis. Ita nimiꝝ ī formosa respuit̄ ple/runq; humilitas: abiectio: ruditas orōnis: nec tā uestis ui/litas q̄ situs quidā & pedor: ornamētorūq; negligentia q̄q̄ fortuna minus mouet oculos q̄ mores. Nō enī tā cor/pus q̄ animus amat̄. Sed ne illud quidē abest a causa: q; amātes sed potissimum foeminae aut deformes sese au/ro alienis ue crinibꝫ nōnunq̄ exornāt: saepe comunt: de/niq; peregrinis tū unguētis tū coloribꝫ inficiūt: aut for/mosae nō nihil adiiciunt ad formā: quo elegātiores pul/chrioresq; iudicent̄. Quid q; extēto incedūt collo: sicq; agiles efferunt̄: ut uix terrae summa imprimāt uestigia. Speciosus ergo iure fingit̄ cupido: q; eorum quisq; qui amant speciosus ppolitusq; uideri & cupit & conatur.

Cupido quare caecus.

XII Quod quidē stulticiae ac leuitatis genus facile ostendit q̄ recte hūc poetae etiā uoluerūt coecū esse. Cū eī cōsilio rōneq; careat: nō uidet neq; quid utile sit: neq; quid honestū. Nulla enī reꝝ distinctione sed passione tantūmō amantē duci palā est. Proinde impudēs: lasci/uus: procax: petulans: quicquid cogitat: quicquid dicit: quicquid facit id nimiꝝ decere: aut certe uenia dignū putat: q̄q̄ idipm opinat̄ a caeteris ne animaduerti qui/

dem aut suspicari ullo pacto posse. Cœcus quoq; dicit
ꝙ nõ muliebria uicia turpitudinesq; cõsiderat. Itaq; ut
de sacietatis pœnitẽtia taceã: pro nihilo habet luxuriæ
obscœnitatẽ pollutionẽ fœtorẽ. Quorũ quidẽ omniũ &
si quædã dictu atq; auditu molesta sunt: quædã etiã in
digna cogitatu: ab illo tamẽ uel sola desiderant: omniq;
studio quærunt ac diligẽtiaq; eorũ adeptione opinat
se beatũ fore. EMY. Si nõ sum æque cœcus: non pla
ne uideo quẽadmodũ captus oculis cupido telũ dirige
re certũ ad locũ possit. ANTO. Ne id mirũ quidem
cũ ea sit telorũ eiusmodi natura: ut quouis hæc mõ ille
torqueat: nusquã ualeãt nisi ĩ pectus figi. Atq; ut picto
ribus aliquid nõ iniuria fortasse cõcedamus: qui cupidi
ni oculos quidẽ: sed uelo obductos tribuerũt: ꝙ malit re
cta nõ uidere ꝗ placita cõcupitaq; nõ ꝑsequi: uelũ illud
interꝑtabor feruorẽ esse obstinationẽq; appetitus. Qui
proculdubio iã in frenis: nõ tã nõ paret rõni ꝗ hãc con
temnit atq; abiicit. Tãta est huius furoris uis atq; ĩma
nitas. Itaq; Theotimus quidã cũ graui oculorũ incom
modo laboraret & amaret uxorem: interdicta ei a me
dico licẽtia coeundi: cupiditatis tam impatiẽs impetuq;
libidinis correptus moderari non potuit. Nam & pru
dens & sciẽs se oculos amissurũ: priusquã iniret uxorẽ
ipso in æstu furentis cupiditatis & cõsuetudĩs apparatu
uale inquit amicũ lumẽ. Hic ne Crœsi quoq; opes non

Cœcus ite(m) q(uo)q(ue)

Velũ cupidinis

Theotimi facinus ite(m).

Inire uxorẽ

Vale amicũ lumẽ.

Cupidis nuditas.

Cupidinem nudum bonis omnibus.

Bonorum genera 4or.

profudisset: qui ne suis quidẽ oculis parcẽdũ existĩauit.
XIII. Cõstat igit̃ cur nudũ finxerit cupidinẽ: pter eĩ id quod sequit̃: quoq; frui maxĩe cõtẽdit: reliq̃ spnit oĩa.
EMY. At ego iccirco nudũ fingi reor: q; nequeat celari.
XIIII. ANT. Sit ita sane. sed ne illud quidẽ falsũ est bonis oĩbus cupidinẽ nudũ ẽẽ. Cũ eĩ (ut nõ nulli uolũt) q̃ttuor sint bonorũ genera: unũ aĩ: nois alterũ: terciũ corporis: q̃rtũ fortunarũ (q̃q̃ ad hoc redigi secũdũ illud plane potest. Est eĩ externũ bonum) nullũ ẽ eorũ: quod nõ a cupidĩe corrũpat̃ aut debilitet̃ aut auferat̃ & ĩ primis lumẽ ĩgenii atq; uis. EMY. Nõ tibi assentior antoni q; plerosq; ignauos rudes & agrestes quidẽ amor effecerit ĩgeniosos industrios solertes: qui nisi hoc auctore excitatore duce: nullã unq̃ cõsecuti essẽt neq; in litteris: neq; in musicis: neq; in cæteris liberaliũ artiũ studiis disciplinã. ANT. Fateor ĩ dies fieri acutius eorũ: qui amãt ingeniũ: sed ad ea tãtũmõ excogitãda ac parãda: quæ ad libidinẽ ptinẽt accõmodataq; sũt Segnius uero ad honesta atq; obtusius. Nihil eĩ mens: quæ istiusmõi sit illecebris affecta: excogitare potest: quod ad uirtutem hõestatẽq; ptineat. Nec id dubiũ quidẽ: cũ neq; uirtus neq; honestas cũ ĩimica uoluptate quicq̃ hẽat cõe. Sed quid ego decorũ uirtutẽq; cõmẽorẽ: cũ aĩus libidĩe ĩflãmatus sui ipe obliuiscat̃: nedũ actionũ rerũq; externarũ fereq; nihil cogitet: nihil excogitet nisi quẽadmodũ pec-

cet: agatq́ quid turpiter? Est eñ libido turpe quiddã & abiectũ & malũ: neq́ malũ tãtũmõ: sed malorũ fere omniũ radix causaq́. De quibus si dicẽdũ ẽ singulis plõga sane peneq́ infinita fuerit orõ. Quid eñ sceleris nõ excogitauit: pfecitq́ luxuria: quæ ut licẽtiã maiore expeditioreq́ uti posset: nõ cõiuges solũ & ppinquos cæteros: sed ipos etiã parẽtes sæpe uenẽo nõnũq̃ etiã ferro sustulit: ut taceã de abortiuis ipoq́ in puerpio extinctis infantibus.

XV. Quod si nõ mõ uicium ẽ luxuria: sed iuẽtrix etiã nutrixq́ uiciorũ: quibus qui ẽ deditus: necesse ẽ eorũ quoq́ seruũ ẽẽ: nõ uideo quẽadmodũ is dare queat operã studiis liberalibus: quæ utiq́ nõ seruum & alienũ & uinctum: sed sui iuris hoĩem liberũq́ postulãt: q̃q̃ liberales disciplinas constat nõ uirtutes quidẽ: sed media quædã esse: quibus bene maleue uti possumus. Nõ igitur si quisquã luxu ipo suadẽte impellẽteq́ aut musicus euaderet aut poeta: hunc continuo bonum uirum iudicabimus: sed profecto q̃lẽ illius studia exercitatiõesq́ indicabunt.

EMY. At eiusmõi artium auctores existimandum est nõ nisi optimo & animo & fine ductos ẽẽ: cum in his inueniẽdis perficiendisq́ maxime elaborarent.

XVI. ANT. Erit ergo nõ tã nõ bonus q̃ pessimus qui ad turpia parãda utetur optĩs disciplinis. Itaq́ abutẽdo iis rebus: quibus gloria queritur: utiq́ pter spẽ atq́ uotũ fiet ignominiosus. Cum autem nil tã optabile sit: tanq́

oībꝫ expetibile q̄ celebritas noīs:quæ nō nisi magnis laboribꝫ susceptis piculisq; aliquādo aditis parat̄:& huic diuío mūeri nihil tā aduersef̄ q̄ luxuria:quæ(ut Cicero inquit)cū oī ætati sit turpis:senectuti tamē fœdissima ē:quid quæso extincto pudore atq; fama restat homini:quo gloriari recte possit:cū ob libidinū intēperantiā idipm iā obscuratū deletūq; sit:quo maximis fortasse rebꝫ gestis celeberrimā fuerat laudem assecutus:q; si ea ignominiæ nota fœmís íusta sit:í his sane multo erit q̄ in maribꝫ & diuturnior & fœdior:q; ꝑmulta sint uirorum clarissima studia & artes:í quibꝫ cū laude & gloria uersent̄:q̄rumq; illustratiōe ac splēdore conceptū dedecus quodāmō tegat̄:diluat̄q; í dies magis ac sensim euanescat:mō ne recidāt.Fœmíæ uero cū nihil habeāt quo excellētes uideant̄ ꝑter pudicitiā:hac semel amissa nō uideo quid ꝑterea amittere: aut quibꝫ iā rerum etiā honestarꝫ actionibꝫ illā reparare queāt.Eis ení est hoc probrū sempiternū recēsq; & uiuis & mortuis apud eos præsertí:quibꝫ ignotæ nō fuere.Nā mihi quidē: credo item uobis nūq̄ huiuscemōi occurrūt:quin tāq̄ stigmata frōtibus ísignitæ ferāt:earū etiā uetus macula cōfestí ueniat í mentē.At mariū libidíes si nō recētissime appareāt:aut uix aut nō oīo mēoria tenēt̄.Quod quidē eueíre iccirco credere ē:quia sexui nostro.i.uirili facile ignosceremus:nisi & ipē quoq; fœíæ eas sūmo studio uitarēt: q̄s

infamia notatas cognouissent: & inter se iurgãtes quasi insigne ꝓbrũ unaquæq; alteri obiectaret impudicitiã.

XVII. Quid dicã de ualitudine ac robore? quid de uelocitate? quid de pulchritudine? quid de sensibus cæterisq; bonis corporis? Quæ ꝑspicuũ est uoluptatum assiduitate longe ante frangi: deficere: consumi: q̃ natura ipsa atq; ætas postulẽt. Aiunt enim Hipocratem existimasse coitũ Venereum: morbum esse comicialẽ leuiorẽ. Quid autẽ ineptius? quid turpius effœminato uiro: quẽ nunc macie: nũc palore: nũc odore illo obscœnissimo affectum esse cernimus? Nihil ne patiunt̃ renes? nihil caput? nihil quod reliquũ est membrorꝫ: si ab horꝫ singulis coitus nõ nihil trahit? Sed mittamus concubitũ. An corpori nihil detrahunt algores? nihil æstus? nihil imbres: niues: uenti: metus: sæpe etiã longum iter: præterea labores aliaq; eiusmõi plurima: quæ miserrimi homĩes experiunt̃ sæpenumero ac ferũt libidinis explẽdæ causa? Nihil his nocẽt crebræ multæq; ad noctem uigiliæ? Nihil deinde insidiæ? Tũ rixæ non mõ cum riualibus & uagãte noctu iuuẽtute ciuitatisq; custodibus: uerum etiã cũ amicarꝫ uel maritis uel propinquis? Quid referam eorꝫ pericula atq; clades: qui in amicarꝫ ædes per fenestras stillicidia ue ĩgressi: indeq; deturbati ac coacti sese dare præcipites: si nõ animã amittũt: at mẽbra frangunt aut collidũt? At qui (ut omittamus odia: in quæ hi

Hyp. Snia.
Coitũ morbũ comitialẽ esse.

sæpe incidunt & capitalia & sempiterna)accipere certe solent grauia interdum uulnera: nonnunq̄ debilitari obtruncari etiam. Ex quo fit: ut frequenter inter ciues dissidia nascantur. Sequuntur deinde seditiones euersionesq; urbium. Ocio autem atq; ignauia: prætérea gulæ somniq; indulgentia diuturna: quæ quidem ministræ sunt pagulaq; libidinis: marcescere corpus: intempestiueq; interire certum est. Plures enim Hieronymus censuit uini ciborumq; superabundantia & copia: q̄ ferro mori.

Diui hieronymi sn̄ia.

XVIII. Iam uero fortunæ bona: ut opes: ut honores: ut potētiam: cæteraq; generis eiusdē: quid magis obscurat: minuit: exhaurit q̄ uoluptas? Est enim bonorum uorago quædam minimeq; saciabilis. Quotus ēt quisq; est: qui libidinē secutus nō tam largus fiat q̄ prodigus? Nā neq; suscipiendorū sumptuum: neq; pecuniæ effundendæ: nec deniq; contrahēdi æris alieni ullam habet considerationē. Maxime autem ii: quibus magnus est animus: appetunt quæruntq; in primis ea: quæ ad ornatū spectāt cultūq; corporis: ut uestis elegantiā & copiā. Deinde: quæ ad magnificētiā & liberalitatē ut uariā supellectilē: ut equos: arma: signa: tabulas: cæterosq; rei uel familiaris uel militaris apparatus nō necessarios Pecuniā aūt supra modum: q; ea maxime sit necessaria ad largiēdi facultatē. Sine q̄ quidē benignitate uix id

queũt adipiſci quod cõcupiere. Quis aũt recenſeat quã/
tum pecuniaꝝ q̃tumq; reliquaꝝ reꝝ conferat̃ in eas
largitiones: quæ nõ modo amicæ huiuſq; neceſſariis fa/
miliaribus ancillis beniuolentiæ captandæ cauſa: Sed
quæ muſicis quoq; paraſitis hiſtrionibus lenoni lenæq;
tribuunt̃: Poſtremo ſummo ſtudio parantur epulæ: in/
ſtruũturq; cõuiuia tũ ad gloriã ſociorũq; obleꝺationẽ:
tũ ad pfruẽdas uoluptates. Quib9 reb9 multiſq; præte/
rea id genus efficit̃: ut infinitis uere facultatibus opus
ſit: atq; ideo ſi etiã magnæ fuerit: hac tamẽ ſumptuũ aſ/
ſiduitate & ĩmoderatiõe abſumant̃. Deniq; cupidinẽ
nõnulli iccirco quoq; nudũ fingi putãt: uel q (quemad/
modum tu etiam Emyliane ſentis) nequeat tegi amor:
pateatq; omnibus: uel q nihil habeat defenſionis.

Cupido q̃re nudus.

XIX. Quẽ itẽ uolare dicũt: tũ q agilis expeditus
celerq; ſit oĩb9 ĩ reb9: quæ (ut antediximus) ad capeſſen/
dã uoluptatẽ ualẽt: tũ q ea ſemp ſoleat optare & pſequi
quẽ ſingularia & ſũma iudicant̃: ſiue pclara illa ſint ĩ/
genia egregiiq; mores: ſiue honores magiſtratuũ: ſiue ge/
neroſitas nomẽq; familiæ claꝝ & diuturnũ: ſiue formæ
pulchritudo robur ue corporis: ſeu deniq; fortunarum
abũdãtia & copia: tũ etiam q uoti compos incredibilẽ
ſæpe gaudio ueluti uolans exultet: & ſumma geſtiat
inauditaq; leticia. Sed fuere præterea: qui opinaren/
tur iccirco aligerum amorem dici: quod & leuis &

Cupido uolans.

Cupido aliger.

instabilis cito euolet. Quã profecto sententiã haud improbandã puto: sicut ne eorũ quidẽ qui existimauere eã ob rem illi alas addi: quasi uolãs quã celerrime discurrat: quãq̃ hoc ad inuisibiliũ sagittarũ uelocissimum repentinumq; uolatũ: illud ad ætatẽ cupidinis aptius referẽt.

Cupido aliger

EMY. Quin etiã aliger dici recte potest: quia uniuersũ uolitet p orbẽ: neq; homines solum: sed bruta quoq; occuper. ANTO. Sed ne hæc quidem semp: nec omẽs homines. Nã hos inuadere quidẽ potest: uincere autem & occupare nisi molles: nisi fragiles uolentesq; nõ potest. Mihi uero alarũ appellatione duplicem amantiũ spem intelligi magis placet. Sperat enim amãs primum amari: deinde etiã potiri. Ideoq; nõ frustra additũ eas alas & magnas esse: & infinitis pene coloribus notatas. Siquidẽ inest amantibus ingẽs quædam atq; incredibilis spes consequẽdæ potiẽdæq; uoluptatis: si etiam quemadmodũ & utrum ne consequi aut potiri possint: nondum uidẽt. Immo uero impossibilia nõ solum difficilia plerũq; aggrediunt. Qua enĩ in re nõ faciunt periculũ: quippe qui confidẽtes excogitẽt: explorent: tentent omnia quibus suspicant reciprocum ad amorẽ allici amicam posse. Cum igit cupidis atq; ideo ingeniosis astutisq; assidua fere uariaq; adsit cogitatio eiusmodi rerũ: quæ profecto tot recẽseri queunt: ut prope innumerabiles uideant. (Sũt enĩ hæ tenellæ illæ delicatæq; plumu-

Amoris uis i g.
Amoris alæ ?.

plumulę.

læ alis insitæ:quæ tremulæ resultãt:inquietæ lasciuiunt:
ccio augenť)haud incredidile fuerit alas Cupidinis ic/
circo mille coloribus distingui:ꝙ amãtes sperent sese id
multifariã adepturos:quod concupiscũt.

XX. At illud sane admirandum est eum qui blã/
dus sit:item crudelem esse :nisi tempora distinxerimus.
Non enĩ eodem idem tempore & blandus & crudelis
esse potest. Initio igitur blãdus:ꝙ rudi illa eius sagitta .i.
recenti uulnere iã sensibus leniter ꝑcussis placeat: sitqꝫ
maxime iucundus ac suauis. Crudelis deinde ꝙ effici/
at hominẽ sollicitum:anxium:furibundum. EMY.
Ego uero dixerim cupidinẽ non solum initio sed semꝑ
blandiri suis:dum eius legibus parere:eũqꝫ sequi malũt
Siquidem epulæ immo deliciæ sunt amantũ: quæ tu fu/
rorem anxietatẽ sollicitudinem appellas. Quod si non
ita esset:nunq̃ illi neqꝫ tot labores tãtasqꝫ molestias ul/
tro sponteqꝫ susciperent:neqꝫ animo nõ iniquo ferrent.
At ubi quis rebellis esse uolet:hunc protinus tanq̃ fugi/
tiuum insequiť cupido: agitqꝫ crudelius. Quod quidẽ
solet iis accidere:qui siue iniuria & fastidio affecti siue
desperantes ab amore discedere conanť. Nã haud mul/
to post uicti uinctiqꝫ recordatione uel præteritæ uel spe/
ratæ uoluptatis:ita postea uexãť ut ardeãt furãtqꝫ aper/
tius. ANTO. Et si forsitan conaris a me longe alie/
nus aut esse aut uideri: tamẽ neqꝫ uerbis neqꝫ re dissen/

eis: quandoquidē confiteris labores insaniā crudelitatē ꝗ cupidinis: nō iis qui æquo sed qui iniquo animo ferūt graues esse: ecsiꝗ torqueri atrocius: qui deserere amorē uoluissent. Quod de illis quidē licet raro dicere: qui oīo iam deseruere. Nec tamē ideo amātibus nō dolent quæ ꝑpetiunt̄, ꝗ dolorem dissimulāt: nec queruntur. Optarent nimirꝝ nō istiusmodi affici erumnis: quas tu delicias uocas: ego potius miserias Habet igit̄ amor molestias furorē feritatem: tā & si pricipio blandus (ut diximus) dulcisꝗ uideatur.

XXI. Talem quoꝗ indicat sagitta telumue: quod nō aureum Naso sed aurarū appellādo: plane significauit munus exercitiūꝗ cupidinis non (ut amātes existimant) fortunatū delectabile gloriosum esse: sed tātummō uideri. Quale uero foret ꝑ acuta cuspide mox patefecit ꝗ hæc altū ac graue uulnus peneꝗ insanabile infligat Nihil enī amore penetrabilius: qui quidē ad intīa usꝗ pectoris fugatis hinc curis cæteris illabit̄. Sed eos ferit maxime qui uel ociosi sunt uel negligētes uel incauti.

Cupidinis arcus.

XXII. Quam obrem amoris arcū interp̄tor insidias recte dici posse: quæ in eo potissimum latent: quem de uoluptate habemus cogitatu. Cuius oblectationem facile dixerim significari tortili illa atꝗ forti qua intenditur cordula. Pharetra uero mihi uidetur esse uoluntas liberum ue arbitriū: ex quo ꝓficiscit̄ cōsensus: quod

Pharetra.
Telum.

quidē telum esse autumo: quoniam ut id corpori sic ille aío exitio esse solet. Tū igit̃ cupido extēto iā arcu auratū telū e pharetra educit iaculat̃ꝗ: cū cōmotus appetitus e uolūtate cōsensum in delectationē trahit uoluptatis: suiqꝫ hoīs in pectus repēte celeris auratiqꝫ teli ꝑacutā ac fulgentē cuspidē ĩpellit. Quæ ꝓfecto nihil est aliud q̃ ipsius amoris delectatio atqꝫ incēdium. EMY. Mihi uero nō uidet̃ a cupidine: quē appetitū esse uoluisti: amorē ꝓficisci posse: cum is ꝑcedat appetitū. Nō enī quisquā id appetit: quod nō ante amet. Efficit igit̃ potius amor appetitū. ANTO. Attas me Emyliane sed nō iccirco cedo. Equidē nō nego: cum quid appetimus: id nos etiā amare. Cū uero amamus: nō continuo sempqꝫ appetere: ut quisquis suos amat liberos familiares amicos: nō tamē appetit. Inest igit̃ amor ĩ appetitu: ĩ amore nō sempꝫ appetitus. Quāobrē ut is: de quo loquímur cupido ꝑcutiēdo uulnerat: cū ꝑcutit: ita qui appetit amat appetēdo. Cōstat uero ante existere ꝑcussionē q̃ uulnus: idqꝫ mox ex illa tāq̃ ex causa ꝓficisci: sed tāta tāqꝫ ĩexcogitabili celeritate: ut ne pūctū quidē tēporis ĩteresse uideat̃. Nō ab re igit̃ telū cupidis mirabile uolatu ēē dicit̃: qꝫ ubi sit appetitus: ibi cōtinuo amor adsit atqꝫ ita: ut cū & ĩ illo & ex illo oriat̃: ab eo tamen diuidi nūq̃ possit: sicut ne ab igne quidē uel calor uel incēdiū

Velocitas teli

 Cui simillimum amorem recte dixerim:

qui ab ignito ductus appetitu & cor medullasq; urit: & ueluti uenenum ita p uenas currit: ut exterius inter dum flammã euomat: quã Naso cuspidem fulgentẽ ap pellauit. Nam rubore & quidem maximo sæpe aman tum ora pfunduntᷣ. Indeq; (ut arbitror) pictoꝝ alii Cu pidinem flammeũ fecere: alii naturali quadam affece runt coloris suauitate: q hilari uultu sese mutuo aman tes suauiq; aspectu prosequi soleant.

Cupido flammeus.

XXIIII. Ex umbrosa uero parnasi arcẽ & si iecit co forsitã cupido iaculari fingitᷣ: q is in quem tum im petum fecit Apollo illic uersaretᷣ: cui mons ipse sacer est non ab re tamen potest interpretari umbrosam p arcem hoc est p arcem & umbram cupidinem solere iis potis simũ insidiari: qui summo loco nati ac locupletes quiq; ociosi sunt & deliciis uinoq; dediti: cum præsertĩ etiam Baccho idem mons dicatus sit. Tam & si ne ille quidẽ sensus fuerit alienus: eam ob rem in parnaso .i. in Apol linis domicilio ædeue cupidinem constitisse: q ei poetæ quibus Apollo sicut etiam canẽtibus musis præesse di citur: figuram diuinitatemq; tribuerunt.

Cupido arcu iactari ex arce parnasi fingit.

XXV. Huius autem ignitũ currum quidam opi nanᷣ eam esse in qua uolutatᷣ iacetq; concupiscentiam. Quod ne ego quidẽ negauerim: sed ad igneũ id uapo rem tantũmodo nõ etiã ad currũ referẽt. Cui nimirum animũ corq; potius comparauerã. Quod cũ cogitationũ

Cupidis currus ignitus.

motuũ q̃ initium ſit: non dubiũ eſt diuerſas pereuntes imagines: cognatiõeq̃ ſenſuũ facile appetitui: & adhærere & cedere: moxq̃ huius facib⁹ incẽſum atq̃ excãdeſcens trahi p̃ quã celeriter ab affectib⁹ illis quattuor metu: libidĩe: lætitia: dolorẽ: quos græci morbos: noſtrĩ p̃turbationes uocãt: q̃ uel rationis expertes ſint: uel rationem ſpernant: uel rationi nõ obediãt. Recte igiť equos cupidinis præcipites effreneſq̃ dicimus: q̃ conſilio carẽtes: neq̃ rõne: neq̃ orõne: nec deniq̃ uerbere domentur: nulloq̃ cohiberi poſſe freno uideanť. Atq̃ item candidos: q̃ hi affectus ueluti ad rem p̃tineãt: ſintq̃ neceſſarii: ſponte ultroq̃ ſuſcipianť. Vel q̃ ut candor obtutum corporis: ſic praua quædam ac inepta: quæ tamen recta uideať: quæq̃ horum cauſa eſt opinio: aciẽ mẽtis obnubilet & perſtringat.

Metus / Libido / Lætitia / Dolor — affectus 4[or] p̃ q[uos] c[ontinuo] cupi[dini] d[e]s[er]uis.

XXVI. Sed ex his omĩbus nullus magis aſſiduus q̃ metus. Metuit ĩn primis amãs illudi: decipi: falli. Metuit deĩde ne quid agat: quod amicæ aut graue ſit aut moleſtũ. Cõtraq̃ ne quid p̃termittat: quod illi gratũ forſitan acceptumq̃ fore ducat. Poſtremo ne quid accidat impedimẽti: quo ab amica deſerať: eã ue amittat: quã q̃. (ut taceã innumerabilia ſuſpitionũ genera) quid nõ metuit amãs: qui tuta etiã formidat? In quo ſeruitus maxime apparet: qua nihil eſt turpius. In quem enim timor cadit: in eundem (ut inquit Cicero) cadit ut ſeruiat: &

Metus amãtis.

Seruitute ĩ amore.

uictum quandoq; sese esse fateatur. O miseriam maxi-
mam. Illa ne parua est seruitus: amatorem singulis fere
horis pectine capillum calamistroq; componere: faciem
aquis diluere redolentibus: fictisq; coloribꝰ afficere: do
mo nisi redimitum non exire: consulere sæpe speculum:
adire thermas: tonstrinam: scænam: cursitare per uicos
per plateas: per templa: nullum deniq; non lustrare lo-
cum: ad quem ꝓfectam esse amicam: uel cognouerit uel
putauerit. Quid ꝙ continere se non potest: quin quotti
die ad uisendas uel eius ædes properet? Neq; uero id
non sæpe. Quid deinde non spectare solum: sed etiam
tantisper expectare: dum abiens amica rursus redeat?
Ex quo fit: ut frustra & accendatur concupiscentia &
augeatur. Quid ꝙ pleriq; non amati amant? An non
illud quoq; miserrimum genus seruitutis: tibicinibus:
histrionibus: parasitis: ne dicam lenonibus subesse? Præ
terea non solum non quiescere: non bibere: non esse:
sed ne aliud quidem cogitare posse q̄ quod amat. Ad
omnem deniq; strepitum: ad omnem auram conuerti.
Atq; (ut omittam innumerabilia laborum & molestia-
rum genera: de quibꝰ supra diximus.) quanta illa est in
quietudo: sæpenumero cogitare: deliberare: statuere: quē-
admodum amicam aut tibi conciliare aut reconcilia-
re plane possis? Nonne postremo cum illa fabulanti
tibi pectus hæsitabit: & totus contremisces? & quamquā

diſertus es: quamq̃ audax: quamq̃ impudens: tibi ta/
men oculi: uultus: uerba concident. Timebis ut fortaſ/
ſis illam barbaro quouis uerbo & inculto lædas. Itaq;
ſuppreſſa uoce ac hæſitanti uix proferes dimidiata uer/
ba. Quod ſi amica ſeuerior ſermone non aliquo fami/
liari orationem tuam labantemq; animum erexerit: non
ſolum multo ante meditata conceptaq; nequibis expli/
care: ſed ne recordari quidem. Quid ſi te animo etiam
elato atq; magno eloquentem: rigido illa uultu: toruis
oculis inimica fronte reſpexerit? Quid ſi diſcedens
ueluti pecudem te neglexerit? Quid ſi clamore ma/
ledictis ue reppulerit? An non magnopere commotus
confuſuſq; abſcedes? Quid deniq; ſi quæ dixeris: ea di/
xerit cuiquã inſultanti tibi aut iniuriandi cauſa? At
regreſſus domum: recenſebis: diſcuties: interpretaberis
amicæ uerba ſingula ſignaq; & geſtus. Excogitabis
quid deinde tibi dicendum faciendumq; ſit. Quam ue/
ro rapide currum metus trahat Cicero declarauit in pa/
radoxis. An ille tibi liber uidetur inquit: cui mulier im/
perat? cui leges imponit? præſcribit? uetat quod uide/
tur? qui nihil imperanti negare poteſt? nihil audet?
Poſcit: dandum eſt. Vocat: ueniendum eſt. Eiicit: ab/
eundum eſt. Minatur: extimeſcendũ eſt. Ego uero iſtũ
non modo ſeruum: ſed nequiſſimum ſeruũ: etiam ſi in
ampliſſima familia natus ſit: appellandũ puto. Tolerā/

Libido secundus affectus.

bilius est aũt mori q̃ seruire: ei præsertim: a quo præter uituperium calamitatem pniciem consequi nihil potes. Quid uero ipa de libidine dicemus: quæ ad id quod ui detur bonum illecta & inflãmata ita & rapitur: & cur tum trahit: ut qui ea fuerit affectus: nõ modo iudicii: ho noris: artis: rei familiaris: sed sui etiam oblitus: neglectis humanis ac diuinis rebus: contemptisq; periculis: con sistere non possit: nihilq; audiat molestius q̃ correctio nem: admonitionem: consilium. Quam quidem libidinẽ quæ recte etiam cupiditas dici potest: non dubium est induciis fieri effrenatiorem: q; dilatæ res & expecten tur & appetantur ardentius. Quod si tantus est in ex pectatione furor: quantus est futurus cum potestas affue rit potiundi? At læticia qui affectus est tercius: nõ uti q; minus turbulenter currum trahere uidetur. Nam ani mus non solum cum diu magnisq; angustiis quæsitam percepit uoluptatem: sed cum eius etiam adipiscendæ argumento aliquo spe ducitur: quasi iam concupitum adeptus sit: eoq; potiatur: inaniter effertur: gestit: exultat q; effusius. Ita fit: ut constãtia penitus reiecta cõcitatius feratur: uel ad ineundam consuetudinem: uel ad reti nendam.

Leticia tercius affectus.

XXVII. Reliquus uero sine rõne affectus est do lor: quo nullum existimo seueriorẽ. Nã (ut ait Cicero) cum omnis perturbatio miseria est: tum carnificina est

Dolor affectus ultimus.
Ciceronis sententia.
Dolorem carnificinam esse.

dolor: Qui ubi pupugerit animum: uiolentius currum trahit. Equidem id plerũq accidit: ut si quemuis alium amica uel respexerit uel aspexerit suauius: si quid cuiq familiarius locuta sit aut largita: Contraq si hãc quis quã nutibus nuncio beneficio ue tentauerit: immo si uel aspexerit: confestim miser ille dolore immanissimo uexatus excruciatusq: efficitur studiosior: solicitior: promptior: & (uerius ut loquar) stultior. Mox enim per amicæ uiciniam bacchatur: ædes circuit: conatur & uideri & haberi non modo elegantior: uerumetiam præstantior & dignior. Nihil deniq prætermittendum arbitratur: quod ad alendum amorem: corroborandumq ualeat: si præsertim amica dissimulauerit amorem: aspectumq auerterit. An non tum uel maxime currum dolor trahit: cum riuales quis odio dolis insidiis obtrectationibus rixisq prosequitur? Demum non dolere is non potest: qui cum ei fortuna opportunum locum tempusq obtulisset: quicquam intermisit: quo potuerit aut amicam inducere: inflammareq facilius: aut ea forsitan potiri. Qui quidem dolor cum ut creberrimus: ita sit acerrimus. (Adest enim quotiens conatur animus efficere: quod aliquãdo prætermisit) sepe non tam trahere currũ credit̃ q̃ distrahere. Sed de hoc satis.

XXVIII. Iam uero innumerabilium mortalium qui currui addicti in quattuor genera partiunt̃: ea signi

Capti.

Victi.

Saucii ab amor.

Mortui.

Cupidis capillus.

ficatio uidetur: ut ii tantummodo capti iudicentur: qui aut eleganti forma: aut ingenuis moribus gestu ue liberali repente deliniti: in primis ad amandum moti sunt. At eos etiam uinctos censeo: quos aspectus muliebris nutusq; illexerit: atq; ita: ut nullum respuendum putarint iugum seruitutis. Porro uulneratos: qui diu in eiusmodi studiis uersati: usq; adeo debilitati sunt fractiq;: ut magnam pudoris partem uerecundiaeq; perdiderint. Qui uero mortui dicuntur: iis non uideo quid supersit spiritus nedum uirium. Nihil enim habent quo plane uiuere probentur: si ipm etiam quo credebantur uiuere animum prodigerunt: ut qui libidinibus obrui: nihil aliud cogitant nisi delicias: nisi crapulā: nisi adulteria: stupraq; & scorta noua.

XXIX. De cupidinis capillo quē flauū ac crispū esse: perq; lacteā ceruicē sparsum ferunt: quid dicā uix inuenio: nisi forte significat illecebrosam miseriamq; illam pceptionem uoluptatis: qua quiuis amator irretitus q; se unice & amari ab amica: & hac potiri existimat: se quoq; ipe q̃ foelicissimum opinat̄. Quod si non ita est: non intelligo cur aedes priuatarum potius petantur q̃ lupanaria: cum praesertim scorta illa publica atq; omnibus exposita: plerunq; & formosiora sint & faciliora: omnesq; foeminae eodem ritu fricatione sapore subagitentur: quamq̃ sine pudore ista non loquimur: ut intelli

gatᷣ an facere deceat: quod nõ decet loquiᷣ. Quid ꝙ uulgata illa corpora sæpenũero minore sumptu: sine laborẽ sine pͥculo: sine metu: quocũqꝫ fere tempore possideri possunt. Vt igiᷣ capillus & si sup̃fluus est corpori: non nihil tamen ornamenti & decoris affert: itidẽ uoluptas q̃q̃ non ẽ necessaria: iccirco tamẽ appetiᷣ uehementius ꝙ hæc ip̃a & maximũ bonũ & efficiẽs glorie plurimorũ opinioni polliceri uideatᷣ. Sed hi ꝓfecto quid sibi uelit capilli color atqꝫ facies: nondũ pceperũt. Flauus enĩ color qui ex uiridi & ruffo & albo cõcretus ẽ: uideᷣ mihi iuuentã significare. Quæ quidẽ ætas quoniã quodã mõ uiret: & sanguinẽ succoqꝫ abũdat: ad coitũ censeᷣ aptior. Ex quo intelligiᷣ senibꝫ plãe negatã esse luxuriam: ne exhausti iãiam extinguanᷣ: afficianᷣqꝫ ignominia & fœdiore & sempiterna. Neqꝫ uero ita Venus indulget iuuentuti: ut non hanc quoqꝫ quatiat: extenuet: uexet etiam morbis: uitamqꝫ reddat breuiorẽ. Declarat etiam id capillus: qui crispatur in morem maris nunc intumescentis: nunc deiecti: ut etiam discamus nihil esse in uoluptate planum: stabile: quietum: sed totum salebrosum: temerarium: turbulentum. Quæ teste Seneca tum cum maxime delectat: extinguitur: nec multum loci habet: ꝙ cito implet & tedio est: & post primum impetum marcet. Deniqꝫ capillus cum lacteam circũtegat: prematqꝫ ceruicem: quæ non immerito

Flauus color ut sit iuuentus.

Ass.

capillus crispatus s.

Seneca aurea sñia.

Diadema cupidinis.
Aureum.
Laureum.
Myrteum.

Triumphalis corona.

erectionem roburque significat humanae libertatis: facile id quod est innuit omnem Venereo illo opere uim & animi & corporis sopiri atque opprimi.

XXX. Reliquum est: ut uideamus quid cupidinis diadema corona ue significet: quam permulti auream: alii lauream: nonnulli cum quibus ego sentio: myrteam potius esse uoluere. Non enim cupidinem corona triumphalis decet: quae apud priscos Romanos e lauro: post fieri ex auro coepta: imperatori: qui de potentissimis pertinacissimisque hostibus triumphasset mittebatur. EMYLIA. Erras hic Antoni. Si enim: ut inquis aurea corona debetur iis tantummodo: qui de praestantissimis infestissimisque regibus triumpharunt: cur non hac ipsa Cupido potius donetur: qui non tam eos quos memoras uictores fortassis saepe uicit: quam de omnibus fere quicunque in orbe terrarum: & sunt & fuerunt non principibus solum atque tyrannis sed populis etiam ac nationibus triumphauit: dumque mundus erit triumphabit? ANTONIVS. Fateor ita quidem esse ac fuisse foreque ut dicis. Sed tamen certum est a Cupidine adhuc superatum esse neminem: nisi qui non solum non repugnasset: uerumetiam uinci uoluisset. Ex quo sequitur illum esse omnium impotentissimum planeque fragilem: qui nisi uolentem uincere non possit. Est igitur myrtea huic aptior: qua utebantur imperatores: qui ouantes urbem introibant. Ouandi autem, ut Aulus Gelius

Myrtea corona cupidinis.
Ouandi causa.
Auli gelii locus.

refert)ac non triumphãdi causa est:cũ aut bella non ri-
te indicta neq; cum iusto hoste gesta sunt: aut hostium
nomen humile & non idoneũ est:ut seruoꝝ pyratarũ-
q;:aut deditione repẽte facta in puluere(ut dici solet)in-
cruentaq; uictoria obuenit. Cui facilitati aptã esse Ve-
neris frondẽ.crediderunt:q; nõ Martius sed quasi Ve-
nereus quidã triumphus uideret̃.Ex quo ꝑspicuum est
effœminatos fractosq; homines recte myrteis frondibus
& significari & notari. Qui nimiꝝ facile uincuntur:
eius gẽmæ fulgore illecti atq; tracti:quæ diademati cu-
pidinis coronæ ue nexa dicit̃:quamq; interp̃tor: iucun-
dã illã illecebrosamq; speciẽ siue potius imaginẽ summi
boni:quod hũiles mollesq; animi esse in uoluptate opi-
nant̃. EMY.Cupio id etiã Antoni ut explices:quo-
nam modo cupidinis capillũ gemma ista uariet.Sic enĩ
Naso scripsit. Tu pẽna pulchros gemma uariãte capil-
los.Ibis in auratis aureus ip̃e rotis. ANTO. Ne id
quidẽ prætoribo:q̃q̃ si tenes quæ ꝓxime disputata sunt:
quid istud quoq; sit facile potuisti discere.Nam:si cõcu-
bitus capillo:gemma uero significat̃ imago ip̃a opinati
boni:profecto tũ capillum gemma uariari putandum est:
cum insaciabilis ac gestiens appetitus diuersos nouosq;
inquirit concumbendi modos.

XXXI. EMY. Nõ uideo Antoni queãdmodũ
quæ secundũ naturã sunt: ea aut deseri possint:aut mu-

Nasonis locus

tari: ne dicamus nẽgligi sperni uẽ: cum ad hæc impellat ipsa natura. Nã ita ẽ naturalis atq insitus appetitus coeundi: ut & si ipsi nesciũt infantes neq coire neq cõcupiscere: mouent tamẽ. Pueri uero uix q̃drimuli q̃q̃ nequeũt pficere quod nõdũ ætas sinit: appetunt nihilominus: conant etiã. Qua ĩ re sæpenũero uidemus puellas maxĩe uersari. Delectant enĩ spõsalibus cõtrectatione osculis. Præterea cũ sine doctrina uix homo quicq̃ sciat præter ægritudinẽ: coitus tamẽ nullo alio magistro: nisi natura duce discit: quod in aĩantib cæteris æque ĩtuemur Frustra igit me iis malis quæ generat libido territas si nequeo naturæ reluctari. ANTO. At non tales natura sumus: ut peccemus ĩuiti. Quod si ita ẽẽt ne peccatũ quidẽ esset ullũ: quoniã nolẽs peccat nemo. Quare & si nobis ĩ est appetitus coeundi: eoq mouent nõ pueri & infantes solũ: sed multo etiã magis adolescentes & maiores natu: ut taceam de senibus: quorum est motus rarior: quoniam tamen ita datus est homini appetitus: ut non hunc nolentem cogere ad luxum possit: sed cogi ipse potius ut rationi obtemperet. Cõstat profecto corruptionem procliuitatemq naturæ posse rõne nõ negligi mõ: uerũ etiam cohiberi. Fateor ergo natura moueri corpus posse: ultra progredi non posse: nisi idipsum uelit iam uictus animus atq fractus. Cuius duplex ẽ uis. Vna superior: quæ eius de qua nunc diximus rationis

est propria. Inferior altera: quam sensualitatem appel-
lant q deducatur a sensibus: unde illicitus motus ap-
petitus ue nascitur. Ad harum utramuis si se uoluntas
applicet & adiungat: ea uincat: prematq alteram: neces-
se est. Cum igitur arbitrium humanum cogi nequeat.
(Aliter enim liberum non esset.) perspicuum est homi-
nem non naturæ mollitudine quæ uinci potest: sed uolū-
tate si rōni nō adhæserit: ī quid uis scelus labi. EMY.
At deficiet humanum genus: si eiusmodi uoluptati de-
trahendum: si repugnandum: si omnino nihil tribuen-
dum est. ANTO. Noli quæso metuere: ne id agant
omnes. Siquidem rari eunuchi. Rarissimi qui expetāt:
optent ue continentiam. Longe uero rariores qui profi-
teant̄. EMY. Cur igitur deus non tam dixit q̄ impe
rauit hominibus ut crescerent: & gignendo multiplica
rent̄ ac replerent terram? ANTO. Sed rogo te: qui-
bus ista dixit? EMY. Viro & mulieri. ANTO.
Fateor: sed coniugibus: nunq̄ etiam solutis. EMY.
Cur ergo creata sunt genitalia. ANTO. Nempe ob
id: quod nomen ipsum docet. Debet enim quisq sibi
proponere coniunctionem sexuum a deo institutam es-
se gignendi causa: ut eo modo propagaretur humanum
genus: fieretq successio sempiterna. Non igitur nobis
aliam ob causam pudenda illa pars corporis data est:
nisi serendæ multiplicandæq soboli.: sicut ne oculi

quidem cæteriq; sensus: nisi ut ꝑ eos ageremus quæ ho-
nesta essent: quæq; ꝑtinerent ad uiuendi necessitatem.
EMY. Quid igit̃ oportuit ut deus tãtam tanq; ardẽ-
tissimam corporibus immitteret cupiditatem: si (id quod
non dubiũ est) efficere potuit: ut liberi sicut absq; paren-
tũ dolore: sic quoq; sine uoluptate gignerent̃. ANT.
Ea nẽpe (ut opinor) necessitas fuit: quoniam mas & fœ-
mina nisi uoluptate illecti se inuicem appeterent gaude-
rentq; coitu: nulla in beluis rarissima in homĩbus esset
procreationis cura. Cum enĩ nõ tam generandi ꝗ̃ ꝑci-
piẽdæ uoluptatis causa uterq; sexus alteri cõmisceatur:
uixq; accidat ut aliquando fœmina (de hominibus lo-
quor) & si non sterilis senex ue sit: cõcipiat: profecto aut
semꝑ aut sæpenumero maritus: ꝗ̃ꝗ̃ cupidus liberorum
frustra uxori etiam nõ repugnanti cõiungeret̃. Quid
ꝙ multæ possent esse causæ: quæ homĩes inducerẽt: sed
mulieres præsertim ne darẽt operam filiis suscipiẽdis: ut
fastidiũ pondusq; conceptus: ut pariẽdi tũ dolor tũ peri-
culũ: ut labor educãdi: ut inopia rei familiaris: ut suscep-
toꝝ antea liberoꝝ prauitas ægrotatio ue diuturna: ut
bella suspitionesq; belloꝝ aut cladium cæteraꝝ. Præte-
rea innumerabilia alia quibus multiplicatio generis hu-
mani nõ impediret̃ solum: sed fere etiam desineret. Ta-
ceo ꝙ uix coniugiũ quidẽ esset ullũ: ꝙ huius seruituti
atq; uĩculo admodũ pauci reperirent̃ qui subigi uellẽt

etiã sobolis tollẽdæ gratia. Quæ quidẽ impedimẽta oĩa adimit & delet naturalis ille ardor blandimentũq; libi dinis. Quãq̃ aũt eiusmõi cupiditas ẽ homini cũ beluis cõmunis: habet tamẽ is rõnem (ut diximus) q̃ illã coercẽ re possit ac uincere. Ex quo apparet eã homini datã es se nõ tã gignẽdorũ liberorũ causa: q̃ ut abstinẽdo a uo luptatibꝫ hasq; reprimẽdo: in quo uirtutis rõ maxime uersat: & laudẽ assequeret & gloriã. Nulla eĩ laus. nul la gloria: nulla uirtus est nõ facere quod nequeas. Duc igit uxorẽ: si auidã illã inhiantẽq; libidinẽ frenare ali ter nõ potes: ut & cõseq̃rẽ quod appetis: & sine peccato conseq̃re: quãdoquidẽ cõiugium nõ mõ ad ꝓpagandã successionẽ: uerũ etiã ad cõiugatorũ remediũ atq; adiu mentũ est institutũ. EMY. Atqui uxorẽ ducere nõ placet: sed uitã potius cælibem uiuere: si modo possem. ANTO. At hoc loco posse nihil est aliud q̃ uelle. EMY. Quin cũ uelim sæpeq; uoluerĩ & conatus sim nullo tamẽ pacto aut quiui unq̃ aut queo. ANTO. Fateor id quidem difficile & uideri & esse: sed iis qui nesciunt omnino aut quibus oppugnent hostibꝫ: aut quẽadmodum his etiã agnitis reluctari queant.

XXXII. EMY. Dic igitur obsecro atq; explica: qui hostes isti sint: & quo reprimãt genere armorũ. Cu pio eĩ id audire. ANTO. Petis equidẽ quod uolebã etiã nõ rogatus dicere. Plerosq; sane toleramus inimicos

& eo quidē piculosiores quo occultiores. Oēs enī quasi latrones quidā ex insidiis fere ante feriūt q̄ uideantur. Sed tres sunt ex his facile pricipes ducesq; cæterorum. Su os aūt habet quisq; milites: quibus reluctari maxīe oportet. Obstāt enī impugnātq; uehemētius. Dimicat aduersum nos in primis ipm corpus suauissimis a sensibus illectū: idq; maxīe ī adolescētia & uirili ætate: quarum calore atq; incēdio redundās: sese haud facile retrahit a coitu. Obstat deīde aduersarius ille noster diabolus: qui cū nō nesciat q̄ta sit in hoīe appetētia uoluptatis atq; uis: eāq; ob rē existimet nullū se habere ræte: neq; cōmodius neq; aptius ad illū capiēdū ac necandū: offert sæpe oculis alliciētes imagines atq; formas: suggerit illicitas curas: sicq; naturalē illū incitat atq; īflāmat ardorē. Deniq; uehemēter nos oppugnat infinitorum pene hominū intēperātia: maxime aūt seniū & eorum qui amplissimis prediti honoribus & dignitate plerūq; ita uiuūt: ut pniciosissimis moribus ac luxu cuiusq; generis nō solum urbes sed prouincias inficiāt: sintq; adolescētibus psertim & corruptioni & morbo. Nō enī id agere aut pudet hos aut piget: quod impune a multitudine nō tā factitari q̄ quodāmō pbari uidēt. AEMY. Quid q; illudit plerisq; si forte in cōparādis uoluptatibus fuerīt tardiores? ANTO. Vtīnā ii essemus: quibus semp hoc pacto illuderet: facilius sane pateremur a stultis q̄ a sapiētibus illu

di. Cōstat aūt eos insanos & cœcos esse: qui uicia sequū tur. Qui uero negligūt detestanť: fugiūt eos utiq; sapiē tes uiros & bonos esse. Solēt igiť qui cœci sunt: cœcūq; imitanť eos illudere qui uidēt. Id aūt ꝓpterea: quia cū uoluptatē ēē nō īsimū bonū opinēť: eos illusiōe dignos iudicāt: quos ad illud capessendum negligentiores esse animaduertunt. Viderent autem fortassis: resipiscerētq; ab amentia: si quando quid sibi uelit Cupidinis imago naturaq; intelligerent. Optarent deinde (id quod experis) cognoscere quemadmodum huius armis atq; sacibus obstari queat. Quod quidem iamiam statueram efficere: quoniam (ut proposueramus) de huic aduersario Cupidine: in quo medicina omnis salusq; uersatur: demum fuerat disputandum. Sed nunc quidem & tenebris & humiditate cogimur loci: ut ad ciuitatem properemus.

XXXIII. Illic enim si ad multā etiā noctē uigilaturi sumus: commodiore utiq; & loco & ocio utemur quamq̄ (ut existimo) non erimus longiores: q Anterotis simulachrum quale sit: immo utrum ne usquā sit. fuerit ue incertum habeo: eamq; ob rem nihil omnino sim habiturus: quod de illius significatione uel explicare uel sentire possim: nisi forte mihi: neq; poetæ neq; pictori ideo hunc ipsum licet talem fingere: qualem aut eius natura aut prioris contrarietas

expostulat: q̃ siuẽ poetæ siue pictores qui populo place
re conarent̃: quoniã eiusmõi simulachrorum nõ etiã uulgo
placiturorum arbitrati sunt: nõ fingendũ putauerũt. Sed u-
triq̃ forasse ideo etiã cõsilio p̃termisere: q̃ nõ fore diffi
cile existimarẽt uno posito cõtrariorum: alterum q̃le esset ili
co cognosci posse. Fingamus igit̃ Anterotẽ non iã pue
rũ sed uirum: q̃lẽ Hippolytum fuisse legimus: quẽ uultu
pudico fortiq̃: cãdido amictu: rigido uero incõpositoq̃
capillo: sed floribꝰ ac uitta redimito: nũc cõprimentem
equos: nũc urbana relinquentẽ: amantẽ siluas: in mõtibꝰ
uersantẽ: canibꝰ demũ insequentẽ feras: arcuq̃ & telis
cõfigentẽ: p̃terea laqueis ac rætibꝰ decipientẽ Ouidius
descripsit. Quid aũt hæc significẽt: ubi domi erimus ex
plicabo. EMY. Bene cõsulis Antoni: quãdoquidem
hoc loco cõmorari diutius non dat̃. Pergamus igit̃: ne
forsan excludamur. Solẽt eñ (ut scitis) ianitores sæpe uino
lãguidi intẽpestiue nõnunq̃ nõ tã cõseruãdæ tutãdæq̃
ciuitatis q̃ quietis gratia: surrectis iã põtibꝰ portas etiã
occludere. Et uereor sane ne currẽtes quoq̃ fuerimus tar
diores. Illos igit̃ uel clamore orãdos ac morãdos cẽseo
Quippe qui huiusmõi signis admoniti expectare sæpe
soleãt. Exclama igit̃ Antoni: & uoce tãta contẽde: quã
ta potes maxĩa. Multum enĩ habes & spiritus & soni.
ANTO. Facerẽ id quidẽ: nisi ista me iussio ad risum
cõpulisset. Scis eñ ridentẽ clamare nullo mõ posse. Præ-

terea istud ipm clamare nõ esse sapiẽtis. AEMY. Sed ne ridere quidẽ. ANTO. At nescio quid post nos au dio strepitus: uideoq (nisi fallor) nõnullos equis insiden tes: q̃q̃ pspicuũ ẽ eũ qui pcedit esse ptorẽ. Equus notus est: præterea pileus phaleræ. AEMY. Quin id iã tu ba nũciat. Quare tenendũ ẽ nos pter spẽ hac nocte suo quẽq in lecto quieturos. Nõ enĩ dubito prætorẽ tũ be nignitate sua tam prudẽtia effectuꝝ ne excludamur: si etiã nihil orauerimus. HAEDVS. Sed uel apto ca pite cẽseo salutandũ hominẽ. Id enĩ honoris genus no stra fuerit oratio: quãdoquidẽ latinã is linguã nõ intel ligit. Et pperãdum ẽ nihilominus dũ nos uidet: dumq fere præterit: ut eum nostra hæc acceleratio item doceat quid maxĩe uelimus. AEMY. Bene mones Hæde: Sed ego paululũ de uia secedendũ puto: ne qui a tergo instãt equi nos ut sunt feroces aut pterant: aut cœno in spargitẽt. HAEDVS. Sed iã iam uocẽ gradũq cõpri mite: Prætorẽ salutemus. AEMY. Exorauimus sa ne dilationẽ ut opinor. Potuimus eĩ intueri q̃ uultus li beralitate q̃q capitis humanitate adorãtib nobis præ sor grãm rettulerit: tã & si paulũ ante nos sese in portũ naonis ẽ recepturus. Portas iã uidemus. Sed q̃s ad ædes diuertẽdum ẽ? HAEDVS. Equidẽ ad meas. Nõ eĩ decet senẽ noctu p oppidũ uagari. Vos aũt ueniã ĩpe trabitis facilius: q̃q̃ ut nemini ĩ suspicionem ueniamus:

Liber primus finit.

censeo quod reliquũ est disputationis in crastinum diẽ esse reiiciẽdũ: cũ pleriq̃ noctes sint breuiores: & disputatio fortasse futura sit lõgior q̃ putamus: ac deniq; quietis aliquid sit cõcedẽdũ senectuti: mihi uero maxĩe quẽ mũere sacerdotii etiã ante lucẽ fungi quotidie oporteat AEMY. Idẽ ego sentio: quid tu Antoni? ANTO. Nẽpe istuc ipm̃ Sed nũc inter nos statuẽdum est: & q̃ parte diei: & quẽ in locũ cras conuẽturi simus. HAEDVS. Ad me uel mane uel post meridiẽ si uoletis: Sed mane potius: ut si lõgior fortassis fuerit disputatio: eãq; totã esuries tediũ ue nõ tulerit: quod erit reliquũ sermonis: id ĩ postmeridianũ tẽpus differamus. i. post diurnã solitãq; quietẽ: q̃ maxĩe senes occupanẽ: q; & noctu parum dormiũt: & diluculo exurgũt: q̃q̃ ne iuuenes quidẽ nõ interdiu somnus opprimit: cum pleriq̃ post cibum mox aut legũt quicq̃ diutius aut audiũt. AEMY. Nihil ista uerius sñia. q̃re nõ appellãdũ ẽ antoni. ANT. Quĩ etiã parẽdũ ẽ oĩo. HAEDVS. Valete ambo. nũc eĩ ut lectũ quisq; repetat & natura ipa & tẽpus postulat. Valete rursus. ANT. Et tu itẽ. AEMY. Vale.

PETRI HAEDI SACERDOTIS PORTVSNAENSIS AD ALEXANDRVM EX FRATRE NEPOTEM IN SECVNDVM ANTEROTICORVM LIBRVM PROOEMIVM. XXXIIII.

 Liber secundus incipit.

u Tinam Alexãder prisca illa tempora eorum redirẽt philosophorum: quorum studium omne non solum cogitatio in ueri inuestigatione uersabatur. Nullæ illis diuitiæ cordi erant: nulla magistratus: nulla imperii cupiditas: nullus deniq; luxus: quippe qui solo sapientiæ desiderio flagrantes: externas res contemnerent. Nec iniuria. Non enim nesciebant nihilo indigere posse sapientẽ. Deinde hoĩs dignitatẽ eo maxĩe cõstare: ut se ipe cognoscat: q̃tũq; differat a brutis Præterea motus animi regere ac subiicere rõni: sibiq; ĩperare summũ imperiũ putabãt. Tãtũ uero ab illis aberat luxuria q̃ potissimũ scirẽt hebetari hominũ ingenia frãgiq; aĩos: ut quicquid ad Venerẽ aut fouẽdã aut excitandam ptinere posse arbitrarent: id omne negligere uitare q; cõtenderent: sequerent aũt ea quæ tum ad fugandas uoluptates: tum ad apprehendendam disciplinam accommodata uiderent. Itaq; eorum plurimi aut ciuium frequentias: aut etiam ciuitates reliquerunt: ut Pythagorei: ut Stoici: Quorum alteri ex urbibus egressi: in solitudines perfugere: alteri quamquam athenis: secreta tamen quadam in porticu: ubi Zeno quondam legere soleret: commorabantur: ut semoti a uulgo: operam expeditius darent philosophiæ. Plato quoq; ipse cum non pauper esset: ut refert Hieronymus: elegit

Academiã uillã ab urbẽ ꝑcul: non solũ desertã sed etiã pestilentẽ: ut cura assiduitateq; morboꝝ libidĩs impetus frãgerent: eiusq; discipuli nullã aliã sentirẽt uoluptatẽ q̃ earꝝ reꝝ q̃s discerẽt. Qui aũt sic essent instituti: poterant ne intẽperanter uiuere? Nulla igit̃ illis (ut opinor) diligẽtia erat uictus cultusq; corporis: qui ꝑter quercus & fagos: quaꝝ consuetudĩe umbra iucũditateq; utebã-tur: nullũ uitæ suæ testẽ cẽsorẽ ue sortirent̃. Nã fastidiũ si quod fortasse nimio intẽtoq; studio nõnunq̃ cõtraxis-sent: id aut cãpoꝝ siluarũq; ꝑagratiõe: aut speculatione fontiũ: aut deniq; riuoꝝ fluminũq; murmure leuabant Poterãt quoq; uarias uel ex auium cãtu: uel ex uenatu nõnunq̃: præterea ex aucupiis piscationib; ue cape ob-lectationes: q̃q̃ nõ ita illis existimo neq; a præceptorib; neq; a seipis scire ꝑcupiẽtib; indultã ꝑmissam ue fuis-se ĩtermissionẽ studioꝝ: ut nõ paulo post ad ea esset re deundũ. Fuerat eĩ fastidiũ nõ etiã aĩus dissoluẽdus. Nõ igit̃ miꝝ: si eruditi: si sapiẽtes: si fortunati demũ euade-bãt. Nã his postea siue ĩ ocio siue ĩ negocio esse mallẽt uix deerat potestas alteꝝ adipiscẽdi. Itaq; aut doctrĩæ aut foro sese alii dediderunt. quidã uero ad rẽ publicã admĩstrandã gerẽdũ ue magistratũ suscepti sunt. Qui aũt aĩo essent angustiore: hi se ad priuata quædã mũe-ra & ad cõdẽdas historias: uel ad dãda ꝑcepta quædã uiuẽdi cõtulerũt ne nihil aut didicisse aut fuisse putarẽ

tur: Quare sæpenumero considerāti mihi quæ instituta
qui mores: qui status sit huius ætatis discipulorꝫ: uidea-
tur illi quidē de quibꝰ diximus philosophi pbeati fuis-
se: qui tā & si nulla dei ueri cognitionē: sed sciæ tātū-
mō cupiditate ac gloria īuitati erāt: tā cōtinēter nihilo-
minus tēperāterq; uixere: ut nō aliter existimarent se sa-
pientiā cōsecuturos: nisi ab illecebris se corporis uīdicas-
sent. Nequeo igiē nō admirari ne dicam nō dolere: cur
christiani cū simus: ī eā tamē miseri deciderimus: uel cæ-
citatē uel īpudentiā: ut nō illud nobis & turpitudini es-
se uideamus & sceleri: ꝙ a gentibꝰ cæterisq; a deo alie-
nis nationibꝰ in discēdis artibꝰ uitæq; moderatione su-
peramur. Itaq; qui primus ex īnocēti ac libera solitudi
ne: e ꝙ syluarꝫ opacitate atq; silētio scholā ī urbes trā-
stulit. nescio an is hactenus debitas pœnas necne dede
rit. Admisit eī scelus īexpiabile: quod quidem multorꝫ
extitit malorꝫ causa. Nec extitit solum: sed & existit &
extiterit. Vidit eī ille quid tū sibi utile foret: tum ciuibꝰ
quid etiā piucundum: quid deniq; gloriosum: nō etiam
quid sibi mœroris: quid erūnarꝫ: quid ignominiæ plerū
ꝙ afferre posset alliciens illa pegrinæ iuuētutis cōsuetu
do. Sciebat igiē ille quidē studiosorꝫ iuuenū frequētia
atq; sumptu: publice priuateq; augeri opes ciuitatis. Cul
tu aūt & disciplinis ipsoq; gymnasii noīe nō mō exor-
nari urbem: uerumetiam celebrari esseq; memorabilem

& laude dignã. Non etiã illud uidebat fœminas urba
nas plerũq; incolis q̃ ciuib9 magis delectari: sed iis præ
sertim quos cũ uestis tum morum elegãtia preditos esse
cernerẽt & facie liberali. Quas quidẽ ad res quantum
corruptelarꝝ atq; ĩfamiæ sæpenũero accedat: quis nesci
re potest: cum nihil aliud fere præter uiciatas uirgines
& adulteria non anguli urbis mõ: uerumetiã theatra so
nent. Non est igi℞ pobscurum q̃tum incõmodi: q̃tumq;
dispendii sapientiæ studiosis inferat incolatus urbium.
Qui cum sint hoïes: facile iis rebus capiun℞: quibus affi
citur natura: commouetur q; appetitus: Quem mox se
qui solet cupiditas placendi quædam: cui nempe cura
inest earum rerum: quæ feris etiam animis blandian℞.
Quare plurimum & operæ & tẽporis in seipsis polien
dis comandisq; conterunt: multum præterea pecuniarũ
in omni supellectilis genere consumunt. Quis uero pla
ne recenseat eos sumptus: quos exquisiti immoderatiq;
uestitus ac uictus nitor atq; põpa exhaurit? Quæ nimi
rum omnia siluarum montiumq; solitudines nõ modo
non postulant: sed ne cogitant quidem. Satis esse pu
tant ea sibi non deesse: quibus tum famem: tum nudita
tem aeris ue intemperiem depellent. Sed quid ego fru
stra deploro miserias huius temporis: cum uincat arro
gãtia radixq; malorum omnium auaritia: & suã quisq;
sequa℞ utilitatẽ: si etiã nõnũq̃ sit cũ turpitudĩe cõiuncta

In urbibus igit᷑ cõmorari discipu'i uersariq; cogant᷑: quãdoquidẽ nõ tã præceptores q̃ hoꝝ cõductores prĩci pes tyrãni ue id & cupiũt & uolũt. In urbibꝫ inq̃ stu/ diosi sapiæ cõmorent᷑: audiãt: ediscãt: mõ doctores adhi beãt in his instituẽdis & curã & diligentiã: neq; tam frequẽs sit tãq; diuturna ĩtermissio docẽdi: q̃q̃ ipis quo q; auditoribꝫ plerũq; succẽsendũ esse iudico: qui & no uas quot annis ferias instituũt: & ueteres efficiũt lõgio res: ut taceam quanto illis sit impedimẽto annua illa fa/ ctiosaq; sui: uel rectoris: uel seductoris potius electio: quam sæpe sumptus immoderatiores: semper contentio/ nes atq; odia: nonnunquã etiam uulnera sequuntur. Quibus de causis illud iam effectum usurpatumq; est: ut septennium quod olim omnibus iuri uel pontificio: uel ciuili studentibus datum esset ad cathedram suscipi endam: id ne duplicatum quidem satis esse uideat᷑: tam & si idipsum profecto perstringere debuit tum copia li/ brorum: qui ꝑ hoc sane tempus uilissimo emunt᷑: impsͦ/ sorisq; diligentia non minus emendati reperiunt᷑ q̃ ele gantes: tum titulorum tractatuum ue nonnulloꝝ ꝑter/ missio ac negligentia: sed eorum ꝓsertim qui aut contra ria cõsuetudine desuetudine ue abrogati uiderent᷑: aut non difficiles intellectu essent: aut deniq; ad diuitias parandas non multum habere uirium iudicarentur. Quod quidẽ nu'lo modo probo. Nã ꝑspicuum ẽ illis

ex titulis sicut ex cæteris colligi permulta posse: quæ nō alibi offendas: & scitu digna sint: & ad eas fortasse quæ sunt in usu materias apte ac commode applicari queant: uel exempli gratia: uel similitudinis: quæ in quouis disputandi genere ualet plurimum. Sed cum isti gymnosophistæ meo neq; iudicio ducantur neq; sensu & te atq; cæteros mediocres iis maxime morem gerere: cedereq; oporteat: qui maxime: facultatibus & potentia excellunt: illud tantummodo esse tibi obseruandum cupio: ut quoniam nihil ingenio magis est inimicum q̃ uoluptas: eaq; q̃ turpis q̃q; misera sit: satis (ut opinor) est explicatum superiore libro: nullo cū hoste magis ac diutius tibi certādum esse putes: q̃ cū ipsa uoluptate quæ ne uicta quidē cedit. Sed obstinatior quod ui nō potest instaurare bellum: id blanditiis & indicit & molitur. Quibus in contemnendis si fueris remissior: se illa sensim explicabit: eriget: aggrediet̃ te tandē: subiiciet: comprimet: coget etiam seruire. Sed insidiosa ista ꝑniciosaq; blandimenta quemadmodum uitare queas: superareq; surrepentia: ea te docebit disputatio: quæ postera die ita quam genus hoc distulimus quæstionis: ab Antonio mecum & cum Aemyliano est habita. Nam simul ac ad me illi mane uenerunt: nostramq; in porticum omēs una cōcessimus: q; is locus & a tumultu & ab æstu alienus esset: sic ab Aemyliano cœpta res est.

.XXXI.

PETRI HEDI SACERDOTIS ANTEROTICORVM LIBER SECVNDVS. DE ANTEROTIS NATVRA ET MVNERE. XXXV.

EMYLIANVS.

h Aud iniquum fuerit Antoni: si quam heri uespe ꝓposuisti de Anterote quæstio 1em: istã nunc (ut ẽs pollicitus) explicabis. Sed illud nõ omnino ꝓbo quod dixisti de Hippolyto: quem eundem esse Anterotem uoluisti. ANTO. Ego ne id Hæde dixi? HEDVS Dixisti alterꝫ (nisi memoria me fallit) nõ dissimilem alteri uideri: non etiã eundem esse. ANTO. Plane uideo Emyliane mihi nõ licere sine testibus tecum quicq̃ agere: ita sæpenumero quæ cum ab aliis tum a me maxime sunt dicta: hec simulas te aliter accipere: deq; his multo aliter sentire q̃ uel dicant uel intelligant a nobis: ne tibi unq̃ desit arguendi causa. EMY. Velim hoc isto modo factum existimes: si semp intẽto esse animo quisquã potest: q̃q̃ nõ plane uideo quæ Anterotis esse possit ad Hippolytum collatio: cum priorem illum nullus adhuc (ut inquis) effinxerit poetarum: eamq; ob rem cui similis existat: cum nihil sit omnino: ne cogitari quidẽ potest: q nulla sit entis ad non ens cõparatio. ANTO. Recte tu quidem: si Anterotem poetæ nec

esse dicerẽt: nec singularẽ ꝑpetuũq; alterius Cupidinis aduersariũ. Est igit̃ Anteros. est sane. Et ea forsitan de causa nullam huic imaginem poetæ excogitarũt: q; iam Hippolytum finxissent: Cui tantum temperãtiæ cõstantiæq; tribuerunt: ut in eo posset Anterotis natura facile intelligi & uis omnis. Non igit̃ mirandum: si hunc illi q̃ simillimum esse diximus: quẽ hac potissimum rõne eundem etiam fortasse dicere nõ iniuria potuissemus nisi aliud Hippolytus: atq; aliud is qui in illo uigens elucescensq; regnabat Anteros fuisset. Non itaq; hic ualuit effingi commodius q̃ ut talis esset: qualem Hippolytus & habitu expressisset & moribus. Quæ quidem res quid significent: heri explicauissemus: nisi nocte (ut scitis) impediti: hunc in díem distulissemus omnia.

AEMY. Incipe igitur iamiam uel ꝓsequere potius quod cœpisti. ANTO. Perseqũr: absoluã etiã si prius omnes sederimus: q̃q̃ Hædum suis in ædibus id præcipere decebat. HAEDVS. Facio tibi Antoni hoc loco potestatem præcipiendi etiam maiora: cum munere præceptoris maxime nunc fungi uideare. Sedeo igitur. Non enim hoc facio inuitus. Tu uero Aemyliane hic asside mihi. E cõspectu sedeat Antonius. Siquidẽ hoc modo quicquíd dixerit: audiemus facilius.

XXXVI. ANTO. Recte tu quidẽ. Videt̃ aũt in primis de nostri huius cupidĩs genealogia disserẽdũ

quē Venere tercia natū ferūt. Hāc ego Ioue genitā & Dione interptor hūani generis naturā. Qui quidē homo ex aīa cōstat & corpore: ex quib⁹ altera Ioue. i. æthere orit᷑: alterq Dione. hoc ē: parētib⁹. quos duos esse liquet. Iccirco aūt Vulcano. i. spiritui nupsisse Venus dicit᷑: ex eaq & Marte Anterotē gigni: q is imago sit eorum: qui ueluti ex mēte rōni nō etiā sensib⁹ cōiūcta pcreati: cōtinuū cū uoluptatib⁹ bellū gerūt. Quos eosdē euāgelista Ioānes: nō ex sanguinib⁹ nec ex uoluntatē hoīs: sed ex deo natos esse scribit: atq hunc deū Martē esse: sed quē Psalmista: & fortē dominū & potentē in prælio appellat. Sit igit᷑ hic cupido motus animí ab intellectu pficiscēs: rōniq obtēperans: ac nō aliud explēs q̄ frugalitatē. Quæ tamē cæteras uirtutes q oēs inter se nexe sint cōplectit᷑. Frugalitatis aūt (ut ait Cicero) uidet᷑ esse ppriū semp aduersari libidini: moderatāq in oī re seruare cōstātiā: quā quiddē ī hippolyto scriptū ē fuisse XXXVII. Huic primū rigidus capillus atq abiectus extitisse dicitur: q sperneret exhorreretq non necessariam uoluptatem: Quæ utiq negligentia atq contemptus quia rarius inuenit᷑: cernit᷑q in paucis: homíes in primis admirantes facit: deíde excitat ad laudē emulationēq uirtutis. Non ab re igit᷑ Hippolyti hirsutū caput floribus honestandum cēsuerunt: q & uarietas florū pulcherrima spectatissimaq sit: & odor suauissimus.

Nam florum honorem populus Romanus P. Scipioni Aphricano tantum adhibuit: quod is patriæ inimicissimam ac infestissimam carthaginem deleuisset. Siquidem alii imperatores qui hostes cecidissent: laurea donabantur. Neque uero capillus solum fertur ornatus floribus fuisse: sed uitta etiam obstrictus: quod sicut imperatoris (ut diximus) insigne laurea est: sed eius qui magnifice gesserit imperium: ita uitta sacerdotis sed eius qui sanctissime atque optime sacerdotio functus sit: quod proculdubio castus celibatus maxime illustrat. Quem nimirum uitta significari reor: quandoquidem Hippolyti capillus hac ipsa pressus dicitur. Comprimit enim luxuriam continentia.

XXXVIII. Iam uero quod ferocium equorum colla freno flecteret: sibique cogeret parere quid significet: planum esse puto consideranti quod de Cupidinis superioris equis in frenibus ac præcipitibus est dictum. Vt enim ille qui nihil est aliud quam stulticia: affectibus non solum non repugnat: sed etiam obedit eosque sequitur furentes: uel ab his trahitur potius quam carens habenis rationis nequeat cohibere: ita noster hic cupido cum intelligat & quales sæpe fiant: & quo ruere festinent: nisi comprimantur nõ sine labore uique maxima uagantem eorum lasciuiam atque impetum ratione frenat frangitque: tum autem multo magis cum cogitat nõ solum quæ uitet incommoda atque uicia si eos suam redegerit in potestatem: sed etiam

quæ bona adipiscat̃. Quæ uero ille sint uel incommoditates uel defectiones: ex iis colligi satis potest: quæ heri diximus ipis ab affectibus oriri. Parit enim seruitutẽ metus: ardorem libido: lęticia leuitatem: dolor autẽ maiora quædam ac molestiora: tabẽ: cruciatũ: afflictionem: fœditatem. Ad hæc omnia cum miseria ac uituperio cõiuncta ẽẽ quis nesciat? E regione uero quæ sunt his contraria: ut animi libertas: modestia: grauitas: indolentia: atq; idem semp uultus: nemo recte dixerit: nemo iudicauerit non esse sapientis & magni uiri: ac continuo p digna laudis & glorie. HAEDVS. Præclare ista quidem diceres Antoni: si quos equos frenare Hippolytus & comprimere studebat: eos potius sensuum titillationes interpretarere: q̃ morbos pturbationes ue animi: hoc est affectus illos q̃tuor: qui coniũcti uoluptati uicia planius appellant̃ a nostris.

XXXIX. Nam pmentis qualitate naturam nomenq; commutant. Non enim bonæ mentis affectus esse malus potest: sicut ne malæ quidem bonus. Vt igitur si menti appetitus dominet̃: sunt affectus illi quidẽ passiones irritamẽtaq; uiciorum: ita si ratio & uirtutes sunt q; sine præmio non erunt: & charitatis tum insignia quædam: tum munera. Itaq; pudica mens non sua solũ: sed etiam aliena gaudet lætaturq; pudicicia: cupit hanc conseruari: timet ne amittatur. Dolet deniq; si fortassis

eam aut periclitari cognouerit aut ruere. Quis ergo negauerit has hoc loco affectiones esse uirtutes? Non igitur Hippolytus equorum colla quasi uim quandam affectuum ferocitatemque comprimebat: sed horum potius ratione munereque ductus: blandientium titillationes sensuum (ut dixi) cohiberi nitebatur ac frangere. ANTO. Fateor errorem meum. Non enim putabam affectus quos graeci morbos: quidam autem perturbationes appellare maluerunt: in uirtutibus poni posse. Nunc uero ita sum isto exemplo persuasus confirmatusque: ut nulla me argumenta: nullaque uis orationis hac de sententia unquam deiectura sit.

XL. Sed quoniam pudicicia difficile retinetur conseruaturque in urbibus: ubi lenociniorum plena sunt omnia: recte Hippolitus ut tuto uiueret: relinquenda quoque moenia putauit. Quis enim tam constantis est animi: quem nunquam tetigerit: nunquam mouerit tibiarum sonus: & uocum ac neruorum cantus? Quis sine animi aegritudine accedat ad circum: ad choreas: ad theatri ludos scaenam ue: caeteraque spectacula: quibus in locis non tam cernitur quam discitur libido? Sed ne ibi quidem desunt foeminarum insidie: aspectus procax: formae uenustiores luxuriosa ornamenta: odores quam suauissimi: gloriosa elogia: nuncii: comites: multaque id genus: quibus facile periclitatur pudicicia. Quae si forta ssis ea tempestate: nec perit: nec mouetur: plerunque tamen haud multo post concutitur.

atq; ita: ut naufragium aut uix euitet: aut faciat. Nam cum fieri nõ possit quin proxime audita & uisa diuti/us animo inhæreant: ac prope in oculis uersent: fit sæ/penumero: ut qui in acie fortiter certauerit: in ocio fran/gatur: nisi hoc ipsum quouis studio liberali exercitioq; sustulerit.

XLI. Parꝝ igit Hippolyto syluaꝝ solitudies atq; ardua montium iuga cõtulissent: nisi feris multifariam insectandis occidendisq; uacauisset. Quamq̃ possumus eos dicere ad syluas montesq; pfugisse: qui studiis uel philosophiæ uel theologiæ: sese dederũt. Quibꝰ ĩ dis/ciplinis omnis tranquille recteq; uiuendi ratio uersat. Sed quoniam nõ omẽs his studiis delectant: nec semp dare operam queũt qui delectant. (Nã uel recreãdoꝝ aĩoꝝ uel reꝝ agẽdaꝝ causa nõnunq̃ eiusmõi ĩtermit tunt studia) cauẽdum est oĩo: ne quid nõ agat.

XLII. Nihil aũt est tã aduersum uoluptati q̃ nego ciũ: mõ id sit ingenuũ & liberale. Itaq; curabat Hippo lytus modo rætia laqueosq; tendere: modo in prædam excitare canes: clamoreq; & gestibus hortari: tum fe/ras insequi: cumq; his pugnare: ac demum arcu teloq; perfodere: sternere: occupare. Equidem eum arbi/tror rætia: laqueosq; tetendisse feræ omnium immanissi mæ: qui insidianti uoluptati insidias struxerit. Quod quidem tamen fieri existimo: cum neq; gulæ nimium

indulgemus: neq; somno: uel tum potius cum horum fu gimus satietatem: eaq; corpori negamus alimenta: quæ id inflammant incitantq; ad coitum: ut lautiora salita ue esculenta: ut crebra immoderataq; uini potio: ut legu mina: ut carnes sed porcorum præsertim: & si qua sunt eiusmodi alia. Horum enim omnium abstinentia & parcitate quasi rætibus quibusdam atq; laqueis uinciū tur: comprimunturq; uoluptates: si nullo animi motu sed solo corporis oriantur: quamq̄ utrouis eueniāt erūt canes. (Dicturus sum profecto quod abhorreat quidē ab opinione populari: non etiam ab eorum qui sacras litteras nouerunt: quæ sanctissimos homines qui diui nam legem: tum uerbis: tum moribus uitaq; docuere: ca nes nonnunq̄ appellauit: q; a dei grege lupum ac feras cæteras. i. diabolum huiusq; satellites abegerit.) erunt in quam canes. hoc est. omnes cælites. ipseq; potissimum Ie sus optimus maximus: qui noster est & patronus & ad iutor: non modo clamore. i. supplicatione: uerumetiam gestibus. i. ieiuniis benignitateq; in pauperes: ac demū lachrymis inuocandi excitandiq; in prædam: hoc est: in concupiscentiam uel fugandam uel comprimendam Nam hæc omnino extingui dum uiuimus non potest: q; ea ut domesticus quidam hostis in corpore uersetur: huicq; inhæreat: atq; ideo magis cohiberi possit q̄ euel li: Tum autem cohibetur maxime: cum multiformes fe-

ras.i. cogitationes diuersi quidem generis: sed feritate.i. turpitudíe ac prauitate pares nõ solũ obseruamus ĩsecta. murq: sed etiã oppugnamus: ac deniq arcu teloq per fodimus: sternimus: occupamus. Quæ omĩa quemadmo dum fiant: quid ue significẽt explicandũ est. Cum igit̃ concupiscẽs ille appetitus (ut dudum dixi) corporis ori atur ex sensib: si præsertim cogitatio accedat: eaq in honesta & turpis. (Siquidem raro euenit: ut ea in re co gitatio uersetur: quam nõ antea sensuum perceperis ex aliquo: quamq̃ ex se nonnunq̃ corpus etiam mouetur: ut cum ea ultro appetit quæ illi a natura cõciliata sunt atq insita: quietem: epulas: ægestionem: coitum: & quæ dam alia.) in primis summa diligentia obseruandũ est: ut non tactum modo: uerumetiam oculos aureſq auer tamus ab iis rebus: quib uel molles effici possumus: uel detineri. Sed maxime uisui est repugnandum: qui est sensus acerrimus: quiq ponit pene in conspectu animi ea quæ iam uisa tum cernere & uidere non possumus. Et q̃q̃ aures nõ parũ nocẽt: facilius tamẽ ad ea quæ ui sa q̃ ad illa quæ audita sunt: mẽtis oculi ferunt̃.

XLIII. AEMY. Quis id negaret: si colloquium quod utriq auribus percipitur: non in secundo esset amo ris ineundi & concipiendi gradu? Nam in primo po nit̃ aspectus: cuius in crebra suauiq motione: & si quæ dam amoris significatio apparet: ubi tamen familiaris

illa fabulatio accessit de aspectu fere actũ est Sola dein ceps quæ dicta quæqꝫ audita sunt: aio uoluuntur: pri- ma ueniunt in mentẽ hærent: abire non possunt: qꝫ spẽ uideantur afferre certiorẽ. ANTO. Afferant sane: sed tũ demũ cũ ea aut præuenit aspectus: aut subsequi tur: idqꝫ sæpius: in quo iudiciũ mẽtis maxĩe uersatur. Cur enĩ Heliã heri offendere ꝑcupiebas. AEMY. Nẽpe ut spectarẽ. ANTO. Sed quã ob rẽ. AEMY. Vt me recordaretur: teneretqꝫ mẽoria. Vt se deinde in telligeret a me diligi: amari: appeti. Vt aliquã demũ ca perem illius ex aspectu uoluptatẽ. ANTO. Quid tũ? AEMY. Vt me quoqꝫ amaret: inflãmaretur: ar deret. ANTO. Fateris ergo te haud ab ea diligi: quæ tui absentis nõ modo non recordetur: sed ne adhuc quidem intelligat amorem erga se tuum. Quo fit: ut non facile uideam: quid eam prospectando percipias uoluptatis: cũ amor præsertim nisi reciprocus non ob- lectet: nisi forte (ut inquis) amas: ut redamere: quasi uero perspicuũ sit uiros a fœminis antea dilectis amari opor tere. Quæ quidẽ & si gaudent: lætantur etiam aman- tum: tum multitudine: tum elegantia. (Factitant enim hoc ipm mares: quibus natura dedit ut essent constan tiores.) eamqꝫ ob rẽ suauissimo prospectu eorum quẽ- qꝫ cõsolantur: maximamqꝫ in spem inducunt. quẽ ta- men ex omnibus habeant peculiarẽ: haud facile discre-

ueris: q̃q̃ eorꝝ tanta est amentia: ut se non peramari ne mo putet. Est igit̃ aspectus pcipua uel suscipiẽdi amo ris uel confirmãdi causa. Ergo primũ (ut dixi) ab eo de clinandũ. Deinde annitendũ est: ut nascẽtes undecũq̃ cogitationes illicitas atq; turpes continuo insectemur: iugulemusq;. Quod quidẽ haud difficile fuerit: si eas tanq̃ noxias oderimus: statiq; animũ ad honestas actio nes conuertemus. Sin uero in illis amputandis aut re missiores erimus aut tardiores: quorũ alterum negligen tia effecerit: alterum delectatio. non committendum est: quin ubi primum id speculabimur: continuo aduersus eiusmodi feras bellũ suscipiamus: cumq; his omni con tentione summisq; uiribus certemus: atq; ita: ut arcu te loq; pfossas ac pstratas occupemus: ne si forte adoleue rint ac senuerint: & tanq̃ in uenis medullisq; insede rint: tũ existat morbus ægritudoq; robustior. Quæ qui dẽ cõcitatio animi inueterata uix curat̃. Itaq; initiis ob sistẽdũ est: & arcus expedita promptaq; manu assidue tendendus .i. ut parati usq;quaq; ad repugnandum si mus: sed eo telo præsertĩ quod sub arundine plũbũ ha bere Naso dixit. Cuius metalli (ut inquit Plinius) in medicina usus est: cicatrices reprimere. Et cũ sit frigi dũ natura: inhibere uenereos impetus. si eius laminæ lumborꝝ parti renumq; alligatæ sint. Nam uenerea in quietæ sponte naturæ erumpentia usq; in morbi genus

his laminis Caluus orator cohibuisse tradit: uiresq; cor
poris studiorum labore custodisse. Sed hac medicina cor
pori medemur: Quæ ad animum ut transferri possit: hu
ic similem dicemus esse metum illum cōcucientem: qui
terror dicitur: quemq; tremor & palor sæpe consequun
tur: tam & si hi recte ad corpus: nō etiam ad animum
referri solent.

XLIIII. Quamq̄ autem timor omnis atq; pauor
homini frigiditatem affert: id tamen ea formido magis
efficit: quæ uel ex imminentis instantisq; a tergo mor-
tis: uel diuini ultimiq; iudicii: uel deniq; suppliciorum
cum acerbissimorum: tum æternorum mēoria recorda-
tioneq; proficiscitur. Nam cætere conturbationes quæ
ad corpus tantummodo uidentur pertinere: nec sæpe ad
sunt: nec forsitan adessent cum oporteret: etiam si opta-
rentur. Sunt enim incertæ: & possunt non accidere. At
mortis tempus duorumq; reliquorum & si nos latet: ni-
hil tamen est certius q̄ id quandoq; fore: & citius for-
tasse q̄ suspicamur: sed mortis præsertim quæ propter in
certos casus nobis quotidie minatur: & propter breui-
tatem uitæ nunquā longius abesse potest. Cū igit̄ nesci
amus nec quo pacto nec quo loco: nec quando nobis sit
ex hac uita migrādum: sitq; in nostra potestate horum
quæ diximus maximorum periculorum meminisse: faci
le negligemus: cōtemnemusq; uoluptatem: si ubi nos ad

orietur: cõtinuo reminisci uoluerimus illo ip̃o puncto tẽ
poris posse nos etiam interire. Non enim dubium ẽ ex
mortis memoria frequẽti & terrorem & salubrem pauo
rem quẽdam in animo oriri: quorum alter frigiditate fe
ram illam beluam confodiat & sternat. i. debilitet per-
stringatq; libidinem: alter etiam occupet. i. superet & a-
nimo expellat. Id autem non tam ea de morte quam cõ
munem habemus cum animãtibus cæteris: q̃ de illa sen
tiendum est: quam cum diabolo habere omnino nemo
uelit. Nam mortẽ corporis minime propter se ꝑtimescẽ
dam puto. Stultum enim est timere: (ut Seneca inquit.)
quod uitare nõ possis: cum præsertim nequeat diu esse
mors. At propter secuturas pœnas & eas quidem sempi
ternas quis non paueat? nisi qui aut nihil arbitrat̃ esse
post mortem: quippe qui putet una animam & corpus
occidere: animamq; in corpore extígui. aut ita uixit: ut
cum e corpore exierit: speret se beatum fore: atq; in cæ-
lum quasi in domicilium suum peruenire. Erit igit̃ hu
ic non fugienda aut metuenda mors: sed optanda poti-
us: quãdoquidem ea iter est ad bonum. Ex quo efficit̃
ut ne ip̃a quidẽ malum sit: quæ iis etiam bonum esse po
test: qui pessimæ aut uiuũt aut uixerunt. Illam enim te-
nẽtes memoria desinẽt (ut reor) formidabuntq; peccare
q̄ quales e corporibus migrabunt: continuo tales ante
iudicem deum afferendi sunt: proq; meritis æterno uel

gaudio uel suppl'icio afficiendi. Hoꝝ utrũq; & si qua le quantũq; sit: quod ne cogitatione quidẽ cõprehende re quisquã potest: puto scire neminẽ præter eos qui iam experiunt̃: ipsa tamen perpetuitas declarat: quod infini tũ & sempiternũ sit: id summũ esse siue bonũ siue ma- lum. Quis enĩ fruens uoluptatibus: si sine fastidio sem- piternæ forent: non se fœlicẽ existimaret summeq; bea- tum? Quis econtra non dico in phalaridis tauꝝ aut in uincula coniectus: sed uel apis aculeo uel muscæ assi- due uexatus: non mallet emori: q̃ hoc perpetuo crucia- tu quamuis minimo torqueri Quid q; ne cum fatiga ti quidem sumus: sedere diu multumq; possumus? nec somno capti assidue quiescere? nec esurientes nec sitien- tes usque quaq; bibere aut esse? nec deniq; quicquid uis tam & si uoluptuosum appetibile ue semper agere ua lemus?

XLV. Ex quo facile intelligitur q̃ excellat cæ- leste illud ac supremum bonum: quod de deo bene me ritis debetur: quodq; iccirco summum singulareq; & appellatur & est: q; & sufficiens per se sit: & deesse nũ- quã possit. Habet igitur in se quicquid cupere homi- nes & optare queunt. Et ut semel dicam: eo habito de siderari nihil unquã potest. Est ergo nobis magnope- re formidandum: ne id omnino amittamus: dum sequi mur uoluptates huius temporis: quas paucissimi magna

cũ anxietate adipiscuntur. Et tamen his etiã partis po
tiri nõ solũ semp: sed ne sæpe quidẽ possunt: prohibẽte
nõnunq̃ sacietate: aut negãte natura.

XLVI. Nullũ enim uicium a deo magis homi
nem auertit q̃ uoluptas: q huius cupiditas & perti-
nacior sit & crebrior: atq; ideo malorum fere omnium
origo. Nam ut omittam scortationes: adulteria: incestus:
sacrilegia: raptus: illudq; etiam foedissimum & imma
ne scelus: quod ne nominare quidem ausim: quæ om
nia propria sunt libidinis: hinc oriuntur sæpenumero
discordiæ: (ut ante dixi: sed dicendũ est sæpius.) hinc
inuidiæ: iurgia: rixæ: homicidia: proditiones: bella: cæ
teraq; generis eiusdem. Nullum deniq; flagicium (ut
Cicero inquit.) nullum magnum facinus est: ad quod
suscipiendum non libido uoluptatis impellat. Quid
enim perfidiam hominibus periuriaq; suadet? quid ido
latriam? quid reliqua maleficiorum genera? nisi ea quæ
hũana omnia & diuina uiolat: peruertitq; libido? Le-
gimus regem longe omniũ sapientissimum Salomo-
nem: non tã inductum q̃ coactum: ut idolis non mo-
do sacrificaret: uerumetiam templum conderet: q a
mulieribus esset deprauatus. Quo scelere effectum est: ut
& diuina ipse gratia: & filius maxĩa regni parte spo-
liaretur. Admonemur itaq; ut uel supplicia cũ huius
temporis: tũ æterna metuamus: qui perpetui pleniq;

gaudii contemplatione atque spe abiecta: quam breuissimae uoluptatis miseria furoreque delectamur: quamquam huius uitae calamitates hac ipsa uita nequeunt esse diuturniores: quam certe constat interitu corporis euanescere.

XLVII. Sed quem non moueat uel terreat potius non triplex apud inferos Cerbarus: non Cocyti fremitus: non transuectio Acherontis: ut poetae ferunt Sed mors illa sempiterna: cuius est perpetuus minister: inextinguibilis & ater ignis: in quo nunc quidem animae reorum: post autem etiam corpora cum diabolo eiusque angelis aeternum cruciabuntur? Istum autem ignem quidam acerbissimum esse autumant: longeque hoc nostro acerbiorem: quod omnem cogitationis aciem: omnemque ingenii humani uim: ut superna illa beatorum gaudia excedunt: ita dolores cruciatusque inferorum. At sit sane uel huic uulgari par: uel omnino idem: num in eo toti semper uersantes: nihil sentient doloris: si ne minimam quidem partem corporis in igne quisquam diu ferre potest? Sed quid diu dixerim: cum repente uixque tactum hominem saepe uel sintilla laeserit? ut taceam quod nedum igneos: sed solis etiam calores nimios plerumque omnes fugimus. Est igitur apud inferos illud etiam aduersi: quod nequeunt nec aestum quo circumsepti obrutique sunt effugere: nec ab igne sic absumi ut prorsus extinguantur: quandoquidem nullo

cruciatu immortales finiunt? Cupiunt illi quidem mo-
ri: sed nequeunt: Qui ob id maxime seruantur in uita:
ut semper morientes nunquam desinant. Auget praeterea poe-
nitentia & sera & inanis cruciatum: cum praesertim ui-
dent: quod quidem semper uident: ea mala peccaueri po-
tuisse: seque ob minima quaedam ac breuissima oblecta-
menta in atrocissimas tandem poenas incidisse atque in
miseriam sempiternam. Denique adauget molestiam de-
speratio ipsa euadendi: & ut multa breui concludamus
ea omnium est eritque perpetua conditio reorum: ut in au-
ditis incredibilibusque suppliciorum generibus addicti:
plangere: uociferari: gemere: lachrymare: suspirare pos-
sint: nunquam respirare: nunquam recreari: nunquam requiescere.
Sed quid refrigerii capiant: qui semper ardeant: nullum
habeant uel consolatorem: nihil uideant: nihil audiant:
praeter tumultum luctusque sociorum? Que si audiendo
exhorremus omnia totis uiribus enitendum est: ne illa
etiam uidendo sentiamus. AEMY. Sunt ista quidem
horribilia: quae ut facile uitentur saepe cogitanda sunt:
nec rarius quam primescenda.

XLVIII. Sed non minima iam uenit mihi in men-
tem quaestio. Vtrum ne animae reorum nunc quoque cru-
cientur: an tantum post resumpta corpora. Sunt enim qui
eas negent corporibus exutas quicquam poenarum pati pos-
se. ANTO. Ista Aemyliane non te capiet: quae tenet

plurimos uel confidentia uel stoliditas: ut arbitreris animas. q sint incorporeæ: nequire ullo modo pati: quasi uero (id quod maxime ad illas pertinet) angi nequeāt dolore: quo sæpe afficiuntur etiam cum in corpore non læso sed incolumi uersant̄. Quod quidem anima uacuū cum nihil doleat omnino: perspicuum est huius dolorem nisi ab anima esse nō posse: dolereq; cum corpore: animam eo in loco corporis ubi aliquid contingit ut doleat. AEMY. At negant corporeis ignibus aut cōstringi animas aut torqueri: quos spiritus esse constat. ANTO. Utiq; pinde negāt: quasi exploratum habeant ignem illum sempiternum: non nisi corporeum esse posse: aut si etiam talis sit nō posse diuinam omnipotentiam ei uim tribuere & continēdi animas & uexandi: cum aīæ pſertim domicilio corporum: quæ cōstat ignibus esse crassiora cōtineant̄: sitq; ipe spiritus diabolus nullo assumpto corpore arsurus nō alio quidē igne q̄ quo homines ardebunt.

XLIX. AEMY. Præterea negāt corpora summis cruciatibus summisq; doloribus affecta diu posse uiuere. ANTO. Quasi uero diuīa ui nō ea sint resurrectura quæ & sufficere semp queāt: & nullis doloribus extingui cū ipe aīus præsentī dolere & quidē uehemēter possit: interire aūt nullo mō. Quid q Salamādra (ut refert Augustinus) ī ignibus uiuit. Quid q uermiū quoddā genus

in calidarum aquarum scaturigine reperiuntur: qui in eiusmodi feruore cōtrectatiōi hoīum īimico: nō solū sine ulla sui læsiōe uersantur: sed extra esse nequeūt. AEMY. At nō mirādū uidetur ea aīalia nō hoc elemēto cruciari: quo eo uegetentur. ANTO. Sed īcredibilius ē pfecto uegetari talibus rebus q̄ nō cruciari. Est eī mirabile ī ignibus dolere & uiuere nihilominus. Sed certe mirabilius uiuere ī ignibus nec dolere.

L. Si aūt hoc credītur: cur nō illud etiā? Sed nequissimi hoīes cū hæc & audiūt & ita ēē uel credūt uel suspicantur: ptinus īeptis quibusdā sese psuasiōibus nō tam cōsolari solēt q̄ fallere. Nam existimāt nō nisi post milia annorum futurum esse iudicium: ad quod oēs resurgemus. Atque īterea si etiā cruciabuntur aīæ: sua tamē corpora quæ nihil pœnarum sentire possint requietura: quasi uero dolētibus animis sine quibus corpora nō dolēt: nō ipsi doleāt. Aut si etiā multa milia annorum resurrectio corporum iudiciumque differetur: postea resurgētes multum sibi uideantur quieuisse. Quod quidem omne tempus cum præterierit: nec quicq̄ fuerit omnino: nec uidebitur fuisse. Nam si nemo tam diu uixit: ut non se parum admodum existimet uixisse: seque a puero in senem tanquam a mane in uesperam: inopinate quodammodo repenteque cucurrisse: si deinde nihil est morti tam simillimum q̄ somnus: ex quo mortui dormire sæpe

numero dicunt̃:atq; ideo septem illi uiri quos sacræ lit-
teræ ferunt circiter tercentum annos dormiuisse:una tã
tum nocte sese quieuisse arbitrabant̃: quid insanis illis
profuerit quies ista diuturna:quam nõ senserint: quãq;
finem habeat suppliciũ sempiternũ?

LI. Sed nec uideo quẽadmodum ista dilationis uel
spes uel recreatio sine metu sit:cum diuinum illud ulti-
mumq; iudicium :nõ tam quousq; q̃ quale sit futurum
cogitat̃. Quamq̃ id rei longius ab esse opinant̃: sancti
uero cupiunt adesse credo tamen ad eiusmodi spectacu
lum iam præstitutum esse diem:sed notum ut puto esse
nemini.Quod quidem etiam uulgari hac de morte li-
cet dicere.Quam eandem existimo iudicium recte ap-
pellari posse:quãdoquidem qualis cuiusq; erit animus
cum e corpore excesserit:talis hoc ipso iam resumpto in
iudicio sistet̃.Ac nunc cogitanti mihi quale id sit futu
rum:ea mox occurrit imago fori & iudiciorum:quæ in
reos capitis ferri solent.Quo tãdem animo istos esse ar-
bitramini:cum in primis se iccirco carcere educi sciunt
ut puniantur: cum deinde accurrentem undiq; populi
multitudinem: prꝫterea iudicem maximo ac grauissi-
mo assessorum cœtu circumseptum insidentemq; curru-
li:deniq; lictorem carnificem ue: & supplicii ac mortis
genus uident?Quid q̃ iam conuicti scelerum conscien
tia:demisso uultu: deiectisq; ad terram oculis: uix nisi

rogati quicq̃ audent dicere? Quid q̄ pleriq; ne sup-
plicare quidē? At dū iudex ex tabella recitat sententiā
dūq; tristis ille tubarꝫ clangor pstrepit: & iāiam appro
pinquantē mortē denūciat: quo eos terrore? q̄ formidīe?
quo angore excruciari opinamur? cū ne nos quidē sine
perturbatione quadā ac horrore quicq̃ eiusmodi quea-
mus aut cernere aut audire. Quis deniq; tum nō facile
intelligat examinari eos: tremere: cōturbari: maxīa mo-
lestia afflictatiōeq; uexari: cū ad necē rapiunt? Et tamē
hæc oīa q̃q̃ horrēda ꝑtimescēdaq; sunt: ut taceā de ipa
necis angustia summoq; dolore: quo nihil ē nec terribi
lius (ut dicit) nec immanius. illis nihilominus suppliciis
& ꝑpetuis cruciatibꝫ nō mō nō sunt paria: sed ne com
parari quidē possunt. Quæ enī collatio finiti ad infini
tum? Præterea iudices nostri tēporis nōnunq̃ erga reos
misericordia cōmouent: remittuut aliquid seueritatis: de
trahūtq; & legibꝫ & suppliciis. Nā plerumq; uidemus
eos qui q̃tuor in partes uiui scindi mererent: prius secu
ris ictu a tergo ꝑcussos in corde uulnus pugionis acce-
pisse. Atq; itē eos qui uiuētes ignibꝫ flagrare cōsumiq;
debuissent: ante cesos esse capite: ne forsitā atrocitate pœ
narum diuturnitate ue cruciati: oīo impatiētes efficeren
tur: a deoq; discederēt. At summus ille iudex & deus
christus: quo nemo humilior: nemo benignior: nemo mi
sericordior unq̃ fuit. (Est enī ipa misericordia.) sicut in

primis homini præcepit ne peccaret: eiq; sæpe occasio-
nē sustulit peccandi locum: tēpus: sæpe etiā uoluntatē.
deinde lapsum ad pœnitētiam hortatus: q̄ mori nollet
eum: pro quo ipe cruci affixus necatusq; fuisset: nunquā
misericordiam ad se conuersis negandam existimauit.
sic in puersum contumacemq; hominē solam tum iustici
am exercēs: nulla prorsus misericordia utet̄: Quo enim
pacto misereatur eius iam mortui: qui dum uixit ne ad
monitus quidem uoluit ipe sui misereri? Nec tamen iu
dex suam illam maximam ineffabilemq; clementiā est
prorsus abiecturus: qua eos certe donaturus est: qui hac
in uita misericordes extiterunt benigniq; in proximos.
Accipiēt igitur hi quam dilexere misericordiam: sicut
illi iudicium: quod male uiuentes: maleq; decedētes ne
glexerunt. In quo ita omnium non modo facta uerbaq;
expendentur: sed etiam cogitatus: ut ne minimum qui
dem malum sine pœna sit: sicut nec ullum sine præmio
bonum. Nulla illic cuiq̄ uel sua uel patronorum astutia
ualebit: qui tamen nulli erunt. Nulla illic ignorantiæ
fragilitatis ue excusatio quicq̄ afferet adiumenti: ubi re
serante diuina ui: quæ neq; uitari neq; falli ullo mo-
do potest. omnes omnium libri (ut ꝓpheta Daniel pre-
dixit) apti erunt: patebuntq; omnibus. Frustra etiā quæ
uis fuerit orō: frustra ꝓstrationes: lachryme: ploratus: plā
ctus: q̄ qui nūc ueluti benignus impator parensq; sua-

uissimus p quã facile flectit̃: parcit: amplexat̃: expectat: & (ne id parũ sit) fungẽs etiã munere patroni p nobis apud patrẽ deum interpellat. is tũc inexorabilis erit iudex summeq; seuerus. Siquidẽ adueniẽs ille inclytus (ut euangelium testat̃) sedensq; p tribunali maiestatis suæ: circumstãte militia cælesti: circũ sedẽtibusq; apostolis: ac tremente mundo: tandẽ in peccatores terribilẽ illam feret irreuocabilẽq; sententiã. Ite maledicti in ignẽ æternum. qui paratus ẽ diabolo & angelis eius. Hæc igitur qui meminerit. nescio ei ne libeat luxuriari. EMY. Libeat? nõ prorsus existimo: sed dũ ista cogitabit: dũ audiet: dum leget. Cũ uero nihil horum fecerit: quæ semper facere potest nemo: cœperitq; ipse secum de amica cogitare in occurrentem ue fœminam figere oculos. metus ille omnis euolabit. Quid q; non metum modo: uerumetiam ipsam metus causam ex animo præsens mulier expellet? si erit formosior præsertim: aut quæ fortassis & amet & ametur? Cedunt enim facile & præsentibus futura: & formidolosa uoluptatibus: si non illa simul adsint: quod qui incolumis sit ualeatq; uiribus: q̃q̃ repente mori potest. id tamen tum accidere nec credat nec suspicetur.

LII. ANTO. Tũ primũ oculi a mulieribꝫ detorquẽdi sunt: q̃rũ faciẽ Salomõ urẽtẽ ignẽ ẽẽ dixit. Vtq; id fiat facilius. psuadere illud sibi quisq; potest: q; haud

falsum est: obiectã fœminã amari a p'erisq; si fuerit ue-
nustior: nec amare paucos. Nõ ergo litem esse suscipiẽ-
dã: cuius sit dubius euẽtus. Sin uero sit turpis: nõ dignã
esse quæ ametᷣ. AEMY. Quid si iam qualiscũq; sit
amatᷣ? ANTO. Multo minus aspiciẽda. Si ei impos-
sibile sit quenq̃ nõ moueri: ubi senserit amicã siue adesse
siue aduentare: quid cum aspexerit? AEMY. Perdif-
ficile quidẽ ẽ Antoni: nõ aspicere quã ames. ANTO.
Tibi istud credo. Sed eos hortor qui libidĩe liberi esse
uolunt: ut quoniã nihil est difficile uolẽti, istiusmõi dif-
ficultatẽ incipiãt studeãtq; uincere.

LIII. Cum uero sexus ipe muliebris etiã si nondum
ametᷣ: moueat animum natura: mox eo de loco est disce
dendũ: q eiusmodi mora cuiq; noceat. Nihil aũt æque
ualet ad fugandã libidinem q̃ fugere. Nã cum cæteris
in bellis is iure uictor appelletᷣ: qui acriter in acie perti
naciterq; pugnans: nunq̃ neq; fugit: neq; loco aut hosti
cedit. nemo tamẽ hoc in certamine nisi fugiens: aut uin
cere aut tutus esse potest. Neq; uero ipa tãtũ modo ami-
ca fugienda est: sed huius etiã ædes: hortuli: uicinia: &
ea demum loca omĩa in quibus uersari solet: & ad quæ
istam suspicare pfecturam. Fugiendum igitᷣ nonnunq̃
etiã e templis: ne interea siuaue aliquid uideatᷣ: dicatur:
audiatur: fiat: quod illiciat animum: teneatq; diutius.
AEMY. Quid si ante discessum fugã ue accidat isto-

rum quicq̃? ANTO. Ne respondendum est quidem. Dissimulanda omnia : sed recedendum nihilominus. AEMY. Nimis durus es: ne dicam ferus aut etiam ferreus. ANTO. Ego uero me hoc modo siue ferum siue ferreum esse malim: q̃ (ut optas) facilem: mollem: fractũq; potius: q mihi iam psuaserim istiusmodi duritiẽ feritatem ue & magni esse animi & excelsi. AEMY. Haud erras profecto si id potes. ANTO. Scio igitur expertus omnem hanc potentiam a uoluntate proficisci ac nihil horum fieri nõ posse si uelimus: q̃q̃ fateor esse rem non facilem: naturæ reluctari: consuetudini uero q̃-difficilimam: si his inferre uim nolimus. Sed nullus tã indomitus equus est natura tamq; ferox: quem si calcaribus urgere fustibusq; cœperis: non paulo post subiicias efficiasq; tractabilẽ. Cuiuslibet enim rei potissima pars principium est. Incipe igitur obstare appetitui: isq; ut rationi pareat enitere. Non enim difficilis fuerit pseuerãtia: modo fugias quæ dixi. AEMY. At quem uirũ dabis: qui elegantissimæ fœminæ nũcios: litteras: munuscula: salutationes: plausus: cæteraq; eiusmodi cõtemnat: negligat: oderit? ANTO. Nempe eum de quo multa iam diximus Hippolytum: quem litteris proditum est: non modo uirum: sed uirum etiam graui uultu ac uerecundo extitisse. Quippe qui nec ullo nutricis lenocinio: nulla Phedræ procacitate: nullis deinde precibus

nullo præterea nec munere: nec principatu: neq; deniq;
complexu ipso fœmineo potuit induci: ut obstinatam
desereret pudiciciam. Quinimo nouercam reiecit am
plexantem: obiurgauit: summoq; est odio prosecutus:
atq; ita: ut districto iam ense: non quidem occidendi
causa: sed inuisam illam ut terreret cogeretq; cedere:
primum doceret humanæ naturæ non etiam uicio esse
ignoscendum: deinde innocentiam puritatemq; tenen-
dam: quam candidum tanti uiri uestimentum significa-
ret. AEMYLIANVS. Deliras nunc Antoni: qui
in re maxime dubia testem duxeris ex fabulis. Ego sa
ne hunc etiam si non fictus esset: non tam cōmendan-
dum putarē q a libidine abstinuisset: q̃ omnino mul-
tumq; uituperandū: si ne ab illo quidem scelere absti-
nendum esse iudicasset: a quo ipsa abhorret etiam na-
tura? ANTONIVS. Exhibebo igitur ex Genesi
pudicum illum sanctumq; adolescentē Ioseph. qui ab
ægyptia regina petulantissimis sæpe uerbis prouoca-
tus: tandemq; apprehensus: mox relicto pallio effugit.
AEMYLIANVS. Atqui istiusmodi exemplo satis
sum confirmatus q̃q̃ eā rē uix puto in multos posse ca-
dere. Sed restat aliud piculum (ut mihi uidetur.) longe
omnium maximū. Quod si uitare modo aliquo posse-
mus nihil esse existimarē tā difficile natura: quod &
hoīs ingenio & arbitrio subiici nō posset. Illud aūt est

ut fingamus quẽpiã in primis ita loco clausum: ut ne-
queat effugere. deinde renitentẽ & inuitũ a pulcherri-
ma foemina: nõ tã procacitate oculorũ & uenustate ora-
tionis: q̃ assiduis osculis: amplexu: impudicis deniq; ob
scoenisq; obtrectationibus diu fatigari. putas ne hunc tã
constantẽ fore: ut inter ista quæ non modo ad allicien-
dũ & incitandũ: uerũ etiã ad impellendũ ualent: nul-
lo prorsus moueatur appetitu uoluptatis? Ego si is essem
(Fateor de me quod sentio) uincerer profecto. Quis enĩ
tantã in angustiã coactus: naturæ tandẽ reluctari pos-
set? nisi qui aut frigidus omnino: aut eunuchus esset: aut
certe non hũanus. Quid tu igitur Antoni? Qui tibi es-
set animus? ANTO. Scio ego quidẽ quid me facere
deceret. quid autẽ facturus essem nescio. Existimo uero
tũ uictorẽ euasurũ neminẽ: nisi quẽ deus ipse adiuuis-
set. Esset igitur auxiliũ diuinũ nõ tã orõne diuturna: q̃
omni prorsus ui animi intẽtioneq; implorandũ. Quod
sanctissimus ille adolescẽs Chrysantus Alexandrinus
Pollemii illustrissimi potentissimiq; uiri filius cũ facti
tasset: primũ ancillas quinq; formosissimas ornatasq;
ueste q̃ accuratissima: deinde Dariam nobilissimam uir
ginem Romanam: iam deæ uestæ consecratam: quas
ad illũ oẽs pater miserat: ut suis illæ eũ iocis: lasciuiisq;
blandiendo flecterent ad uoluptatẽ in primis: deinde
ad simulachrorũ cultũ nõ modo contẽpsit: uerũ etiã ita

uicit: ut omnibus tandem pudore admirationeq; deter-
ritis: Dariæ persuaderet nihil esse nec fœlicius christia
no: nec martyre illustrius. Sed ut nulla remaneat dubi-
tatio: fiatq; tandē sermonis huius finis: illud quoq; af-
feram exemplum: quod a Hieronymo exaratum est in
eo libro: quem de Pauli heremitæ principio fineq; in-
scripsit. Refert igitur sub Decio ac Valeriano perse-
cutoribus nominis christiani: quendam iuuenili ætate
florentem in amœnissimos hortulos adductum: ibiq; in
ter candentia lilia & rubentes rosas cum leni iuxta
murmure serperet riuus: & molli sibilo arborum folia
uentus stringeret. super structum plumis lectulum fuis-
se supinatum: & ne se inde posset excutere: blandis ser-
torum nexibus irretitum. Quo cum recedentibus cun-
ctis speciosa meretrix uenisset: cœpit delicatis stringe-
re colla complexibus: & (id quod dictu quoq; scelus
est.) manibus attrectare uirilia: ut corpore in libidinem
concitato: se uictrix impudica superiaceret. Quid age-
ret miles christi? Quo se conferret? Quem tormenta non
uicerant: superabat uoluptas. Tandem cælitus inspira-
tus: præcisam morsibus linguam in osculantis faciem
expuit: ac si libidinis sensum succedens doloris magni
tudo calcauit. AEMYLIANVS. Hæc cum audio
Antoni: non admiror solum sed etiā stupeo: & (ut reor)
multi christiani dicimur: nec sumus. Quis enī hac tem

pestate reperiri possit: qui non dicam emori: non exulare: non uel minimam mebri partem sanguinis ue amittere: sed spoliari malit q̃ peccare? ANTO. Si qui sunt usquã huiuscemodi hoies: hos certe & paucos esse puto & cælo dignos: q̃q̃ nihil prohibet: quin nos quoq; tales possimus esse: modo adsit uoluntas: cum præsertim ne illi quidem quicq̃ aliud sint q̃ homines: & uideamus perditos q̃ plurimos tam elato esse animo: ut accipere plagas malint q̃ turpiter uitare. Quid igitur nos facere debemus: quibus fortiter decertantibus propositum est præmium sempiternum: si gladiatores illi ut sibi populo ue fortassis satisfaciant. periculum corporis: animiq; suscipere non timent? AEMY. Vera ista quidem: & a martyribus nostris (ut legimus) factitata: qui quidem animo excelso: non fortunas solum: sed summos etiam cruciatus corporis mortemq; spreuerunt. Sed nescio quonam modo ita hoc tempore molles sumus: delicatiq;: ut ne minimum dolorem quidem nos pati posse arbitremur. ANTO. Et arbitraremur (ut existimo) & possemus: si deo fidentes ab hoc ipo fidelissimo potentissimoq; principe: patientiæ: arma constantiæ (ut martyres fecere) posceremus. Qui enim hortat' homies ut petant. is pfecto postulantem spernet neminem: q̃q̃ non est hac ætate pertimescendum: ut de quo proxime diximus: discrimẽ incidamus. Quænã est tã libidinosa

mulier tãq; sui prodiga: ut ultro uirũ quemq̃ contrecta-
te ne dicã amplexari audeat: nisi eũ forta sse qui cũ fa-
miliaritatẽ consuetudinẽq; habuerit? AEMY. Parũ
ne id uidetur? Quã igitur tandẽ huic morbo medicinã
afferes? ANTO. Ita pinde rogas: quasi uero iam aío
exciderit: quid in nouercã fecerit Hippolytus: quid ue
Ioseph in egyptiã: aut quasi te amica domi uinctũ sit oc
cupatura. AEMY. Non id metuo profecto: quippe
qui nulla prorsus potiar. Sed (ut mihi uidetur) difficilius
carent hoíes experta consuetaq; libidine. Itaq; facile cũ
ea species fuerit obiecta: mouẽtur illi: deiiciunturq; re-
cordatione præteritarũ uoluptatũ: si præsertim eiusmodi
amicæ aut domesticæ sunt: aut domesticorum familia-
res. Tectius enim tum insidiantur: seq; offerunt impu-
dẽtius q; pudore semel abiecto (ut dicitur) si quid etiã
egerint intẽperanter aut proterue: paulũ admodum cu-
randũ putant: modo appetitis non careãt uoluptatibus.
Tanta uero fertur earũ esse tãq; impatiẽs libido: ut ar-
dentius uiros appetant q̃ appetantur. Quin etiã defati
gari hæ quidem possunt: expleri nunq̃. Nam teste Sa-
lomone. Neq; inferno quicq̃: neq; igni: neq; uuluæ sa-
tis est. ANTO. Moueri sæpe uiros earum præsentia
quibus olim potiti sunt nõ negauerim: q; ad id ipa eos
natura fere cogit. Frãgi uero ac deiici nisi uelint: nego.
Nã & si his forta sse spes ẽ certior consequẽdæ uolupta

tis: q̄ sibi pſuadeāt: modo locus & tēpus adſit: eas nō re
pugnaturas: quas uel semel corrupere: has tamen tanto
neq̧ furore neq̧ feruore proſequuntur: quanto quæ ad
huc a ſe illibatæ intactæq̧ ſunt: q̄ & aſſiduis rara: & a
liena ſuis: & habitis ſpirata: & ueteribus ſæpenumero
noua præferuntur: ſolentq̧ eſſe chariora. Quāobrē ple-
roſq̧ quotidie cernimus maritos uiliſſima ac turpiſſi-
ma ſcorta ingenuis formoſiſſimiſq̧ uxoribus ante tuliſ
ſe: quaſi uero ſapor ille: odorq̧ uenereus non omnibus
in fœminis idem ſit: neq̧ eodem omnes ritu ſubagiten-
tur. Nequeo igitur uidere quid in non ſuis hi quærant
amplius: niſi forte pudorem quendam ac uerecundiam
quæ in ipſo quoq̧ pudēdo fœdiſſimoq̧ negocio: ſi qua
fuerit: diſplicere nullo modo poteſt: cum præſertim &
uerita & honeſta ſoleant appeti ardentius. Atqui hæc
plerumq̧ in uxore reperire quiſquā poteſt: in ſcorto cer-
te nemo.

LIIII. Petulātius eī ſcorta efferuntur: ſibiq̧ uidenẽ
minime ſuis fungi moribus: niſi inſaniāt. Nihil igiẽ ne
gāt etiā turpe & obſcœnū: quæ uiros præterea tū uerbo
rum proteruia: tum geſtuū laceſcūt. Quibus laſciuiis &
ſi de quib9 ꝓxime ē dictū: mariti fortaſſe delectātur eas
tamē ſuis ineſſe uxorib9 nō optāt q̄ eiuſmōi ꝓcacitates
atq̧ īeptias: ne ī ſcortis quidē ipſis ꝓbare recte poſſunt.

LV. AEMY. At quærit plerūq̧ maritus aut qui-

nis alius in alterã quod uoluptuosius opinatẽ fore q̃ in prima: ut singularem fœminæ elegantiam atq; formam: ut uirginei corporis integritates: & si qua sunt alia. ANTO. Quid memoras formam? quid elegantiam corporis: si oculorum tantũmodo ea est uoluptas? nec tu orum solum: sed etiam omnium qui æque atq; tu affecti sunt. Coniice igitur oculos in illam quantum uales: cõtemplare diutius: pascare dum fastidias. Quod si quid optas amplius: necesse est fateare: non tam formam a te corporis desiderari q̃ corpus ipsum. Quare ad concubitum nihil attinet: formosa ne sit mulier: an mediocris uenustatis: an etiam deformis: cum præsertim de industria latebras quærant: qui eiusmodi in negocio uersantur: possitq; accidere: ut turpis q̃ pulcherrima & suauior tactu sit & mollior: q̃q̃ non intelligo quid in amica quisquã quæritet: quam opinari debet æque plerisq; expositam esse fuisseq;: aut si etiam primus uiciauit exponendã: seq; ideo eã ipsam cũ multis habere communẽ. Quis eĩ dubitauerit quæ frontẽ semel pfricuit: præterq; maritum quempiam admisit. eandem p q̃facile multos suscepturam? Sed fac eam uno excepto qui cum peccat charum habere neminem. an propterea non erit scortũ Quod si erit quid inter hãc atq; illã quæ in lustris est: putas interesse præter habitaculum? Quid uero de adolescẽtularũ integritate loquar: quas detracta uirginitate

nihil a ueteranis differre aiunt qui uiciarunt? Quid q Ouidius affirmat tum aptiores esse fœminas: cũ ad septimum lustrum. i. ad quinq & triginta annos peruenere? Sed fingamus summa pulchritudine mulierem: summo loco natã: & omnib appetibilem soli tibi sui facere potestatem: quãti (quæso te) tum ista æstimabis omnia: cum expleta libidine: ne ipsam quidẽ fœminã curabis? Atq ut singulos percurramus huius uoluptatis gradus: in quibus putatur esse aliquid suaue: Qui cum amica fuerit locutus: qui hãc tetigerit: qui osculatus: qui amplexus: qui deniq potitus ea sit: is ne quicq aliud in illa ipsa aut optare potest: aut cõsequi?

LVI. AEMY. Nihil prorsus: quod uideam. ANTO. Non mediocris igitur hæc quoq fuerit ratio abstinendi: si luxuria commoti mox cogitabimus: nihil nos præterea effecturos adepturos ue: q idipsum nihil: quod olim effecimus & cõsecuti sumus. Ergo & si fuga discessu ue aut exercicio nõ tã animi q corporis: sed præsertim laborioso & graui comprimitur libido: tum ratione multo magis: cum est intellectũ non modo nõ bonum esse uoluptatem: quippe quæ corpori (ut sæpe diximus) animæq noceat: sed perbreuem etiam & nihil esse. Quid enim est in lucro: cũ præceps ille impetus libidinis repente probrosequ trãsierit: nisi langor quidã lassitudoq membrorum: pollutio: fetor: stupor: hebetudo? Quem

deinde non confestim & piget & pœnitet: cum secũ ipse
cogitãs quærit quid egerit: curq; tã anxie: tã diu: tãtoq;
cum ꝑiculo id appetierit cõsecutusq; sit: quod tam celeri
ter desierit: euanueritq; tam misere? AEMY. Primũ
quis nõ rideat Antoni: cũ inquis posse rõne cõprimi li-
bidinẽ: quæ rõni oĩo nõ obtemperat? Deinde parũ ne ui
det' tibi in lucro esse: si quis gestiat læteturq; eo bono
adepto: quod diu multumq; appetiuerit: tam& si mix-
tæ sint illæ quas commemorasti: quæq; sequuntur de-
fectiones? quas ideo nihilipendendas putat: ꝙ ut ad eas
aliquando perueniret: multo intolerabiliora ꝑpessus sit.
Potitus enim est ea re: qua nisi esset: nec lætaretur: nec
se rursus confideret potiturum. ANTO. Non eũ qui
dem negauerim egere ratione: qui aut ĩpo in actu sit li-
bidinis: aut proxime quauis de causa concitatus inflam
matusq; sit: atq; iccirco ea uti nullo pacto posse. Sed de
eo loquor: qui aut nondum: aut uix quidem amat: aut
qui demum multos frustra labores pertulit & graues &
diuturnos: q̃q̃ ne eos quidem excipiendos puto: qui iam
iam expleta libidine debilitati: ueluti sordidæ quædam
sues emergentes e cœno: seseq; in latus alterum uerten-
tes: concidunt fereq; sopiuntur. Putas ne hos cũ id eue-
nit: nihil de turpitudine obscœnitateq; concubitus: ni-
hil deniq; de breuissimæ uoluptatis interitu ac detri-
mento cogitare? Cogitant profecto: sciuntq; & se fecis-

se nihil & peccasse: quoque nisi se subtraxerint. (Nequit enim ignis proximam arentemque stipulam non inuadere: cum praesertim diabolicus uentus ille spirare nunquam desinat excitareque incendia.) nisi inquam se subtraxerint declinauerintque a feminis: rursus accenduntur: rursusque id agunt: quod eis iterum doleat & molestum sit: nihilque fuisse uideatur. Non igitur paruipendunt in hos incidere defectus atque miserias: in quas nimirum nisi dolentes nequeunt incidere: Sed harum limite metam exitumque libidinis (ut opinor) tua significare uoluit oratio. AEMYLIANVS. Istuc ipsum. ANTONIVS. Concedo uero posse quemquiam laetari perceptione uoluptatis: sed non nisi quod diu ita fuerit affectus: ut non tam opinetur quod uelit esse bonum uoluptatem. Nemo enim nescit esse malum: quod fieri aut publico in loco: aut non remoto teste pudor uetat.

LVII. AEMY. Erit igitur etiam coniugiũ isto pacto malum. cum coniunx ne blandiri quidẽ cõiugi fas esse ducat: nisi e cubiculo emissis qui fuerint omnibus. ANTO. Non condemno coniugium: quod cũ a deo institutum sit: nullo mõ esse malũ potest: tã& si non boni sunt qui eo abutuntur: ut qui non procreandorum liberorũ: non debiti reddẽdi: sed libidinis explẽdae causa feruntur ad coitũ. Hos eĩ Hieronymus adulteros appellat

ꝗ ardentiores sint uxorum amatores.

LVIII. Quod si ii quoqꝫ qui recte cõiugio utunẽ: naturali quodã pudore ducti: semotum ab arbitris cubi le inuestigãt: facile intelligiẽ libidinẽ nec bonum esse posse nec uideri: q̃q̃ ꝗ habet speciẽ boni: atqꝫ ideo de/ lectat: blãdum malum appellaẽ. Sed ne ii quidem errãt: qui iccirco libidinẽ ita noĩari uolũt: ꝗ corpori blãdia tur: animæ aũt detrimento sit: magisqꝫ seuiat cum uideẽ esse blandior. Nemo enim proditorem patiẽ pestilentio rem q̃ uoluptatẽ: qua nihil est corpori nec familiarius nec coniũctius. Neqꝫ enim fur domesticus facile uitaẽ. Igiẽ si malum est uoluptas: nõ uideo cur qui amica po/ titus sit: nõ potius debeat mœrere q̃ lætari: cum ꝑcepta iã uoluptas (ut ante diximus) nõ trãsierit solum: nihilqꝫ sit oĩo: sed eum etiã langore (ut de scelere taceam) inepti tudineqꝫ affecerit. AEMY. At ista quoqꝫ nõ multo post deficiũt. Sed læticia nihilominus ꝑceptæ remane/ bit uoluptatis: atqꝫ ita: ut gaudeas exultesqꝫ quotiẽs eius modi tibi in mentem uenerit uoluptas. ANTO. At qui (ut taceã ꝗ sæpenumero relinquit causas potius pœ nitẽdi q̃ reminiscendi.) lætari gaudere ue illecebris iis quibus non fruare: quæqꝫ nullo modo exiẽt: q̃ sit temera rium tuipẽ uideris: tamẽ si quale gaudium est: quod ne amicis quidẽ patefacere sine rubore: sine dedecore: sine peccato queas? AEMY. Tacebo igiẽ: gaudeboqꝫ nõ

ꝙ trãſierit:ſed ꝙ affuerit uoluptas. ANTO. At gau
dium ẽ leue:uel nõ eſt potius ea de re gaudere:quã cũ
bonis uiris partiri nõ licet. O q̃ obſcenũ igiť gaudiũ il-
lud eſt miſeraq; iactatio:qua uterq; coeuntiũ nihil ſecũ
cogitare poteſt:nihil aliis enunciare:niſi ꝙ ſe ſubiecerit
proſtitueritq; alteri:ac ſe ipſe alterũq; corruperit.
LIX. Quid ꝙ nihil eſt deo odibilius:nihil execra
bilius q̃ gaudere ſcelere? Sed ſi te gaudiũ eiuſmodi de-
lectat.certe dicerẽ niſi deo nõ placeret: docerẽq; quo pa
cto ſine labore:ſine moleſtia:ſine piculo:quibus difficul
tatibus mulieroſi ſeſe crebrius exponũt: gaudere plane
poſſes. AEMY. Obſecro ut dicas:ut explices:ut do-
ceas:quandoquidẽ plus boni iſtud allaturũ eſt q̃ mali.
ANTO. Doceã aut explicem? Nõ:ſi etiã quid uis bo
ni eueniret. Nõ enim mala faciẽda ſunt ut bona ſequã
tur:q̃q̃ ne hoc quidem bonum eſſe poteſt. AEMY.
Iſtud eſt ne aliquid inſolitũ inauditum ue: aut eiuſmo
di:ut qui id didicerit:cõtinuo huic ipi dare operam co-
gať? ANTO. Iſtiuſmodi nihil eſt: ſed tamẽ omnino
malum. AEMY. At omĩbus cõducit noſſe mala:ſed
hæc uitãdi nõ etiã ꝑpetrãdi cauſa q̃q̃ ſi ſuadeas nõ pec
cabo: ne uel tibi uidear paruiſſe. ANTO. Suadeo
igiť:hortor etiã uti tibi ipe ꝑſuadeas:te aut nudius ter-
cius aut heri:aut(ſi magis placet) ꝓxima nocte:aut de-
niq; iãiam cũ Helia tua cubuiſſe. cũ præſenti gaudeãt

sæpe homines non tã pcepta uoluptate q̃ ea quam non
desperãt: & si fortasse nunq̃ sunt pcepturi. AEMY.
Non nego id quidẽ. Sed ut nõ parũ differt inter spem
& lucrum: atq; inter imaginẽ umbram ue & rem ipam
ita (ut existimo) inter speratam fictamq; uoluptatem: &
habitam atq; ueram: licet hæc ocius desierit. Gaudium
igit̃ longe maius ex certis q̃ ex simulatis pcipitur uo-
luptatib9: ut omittam q; simulata fictaq; non possunt es-
se diuturna. ANTONIVS. At tam diu durabunt
q̃ uoles: cum præsertim nihil sit fictione imaginatione-
q; facilius. Quotiens igitur libebit: poteris appetitam
formam effingere: qua frui tibi uideare: qua gaude-
as: læteris: gestias: q̃q̃ id consulendum est nemini.
Quod & si tolerabiliorem efficit cupiditatem: tamen
non euellit. Quin potius incitat: roborat: redditq; acri-
orem.

LX. Fuerunt enim (ut accepi) qui nõ minore qui-
dem ardore in effigies amicarum q̃ in has ipas si affu-
issent concitarentur: atq; ita ut sibi uideretur: iam non
earum se imagines: sed corpora ipa potius complecti.
Ex quo plerumq; accidit: ut non sine scelere fluor illæ
uenereus sequeretur: qui nonnunq̃ sine culpa eiicitur
in quietæ: ut cum is ex debilitate corporis illusione ue
diaboli proficiscitur: non etiam ex crapula ebrietateq;:
aut ex præcedenti & impudico cogitatu. Vt uero ad

omnia respondeam: nego illud tandem eum qui amica potitus sit: hac semp proq; arbitratu potiturũ. AEMYLIANVS. At maxima est uis consuetudinis. ANTONIVS. Fateor: Sed ipa quoq; fastidium parit cõsuetudo: q omnis res assiduitate uilior fit: perditq; quotidie aliquid charitatis: atq; in eam tãdem incidit conditionem: ut omnino negligat.

LXI Sed ut taceam q multæ incidunt sæpe causæ quæ consuetudinem non impediunt solum: sed etiam dissoluunt. nihil est fœmina leuius: nihil ĩconstantius: nihil fallacius. An non Sansonem quo fortior fuit nemo: Dalida tandem prodidit: in hostiumq; manibus reliquit? Quod si uiri quibus plus ingenii datum ẽ: plus etiam roboris & constantiæ: instabiles nonnunq̃ inconstantesq; sunt. quid meretrices: quæ nisi liberalem hominem neq; admittunt: neq; amant? Neq; satis est fuisse liberalem: q Thaidis beniuolentia usu pecuniæ consumptioneq; finitur. Nam ubi defecere largitiones: deficiat amor necesse est: q Thais munificentiam diligat: non hominem: illamq; assidue cupiat: curet: extorqueat. Ex quo intelligimus non promissiones promissoresq; munerum: sed præmissiones tãtummodo meretricibus gratas esse: AEMYLIANVS. Nõ nego istum morem esse meretricũ: earum autẽ maxime quibus egestas domi ẽ. ANTO. At placẽt oĩbꝫ mũera

AEMY. Ne id quidem nego. Sed quædã dari utriq;
solẽt amoris uel conciliãdi uel retinẽdi gratia. Eos enĩ
facile memoria tenemus: quorum res plerũq; nostris in
oculis uersanẽ. ANTO. Fateris igiẽ imprudẽs amã
tum animos nõ nisi conciliante liberalitate diu stabiles
esse posse. Quæ si desierit: necesse est (ut diximus) amor
desinat. Neq; tamẽ si illa extabit: ideo extabit amor: quo
niam cum sint diuersa: potest alterum ꝓfecto esse sine
altero. Poterit itaq; abire amor manente liberalitate: si
quid se obtulerit elegãtius: si quid ue nouũ: quod ama-
bile uideaẽ. Quamq̃ (ut concludamus) quis debitus libi
dini potest esse constantior? cum nũq̃ ea finem re ptura
sit: quippe quæ non recentes modo & nouas: sed etiam
ignotas ac uarias semꝑ appetit quæritq; uoluptates: si
præsertim habitis satiata sit? Quãobrem inter remedia
quidã posuere & nouos amores & satietatẽ uoluptatis.
LXII. Siquidem putauerunt eum qui amicã dese-
rere aliter nequiret: nouo amore ueterẽ quasi clauo cla
uum eiicere oportere: & tã diu defluere luxuria dum
fastidiret: Quorum utrumq; & falsum est & turpe. Cũ
enim amor iudicio & uolũtate suscipiaẽ. nõ dubium ẽ
hoc eodem modo deponi posse. Poterit igiẽ extenuari
successione commutari ue potius: intermitti autem satie
tate: extingui uero nullo modo: nisi accedat (ut diximus)
uoluntas & adiutrix uolũtatis diuina quædam uis &

ratio:quã uirtutem appellamus.Nõ enim uicio sed uir-
tute uicium curat̃. Volunt autẽ illi quidem nõ pellere:
nõ deserere:sed mutare uoluptatẽ:ideoq; scelere nõ tam
uitare scelus q̃ augere.Sed ne tum quidem sunt audien
di cum præcipiũt ut ab iis quas relinquere optamus:fie
ri petamus aliquid egregium & spectabile: quod aut
nesciãt efficere aut non queãt:quasi uero nõ corpus ip-
sum appetat̃ potius q̃ mores:aut q̃si nõ illas sine his cœ
perimus adamare:diuq; amauerimus.

LXIII. Illud quoq; nego tutũ esse:quod a plerisq;
receptum est.ad amicas repẽte salutãdas accedere opor
tere:mane præsertim q; tum soleãt & uideri & esse non
tã inuenustæ q̃ turpes.Quippe quæ nondũ lotæ tersæq;
nondum oblitæ unguẽtis:nõdum cerusã purpurisso ue
ac fucis aliis affectæ.Nõ tum pectine compta & distin-
cta gẽmis coma:nec calamistro crispari & inuolui au-
ro crines neq; ueri nonnunq̃ neq; sui.Non tum a collo
margaritæ pendẽt:nõ compositi armillis humeri. Non
tum fasciis artatum pectus tumẽtes exprimit mamillas:
quas plerumq; subtilissimis sudariolis quasi aranearum
telis tegunt:ut quod appeti cupiũt:id occultare uelle ui
deant̃.Ceterum ut dixi nõ est ista tuta medicina q; &
pleræq; q̃ pulcherrimæ natura nullo indigẽt ornatu:&
(id quod mirabile quoq;:sed uerũ est.)nulla neq; re ne-
q; arte apparẽt uenustiores:ut taceã q; q̃lecũq; sit amatũ

nequit amator id odisse. Pertinent igitur eiusmodi præ-
cepta non ad curationem quidem: sed ad quandam for
tassis remissionem perturbatorum animorum: nonnunq̃
etiam ad inflãmationem idq; magis. Quis enim nescit
præsentia & colloquio amicarum concitari hoíes fla-
grareq; uehementius? AEMY. At illa forsitan de iis
dicuntur: qui siue iam deserti decepti ue a fœminis: siue
tandem pulsi: has ipsas cupiunt odisse uel inuiti. Quibꝰ
item Naso præcipit: ut earũ mendas notent: uoluãt ani-
mo: sæpe ante oculos constituãt: sæpe damnẽt. AN-
TO. Vult nimirum eos Naso consolari: non etiam sa
nare. Et recte quidem. Optant ení iccirco auferri mor-
bum: hoc est: ardorem uoluptatis: q hac frui nequeant:
non q nolít. Quare ne illi quidem non sunt miseri:
qui cum se negligi opinent: ardent tamen: ideoq; fin-
gunt nolle se neq; cernere amicas: neq; ab his cerni.
Quod si facere perseuerauerint: uoluntasq; accesserit.
non nego eos sanari plane posse. Ab his quoq; nõ lon-
ge absunt: qui cum spernẽdas esse amicas iudicarint: iã
q; animo (ut sibi uidetur) eiecerint. aspiciũt tamen non
nunq̃ tentandi gratia. Volunt scilicet facere periculum
respiciant ne adhuc: non negligentur: ament. Quod
quidem q̃ stulte fiat ipsi uiderint: q̃ q̃ quid non stulte fa
ciunt amãtes? quibus nihil est tam stabile q̃ ipsa instabi
litas & uicissi tudo rerum. Si amicas neglexissent: si as-

pernaci essent: si denique omnino planeque deseruissent: non quid facerent illæ: aut ubi essent cuperent ignoscē-re: Quin potius dolerent: si forte accideret se in eam in cidisse necessitatem: ut illas quouis modo cernere audi re ue cogerentur. Non autem multum differt in uicio capi ne quis uelit: an periclitetur. Si quando igit̃ cō-templandæ fœminæ titillet animum cogitatio: quæ qui-dem facile & a diabolo propter molliciem inclinationē que sensuum immittitur: & recipitur ab incautis propter iam aut speratas aut expertas uoluptates: cōtinuo illud quoque de amica secum disputandum si respexerit: capi-ar. sin nō respexerit: dolebo pigebitque aspexisse. Nō igit̃ aspiciā. Hoc autē ita semel definiendū est ac cōstituē-dum: ut uel habitu semp maneat sentētia.

LXIIII. Et item illud quod quidam non præter-mittēdum putauerunt: qui ut fœminis inuidiam facerēt sibi in primis proponendas censuere fœditates mulie-bres: menstrua: pedores: situs: partus effusiones: & post unum duos ue ad summum editos liberos: mammarum fractionem distentionemque: rugatum uentrem: laxam cutem: & in dies deficiētē magis uenustatē. Deinde ui litatē: hūilitatē: summissionē: mollitudinē: leuitatē. Præ terea asturias: dolos: fallacias: ac fletū ipm insidiarum cru delitatisque plenissimū. Denique arrogātiā: illusiōes: ac cæ tera iniuriarum genera. Atque ideo īdignas & æstiari & ēē

quæ uel præficerent a uiris uel amarent. Sunt ista quidem ueluti diu cōcepta: meditataq́ animo retinēda: nō ut hæc primum occurrāt: primumq́ his utamur in depellēdis libidinibus: sed ita demum succurrant: si neq́ auertēdo & oculos & aures: neq́ fugiēdo: tum ocium: tum fœminas: neq́ deum ipm deniq́ orando: nos uictores fore cōfidemus. Omnis siquidem sermo: sensus: ingenium: cogitatio (si fieri potest) nō ab amica solum: sed ab eo etiam sexu omnino auocāda est: ne unius rei occasione fortasse fiat ad similem regressio.

LXV. Nō minus autem q̄ fœminarū fugiēda sunt mulierosorū omnium cōsortia. Qui cum lasciue uiuant ne aliter quidā loqui possunt. Nihil autem tam efficax est ad corrumpendā negligēdamq́ pudiciciā: q̄ proteruorum colloquia atq́ mores. Quod si (ut eruditissimus ille sanctissimusq́ pōtifex Prosper inquit) iccirco fortassis a religiosissimis patribus olim decretū est: ne qui adolescētium legerēt Genesis librū: neq́ quādam Ezechielis ꝓphetæ partē: nec Cātica canticorum: nec prætera multa id genus. In quibꝫ generationes & quarundam mulierū actus ac nomina sunt scripta. Quas & si secūdum historiā credimus fuisse: earū tamē nominibꝫ uirtutes figuratas accipimus: quoniā ut illæ nō solum mariris ob morū grauitatem: sed uiris etiam externis absq́ dispēdio pudoris sui ob eximiā pulchritudinē placue-

re. ita uirtutes quoq & suos reddūt omnibus mirabiles & externos quadam sui admiratione pstringūt. Si fuit inquā prohibitum: ne quædam sacrarū etiam litterarum uolumina legerent. quid sentiendum est de Catulli: Propercii: Tibulli: Galli: Nasonis: multorumq præterea mollium poetarum libris: quibus non modo faciles ad amorem adolescētes: sed modesti quoq uiri atq constantes & excitari ad libidinē & incitari ualēt? Summo igitur studio uitanda sunt lenocinia omīa: In quæ si forsitā inciderimus: nō committēdum est: quī ea mox aut abiiciamus aut deseramus. Sic enim imitabimur uel Hippolytum uel Ioseph: de quibus dicere iam dudum ubi de amatoribus sermo haberi cœpit: intermisimus.

AEMY. Hos ne imitabor scilicet qui tam bene meriti sunt de cælibatu: ut ob istum ipm colendum ac tuendum: alter ab iis quos sæpe domuisset: diuq rexisset equis tādem discerptus necaret. alter daret in carcerē: & teterrimum & diuturnum.

LXVI. ANTO. O nos fœlices si eiusmōi de causa pateremur. AEMY. At mihi multo aliter uidet. ANTO. Nempe q supplicium tantūmodo ponderādum: nō etiā causam putas. AEMY. An nō est pati miserum? ANTO. Miserum pfecto: si merito patiare. Cōtraq laudabile: gloriosum: si propter tutandā cōseruādāq uirtutē. Quod si nō sunt hi beati sed miseri:

nihil a latronibus certe differũt. AEMY. Sit ita sa
ne: quandoquidem ipsa me ratio cedere compellit. Sed
nescio utrum magis accusem inconstãtiæ: Hippolitum
ne quem iccirco iterisse aiũt: q̃ equos regere desierit: an
te potius qui huic simillimũ esse uolueris Anterotẽ.
LXVII. Docemur hoc quidem loco Aemyliane:
neq̃ tutum esse: iam transactæ castitati fidere: neq̃ nõ
posse illius diuturnum obstĩatumq̃ propositum: euentu
casu ue aliquo: maxime autem externa ui mutari atq̃
extingui. Itaq̃ Hippolytus quod liber noluit efficere:
ne fortassis occideret. id coactus post effecit: & necatus
est nihilominus. Nã & si is e fluctibus emergenti mon
stro sese ostendit impauidũ: & animo elato atq̃ magno
equos monstroso iam impetu concitatos pauoreq̃ aber
rantes nunc sistere habenarum retractu conabat̃. nunc
uerbere assiduo coercere: ubi tamen aliena ui eademq̃
maxima exanimati equi neglecto dirigẽtis gubernan-
tisq̃ imperio eo pergere cœperunt: quo furor metu inie-
ctus impellebat trahebatq̃. protinus auriga e curru eie-
ctus est in eum laquæum: quem cum soluere nequicq̃
niteretur. (hoc enim ligabatur magis.) membratim deni
q̃ diuisus occubuit. AEMY. At scimus ista. AN
TO. Sed nõ etiã fortasse quid sibi uelint. AEMY.
Confirmo id quidẽ & scire opto. ANTO. Dicã igit̃.
Hippolytus (ut mihi uidet̃) & si figurã Anterotis tan

cũsper recte gessit: dum hũc emulabatᷣ: tamen rectius te-
nuit eorꝶ: qui cũ nunq̄ neq̨ blãdiciis: neq̨ terrore me-
tu ue a proposito castitatis amoueri potuissent. tandem
uim passi: quãuis suadẽtem illicientemq̨ coitum respu
ere conarenᷣ. præualẽte tamen ea quæ & assidua esset:
& ipo reluctationis motu augereᷣ: oblectatione genita
liũ: uicti cesserũt: seq̨ uoluptati dedidere: cuius mox ab
equis distracti interire: hoc est: peccauere: atq̨ ideo effe
cti digni morte sempiterna.

LXVIII. AEMY. Dãnari eum qui uim passus coactusq̨ coierit: iniquum est profecto. Nõ enĩ sine culpa quis recte patiᷣ. ANTO. Recte tu quidẽ: si oĩo nullus sceleri accessit ĩ coitu cõsensus. AEMY. Sed qui fieri potest: ut naturalẽ illã Veneris uoluptatẽ quis etiã nolens ĩter coeundũ nõ sentiat? ANTO. Sentit quidẽ: nec ideo peccat: si ea nõ placet: nõ grata ẽ: sed ex osa uolũtati & molestia. Is enĩ ne uirginitatẽ quidẽ ꝑdit: quã ne amittat: nõ tã corporis q̄ animi uiribꝰ (quod quidẽ fortitudinis est ꝓpriũ) nunq̄ desinit certare: nunq̄ cedit etiã si uioleᷣ. Quo igiᷣ diademate hic Anterotis miles donandus sit: qui in hoc tã periculoso tãq̨ intesti no prælio uersatus: non euaserit solum: sed uictor etiam euaserit: uidetis. AEMYLIANVS. Glorioso utiq̨ & immortali: quippe qui superauerit humanam fortitudinem atq̨ constantiam. Quare mihi ꝑsuadeo id nisi

diuina ui fieri nõ posse. ANTO. Nõ equidem mentiris. Fuerit ergo semp deus: modo nõ negligať: summũ quibus uis in malis remedium: adiumentum: salus: & (id quod est omnium maximũ) ipe corona: ipe præmium: ipse deniq; gloria: & uera & sempiterna. Hæc habui de utroq; Cupidíe quæ dicerem. Tu uero si non aliter sentis Aemyliane: nostram hanc sententiam confirmato. AEMY. Ego uero aliter: qui simul ac p ætatem potui discernere quid inter bonum malumq; interesset. istuc ipm semp sensi: probaui: tenui: dumq; uixero: tenebo. Nõ igitur cupidinis heri simulachrum intuebar: q eo delectarer: sed q ea considerarẽ omnia: quæ sunt a te nõ inepte disputata. Quare ut eiusmodi nobis imaginem sæpenumero impuneq; aspectandam esse: ita iis qui figmẽti rationem atq; causam neq; sciũt neq; suspicanť: prorsus abiiciẽdam censeo: q hi rudiores aut ante capti magis inflammanť: aut decepti psuasiq; capiuntur. Visus sum autẽ tibi sæpe contradicere. Quod quidem duabus maxime de causis facere uolui: ut terciam omittã: q̃q̃ ne hãc quidem opinor tibi nõ placere. Vna igitur fuit: ut meis argumẽtis siue a te siue ab Hædo ratione debil tatis: dubia tollerẽtur omnia: fieretq; ueritas dilucidior. Nõ est ergo cur desideres cõfirmationẽ meã cũ ista sententia satis ipa p se firma sit: suisq; rationib9 quasi profundis quibusdã robustisq; radicib9 ita innitať

ut nullis euelli turbinibus possit. Porro altera causa ex titit ut tentarem esses ne constantior: & an irritatus lo eo cederes. Tercia: ut explorarem: utrum ne quanti te fa ciunt: tāti esses. Sed cum te uiderim eodem semp uultu atq; uoce non constāter modo: uerumetiam erudite re/spondisse: non dubitauerim profecto te & uirum appel lare: & eum quidem uirum qui poetica inuēta obscuri tatesq; fabularum facile aperias interpreterisq; uerissime. ANTO. Vtinam Aemyliane talis essem: qualem di cis: & (ut opinor) existimas. Sed mihi nihil arrogo: neq; fido. AEMY. Facis sane q̄ omēs eruditi solēt. Sem per enim uerentur: ne aut omiserint aliquid negligēter aut non apte dixerint. Sed Hædum cōsulamus. Quid tu tādem Hæde tota hac de disputatiōe sentis? HAE DVS. Mihi quidem uidentur nō improbanda: quæ pro frugi Cupidine in libidinosum illum collegit An tonius: cum præsertim in explicādis poetarum figmen/tis multa sæpe sacris ex litteris mutuatus sit: q̄q̄ de amo ris generibus (modo uelitis) nobis altius exquisitiusq; disputandum est. ANTO. Immo id & uolo & cu/pio. AEMY. Ego uero tibi nō assentior solum: sed etiam supplico. HAEDVS Faciam id quidem: non tam mea frœtus industria atq; sensu: q̄ eorū qui probā tur theologorum. Sed quoniam satis multa hodie a no/bis ultro citroq; dicta sunt: & ad prandium iam uocati

ſumus: idq́ temporis eſt: ualitudini aliquid tribuamus. Poſt meridiem uero cum quieuerimus ad ædem (ſi uobis placet.) euangeliſtæ Marci diuertemus. Quod ſane templum & ſuaptæ natura opacum eſt ac frigidum: & ſermoni quem habituri ſumus: haud parum acommodatum. AEMY. Placet nimirum. HAEDVS Tu uero quid tecum murmuras antoni? Tibi ne aliud uidetur? ANTONIVS. Venerat mihi iam in mẽtem ſuburbanum meum: in quo locus eſt ſecundum purisſimum & ſcatentem asſidue fontem: tum amœnisſimus: tum denſisſimis paulisq́ arborum comis opacatus. Sed ut tibi cedã: extrema ratio tua illa me & hortatur & cogit. Nec minus quæ nunc occurrit aliaquædam. Nam cum hoc ipm prædium non ſatis proximũ ſit. uideo nos plus laſſitudinis fortaſſe cum ex itinere: tum ex ardore ſolis: q̃ inde refrigerii contracturos. Sed iã ſurgamus: & naturæ fragilitati neceſſitatiq́ conſulamus.

PETRI HAEDI SACERDOTIS PORTVSNAENSIS AD ALEXANDRVM EX FRATRE NEPOTEM IN TERCIVM DE AMORE LIBRVM PROOEMIVM. LXIX.

.LVI.

T si multo ante natū dominum Iesum Christū plurimi fuerunt excellenti & ingenio & doctrina uiri: ut Socrates: ut Pythagoras: ut Plato: ut huius discipulus facile omniū (meo iudicio) philosophorꝝ priceps Aristoteles: ne de poetis deqꝫ cæteris doctrīæ liberalis ꝓfessoribꝫ nō paucis facio mētionē: quorꝝ omnis ars & elegātia ex philosophorꝝ scriptis & īstitutis profecta & sumpta ē. aurea tamē illa ætas in q̄ ueritatis lumē illud singulare ac diuinū erat oriturꝝ: quo recta uiuē di uia patefieret. multo plures habuit ī oī genere disciplīarꝝ qui florerēt: & ea quæ a græcis accepissent. nō mō litteris latinis illustrarēt (ut inquit Cicero) uerꝝ etiā efficerēt meliora: ac nōnulla quoqꝫ p se ipsi subtilius inuenirent tractarentqꝫ commodius. Sed tamen eorum sapiens fuit nemo: quandoquidē in ueritatis cognitione defecerunt quæ nisi a deo nequit proficisci. Non igitur mirandū si a deo alieni homines: q̄q̄ ab eo ipo admirabilis incredibilisqꝫ ingenii beneficio ac munere donati: in rerum inuestigatione maxime elaborabāt: tamē quid uerꝝ esset ne in rebus quidem humanis omnino cognouere. Itaqꝫ hanc ad uitam referentes omnia: in qua maxime cupiditas non solum pecuniarum: sed laudis etiam & gloriæ uersatur: in his assequendis plærìqꝫ omnem

operam industriamq; ponebant: nec tam ut essent q̃ ut & haberentur sapientes & appellarentur. Ac non penitus eos sua illa ratio fefellit. Magnos enim illos adhuc & præclaros uiros dicimus fuisse: plurimumq; humanis rebus fatemur contulisse. Quod si forrasse uoluerunt. ne id quidem a summa illa diuinaq; iusticia sine quapiam gratiæ relatione prætermissum esse reor: si tamen ulla boni merces iis deberi potest: qui de deo nũq̃ bene meriti fuere. Nam & si ex his quidam leguntur fictorum falsorumq; deorum religionem nõ animo solum factoq; neglexisse: uerumetiam rationib; sustulisse. tamen de uno ueroq; deo quid esset sentiendum: aut non omnino aut non recte iudicauerunt. Quare illos esse saluos dicere non ausim: sicut ne immunes quidem ab iis cruciatibus: quæ ueritatis ignaris inferuntur. Optare uero illi sibi salutem: sed frustra possunt. Quos si excitari ab inferis liceret: ab eisq; quæreremus: utrum ne se morum: legum: institutionumq; suarum monumenta mandata litteris delectet: quæ nos sæpenumero & suspicimus & miramnr. mox uel ille latinæ linguæ princeps Cicero suspirans (ut opinor) responderet: neq; se apud inferos ullam huiusce gloriæ noticiam unq̃ habuisse: quam hic semel reliquisset: neq; si habuisset: ea se oblectari potuisse: cuius quoq; causa sese & damnatum intelligeret: & sine fine cruciandum. Nos enim si

caput dolet: si dens: si stomachus: si alia demum quali- bet excruciamur corporis molestia. id tantummodo co- gitamus quod angit: id curamus: id querulo quoq; mur- mure leuare consolari ue conamur: cętera q̃q̃ iucunda q̃q̃ læta negligimus omnia. Sed multo infœlicior: mul- toq; miserior conditio est statusq; damnatorum: quibus nulla iam restat: neq; spes euadẽdi: neq; suppliciorum finis. Quis igitur si non insanit: non malit se hic ani- mæ cum salute: aut prorsus esse ignotum: aut neglectum ab omnibus: aut etiam abiectum: q̃ cum interitu sempi- terno: sempiternam quoq; huius mundi gloriam adi- pisci: quæ profecto ad illam quæ futura est uitam: nec aspirare potest: nec pertinere. Quare si Ciceroni cæte- risq; clarissimis: uel philosophis: uel oratoribus poetis ue daretur: ut nunc etiam possent aliquo suæ laudis & gloriæ uento fumo ue gaudere. omnis tamen illa oble- ctatio & pompa q̃q̃ diuturna: mundo tandem exusto terminatoq; euanesceret. Admonemur igitur Alexan der: ut non huius mundi gloriæ captandæ: sed perpe- tuæ illius salutis adipiscendæ causa: in studiis uerse- mur litterarum: eaq; maxime in arte elaboremus: quæ procreatrix quodammodo ac parens beatitudinis esse iudicatur: quam nos Theologiam dicimus. Cui nimi- rum tanq̃ diuinæ legi reliqua iura omnia adhærere: & obsequi peræquum est: tam&si nõ ab hac procul abest

ea cui studes decretorū disciplina. In qua si perfectus esse cupis: illud in primis tibi obseruandū esse censeo: quod sacræ litteræ faciundū & suadent & hortantur. Inquit enī apostolus Iacobus: eū qui indigeat sapientia: (omnes autē indigemus:) hanc a deo petere oportere Sed ita: ut fide petat: nihil hæsitet. Is autē mihi uidetur hæsitare: qui deum non recte amat. Non enim se id existimat exoraturum: quod ab eo quem non diligit expostulat. Igitur primū & amandus est deus: & uerendus: q̄ diuino ex timore præsertim oriatur sapientia. Sapientes autem eos non ab re appellauerim: qui penitus iis se studiis doctrinisq; dedidere: quæ ad salutem non modo suam: uerumetiam aliorꝝ comparandā ualent: Qui charitatæ ducti: quod didicere: id omnibus prodesse: nocere uolunt nemini. Econtra uero insipientissimos qui rectissimis quoq; honestissimisq; artibus non alia sane ratione student: q̄ ut sciant: scientesq; inflent̄. Vnde apostolicum illud dictum existimo. Scientia inflat: ædificat charitas. Qua si affflueris modeste uiuas oportebit: eoq; fiet: ut sis charus acceptusq; uiris oībus: qui uiri sunt: nec difficile sit: cum id & res & tempus postulabit: te in clarissimum illud iurisconsultorum celeberrimumq; collegium assumi. Qui non tam eorum eruditionem: qui sibi poscunt doctoratus gradum dignitatemq; conferri: q̄ mores expendere ac uitā solēt. Quam

profecto scio non esse improbandam: si non a charita-
tis uirtute proprietateq; abhorrueris. De qua est a me
post meridiem disputatũ eo ipo die: quo noster Anto
nius ante prandium de Anterotis sermonem habuisset.
Quam ego disputationem referre: & huic tercio man-
dare libro: q; hoc non inutile futurꝝ sit instituti. Igitur
ubi post cibũ oẽs paulũ requieuimus: & inclinato iam
sole Aemylianus cum Antonio ad me uenit admonue
runt ut ad præstitutũ locũ concederemus. Quod cum
placuisset: & in templum iam destinatum uentũ esset:
ibiq; consedissemus. tũ ego illis efflagitãtibus magnoq;
audiẽdi desiderio affectis: ita cœpi.

INTERLOCVTORES.
HAEDVS: AEMYLI
ANVS: ANTONIVS.

HAEDVS.

Vm a me hodie mãe discessisseris: ego
q; lõge post prãdiũ: in quo multa eorꝝ
c quæ mihi hoc loco dicẽda essent: acerri
ma atq; attẽtissima cogitatiõe mecũ dis
putaui: tãdẽ ĩ cubiculũ uenissẽ mox ui
sum ẽ quiescẽti mihi uidere nõ tã cupidis imaginẽ eã
quã ĩ bibliotheca tua heri æmyliãe ꝑspexissem, & mutã
& exanguẽ: q̃ illũ ipm cupidinẽ ueluti uiuẽtẽ astitisse.

Credo propterea: q quibus de rebus proxime aut locu-
ti sumus: aut cogitauimus: eædẽ nonnunq̃ soleãt nobis
sese offerre p quietem. Itaq; ille quæstus est. (Nam &
quid esset amor: & quo ex fonte orreretur: ac quot eius
essent genera: & quis finis: paulo ante inter cogitãdum
sciscitatus eram.) queri inquam cœpit sese a plerisq;: sed
potissimũ ab Antonio haud recte ĩcusari: q efficiẽs es-
set libidinis malorũq; plurimorũ.

LXX. Sum enim inquit ita insitus naturæ: ut tamẽ
per me ipse nihil efficiã: nihil moliar: nihil tẽtem. Quip
pe qui subiaceam uoluntati: a qua omnis est uis & ani-
mi & corporis. Nõ ab re igitur me poetæ geminum ap-
pellauerunt: q mihi pro arbitrio uoluntatis: proq; mẽ-
tis qualitate atq; habitu: necesse sit nunc unam nunc al
teram in partem flecti. Cum igitur me quidem esse mo
rigerum obsequiq; oporteat: cur mihi iure quisquã suc-
censurus sit fungenti hoc munere: si causa præsertim:
non etiam effectus laudem uituperationem ue meret?
Que Cupido cum dixisset: ego ueluti uehementi quo
dam repentinoq; strepitu perculsus: mox somnium
cum somno perdidi. AEMYLIANVS. Doleo
quietem istam non fuisse longiorem. Declarasse ille
præterea fortasse multa scitu digna. ANTONI-
VS. Quasi uero aut omni somnio credendum assen-
tiendumq; sit: aut non plane iamiam audieris: quam-

ob rem noster hic præceptor somniauerit. AEMY. Sed siue illa Cupidinis siue senis huius fuerit oratio: obiecta in te quæstio est: qui Cupidinẽ heri dixeris auctorem esse ministrũ ue libidinis: nec in eũ cadere frugalitatẽ posse: ꝙ nequeat res eadẽ natura ullo modo effectus parere contrarios. Itaqꝫ te aut cedere oportet: aut ita respõdere: ne quouis pacto reus uideare. ANTO. Si memoria teneres Aemyliane quæ a me heri sunt hac de re disputata: neqꝫ somniis prorsus adhibẽdã fidem. (Inania enĩ esse solent.) neqꝫ me tãtopere culpandum existimares. Ego enĩ aliud Cupidinem esse dixi: quẽ interpretatus sum appetitũ: atqꝫ aliud amorẽ eũ qui a Cupidine appetitui ue ministraretur: q̃q̃ Cupido ipse nõnunq̃ amor dicitur. Sed tamen is amor qui effectus est: Cupido recte appellari nullo modo potest: ꝙ ab effectu causa differat. Patet igiẽ falsum somniũ fuisse: quãdoquidẽ falso ista de Cupidine dicunẽ: quæ profecto ad illũ nequaq̃. ad amorẽ uero ab eo genitũ omnino uidenẽ ptinere. Nã ipsa quoqꝫ Cupidinis imago aptitudinẽ præ se fert agendi: nõ etiã patiẽdi. Quæ cum ita sint: opinor me quantũ sat est: & meã expurgasse mentẽ & defendisse sentẽtiam. Tu uero Hæde si quid minus dictum est suppleto: & propositum tuum sequitor. AEMY. Recte nunc tu quidem bone uir. Audituri enĩ hũc conuenimus: nõ rursus ĩter nos certaturi.

HAEDVS. Si non ægre fers antoni: res ista uestiganda est acutius. ANTO. Egre? qui nihil cupio magis q̄ te audire nō uulgaribus de reb9 disputantē? HAEDVS. Fuerat sane iuxta ꝓpositionē nostrā ante omīa definiendum quid amor esset: deinde seriatim ꝓsequenda cætera. Sed quoniā iam in eam quæ secundo tractāda erat loco quæstionem incidimus: & qua quærit̄ unde ducat̄ amor. non illam intermittendam existimaui: ne fortassis ad eam ipam apte post hac redire nequæamus: aut præposterus hic ordo definitioni non sit accōmodatior.

LXXI. Multa igit̄ disseruisti hactenus Antoni: quasi appetitus auctor sit causaq; libidīs: ac circa uenereos tātummodo uersari actus possit. Sed appetimus præterea: opes: honores: dignitates: potentiā: ualetudinem: infinitaq; id genus: quæ aut bona sunt aut uident̄. Nec tamē dubium est: quin hæc omnia possimus bene male ue appetere: q; ita sit rationis capax appetitus: ut huic & obsequi ualeamus & refragari: modo id uelimus. Ex quo apparet non mali causam esse appetitum: quo bene quoq; uti possumus: cum is præsertim non nisi ad desideranda conquirendaq; uitæ necessaria: animo insitus sit a deo: naturæq; tributus. Est igit̄ non ille in culpa: sed eo male utētis hominis uoluntas. Nam & si uidet̄ appetitus inclinatio esse quædam ad effectus: ad ea ue

omnia quæ cuiusq; rei postulat natura. ut re tamẽ quis afficiat̃ aliqua: oportet nõ abesse uolũtatem: sine qua nihil oĩo ualet appetitus.

LXXII. ANTO. At non difficile fuerit docere uoluntatẽ ab appetitu præueniri posse: subiici etiã fortasse: si nõnullas considerabimus naturæ necessitates: famem: sitim: somnũ: cæteraq; id genus: ut genitalia omittam: quæ sua spõte plerumq; appetẽdo excitant̃. Quis igit̃ in his recte dixerit appetitum non antecedere solere uolũtatẽ? quã tũ quidẽ ille quodãmodo ad se trahere: & ut sibi morẽ gerat cogere uidet̃.

LXXIII. HAEDVS. Non uideo antoni quẽadmodum tuo isti respondeam argumẽto: ni fatear tria esse appetitus genera. Vnum quidẽ eius qui tãtummodo ad esse ptinet naturamq; corporis: & ob eam rẽ appellatur naturalis. Alterũ eius qui ad corporeos sensus atq; ideo sensitiuus animalis ue nuncupat̃: sensualitas etiam a plerisq;. Tercium uero genus est eius appetitus qui ad intellectum rationemq; refertur: quam eandem esse uoluntatẽ dicunt. Itaq; hunc non ab re quidẽ tum intellectiuũ tum rationalẽ uocant. Sed primi generis appetitus illud ẽ ꝓpriũ: ut is apphensionẽ haud cõsequat̃ appetentis: sed alterius .i. dei: qui singulatim quibusq; rebus præcipuam naturam quandam dedit atq; indidit. Est aũt eiusmodi appetitus nõ modo uegetabilibus

sensibilibusq; in rebus: ex quo uegetabilis quoq; dicit: uerũetiã motu suo sensuq; carẽtibus: ut in lapidibꝰ quí centrum appetũt natura. Ex quo illud plane declarat: nullã huius appetitus esse nec rationẽ nec uolũtatem. Qui uero est a sensibus appetitus: is quidem necessitate nõ etiã libero iudicio apprehẽsionem cõsequit appetẽtis: q̃q̃ in hominibus particeps: ut rationis ita libertatis esse potest. Nam & si sensitiua in parte ac irrationabili uersat: quia tamẽ aptus est obedire parereq; rationi. nõ iniuria rationalis quoq; appellat: sed tum demum: cum illi præsidẽti quemadmodum patri filius: amico ue amicus obtemperat. Qui autem appetitus est rationis: is apprehẽsionem appetẽtis pro libero iudicio electiõeq; cõsequit. Differt tamẽ a cæteris haud aliter q̃ a corruptibili ꝑpetuum. Hæc uero appetitus genera in homĩe reperiri omĩa certum est: quãdoquidem cum omĩbus creatis rebus homini nõ nihil est promiscuum atq; simile. Siquidem (ut Gregorius inquit) esse habet homo cum lapidibus cõmune: uiuere uegetariq; cum arboribus: sentire autem etiã cum brutis: intelligere deniq; cum angelis. Quamobrẽ ut tãdem ad quæstionem istam tuã redeamus nõ diffitẽdum est in eo qui esuriat: qui sitiat: qui somno sit oppressus: appetitum illum naturalẽ ac uegetabilẽ q̃q̃ præuenire potest: & tẽtare quodãmodo uolũtatem. tamẽ hãc subiicere nõ posse: q; ea sola in homĩe

sit libera: nec cogi queat. Quantumlibet igitur quis esu-riat: sitiat: somno etiã grauet̃: non comedet: non bibet: non dormiet: nisi uelit: modo uolũtas adesse possit: quã utiq; nouimus ut a dormiẽtibus: ita ab iis quoq; quib9 somnus repẽte surrepit abesse.

LXXIIII. Verũ appetitus ille quoq; qui est a sen sibus: & si in hoĩe antecedere uoluntatẽ ex eo maxi-me uidet̃ q nonnunq̃ deliberationem præstolat̃ ratio nis: eiq; tandem uel paret uel repugnat: nihil tamẽ ho-rum efficere sine uolũtatæ potest: quam eũ sequi opor tet. Itaq; & si amor ẽ in eiusmodi appetitu: nec tamẽ ap petitus: ut paulo ante sentiebas: est amoris causa: nec amor utiq; effectus. Est igit̃ his appetitus cũ amore ue luti affectus quidã: qui nõ minus in bonã q̃ in malam partẽ inclinari possit.

LXXV. Vt aũt mane diximus: ea est affectuũ om nium natura: ut pro facie mẽtis tũ uirtutes esse queant: tũ uicia. Sed ne illud quoq; nõ falsum erit: amorem nõ esse passionẽ: cũ constet cupiditatẽ affectũ esse: omnem uero affectũ passionẽ. Quare Cupidinẽ istũ non aliud q̃ amorẽ esse censeo: cũ præsertim ipa Cupidinis ima go nihil aliud referre q̃ amantis affectũ moresq; uidea tur. ANTO. At non istud profecto sibi uult ratio il la sagittandi feriendiq;. Non enĩ perobscurũ est (ut an te dixi.) & sagitare & ferire ad agentẽ: non etiam ad

patientem printere. HAEDVS. Non nego id quidẽ. Sed nõ eã ob rem ita fingitur Cupido: q uel iaculetur uel feriat: sed q ipso amoris actu istuc q celerrime animus se ipse afficiat non inuitus: atq ita patiat id quod egit. Igitur Cupidinem amorem ue non agere: sed actũ esse dixerim: & animi quidem actum: ut facile intelligas quod ab alio non etiam a seipso sit: id passionem dici esseq oportere. Est autem in animo appetitus: eumq sequit ut uolentem: ita ne uolentem quidem. Subest igitur uoluntati. Itaq nõ alia de amore q de appetitu fuerit sententia: quãdoquidem is appetitui inesse dicit. Si enim uit uoluntas appetitu: non etiam appetitus uolũtate: estq in appetitu amor: is proculdubio uidet e uoluntate proficisci. Non igit appetitus (: ut heri disputabas) aut subiicere: aut in agẽdo præuenire quam ille sequit uoluntatem: aut causa esse amori: ullo modo potest.

LXXVI. ANTONIVS. Si etiã iure tibi Hæde cæteris in rebus cedendũ esset: non illud tamen cõcedendum uideret: amoris causam esse uoluntatẽ: quãdoquidem nihil uolumus omnino: nihil cupimus sine qualibet: aut alliciente: aut suadẽte causa: quã nõnunq esse alienam: non modo a uoluntate: uerumetiã a uolente cõstat: ut si amemus bonum uirũ: si cognatum: si affinem. Nempe nõ uoluntas nostra: sed illius uel uirtus:

uel cognatio: affinitas ue fuerit amoris causa. HAEDVS. Istud pinde opponis: quasi uero dixerim amoris esse causam uoluntatem. Quid si dicerem? Istiusmodi ne quos memorasti homines amare compellemur: si noluerimus? Efficiet ne igit̃ uirtus necessitudo ue: ut uelimus? Minime profecto. Quot enim uidemus quotidie bonos & sanctos uiros a suis etiam propinquis nõ tam odio haberi: q̃ iniuriis affici atrocioribus? ut taceam plurimorum & uulnera & cedes. Cur ita quæso te? nisi q̃ non dubium est: amorem non nisi a uoluntate nasci. ex qua est: & sine q̃ esse nequit Quis ení amare potest: nisi uelit? Nõ igit̃ amoris causa quicq̃ esse potest: quod a uoluntate menteq; abhorreat.

LXXVII. ANTONIVS. Fateor id quidem: Ideoq; tibi cedere iam cogor Hæde: si non ipsa quæ aliqua ex re capitur uoluptas: causa est amoris: quando quidem nihil menti magis consentaneum uidetur: nihil ue expetibilius uoluptate. HAEDVS. Quocũq; te uerteris Antoni: in salebram incidas oportet. Nã isto pacto præcederet effectus causam. Quo enim modo fieri potest: ut quæ uoluptas sequit̃ amorẽ: ea ante sit q̃ amor? ANTO. At cupimus in primis quod iucundum uoluptuosumq; sit. Quod nisi cupiuerimus: ne amamus quidẽ. Cõstat igit̃ amoris causam esse eã quã speramus uoluptatẽ. HAEDVS. Quí potius dixerĩ

amorē causam esse uoluptatis. Eā enī ob rem amamus ut uoluptate potiamur. Non igit̄ potiremur: nisi prius amaremus Ergo causa est potiundi amor: q̄ꝙ̄ neq3 tibi hoc loco neq3 mihi concedendum arbitror: ꝙ utrumq3 haud ueꝝ esse uideat̄. Non enim (ut exempli gratia quicꝙ̄ afferā.) ea quæ pcīpi ualet ex amicitia uoluptas: causa ut diximus amoris recte aut esse aut dici potest: sicut ne amor quidē uoluptatis: ꝙ nisi uolenti nihil tam & si iucūdum est natura: cuiꝙ̄ uoluptati esse potest. Nō enī quælibet grata est oībus uoluptas. Est aūt nō incertū nos neq3 quicꝙ̄ cupe: neq3 amare ullo modo: nisi id efficiat uolūtas.

LXXVIII. Hæc igitur sola uidet̄ esse & amoris & uoluptatis causa. Itaq3 si quid aliud fortasse præter uoluntatē esse potest amoris aut occasio :aut causa: id ego quidē existimo tale esse oportere: ut & ante extiterit q̄ amor: & bonū sit: speciem ue boni habere uideat̄. Proinde consideranti mihi hoīs naturam: nihil proculdubio uisum est inesse huic tā præcipuū & excellēs tanq3 proprium q̄ amorē. Nec homini solum: sed etiam animātibus cæteris. Quippe quæ simul ac natæ sunt: nō aliā ob rem expetūt: quærūtq3 profutura. uitāt autem fugiuntq3 cōtraria: q̄ uitæ tuēdæ & cōseruādæ gratia: quā utiq3 in primis amāt. In hoīe uero maximæ amorē semper esse cōstat: quādoquidem semꝑ bonū :& appetit &

amat. Nihil igitur antiquius amore:nihil etiam uiolentius. Vincit enim amor omnia. Quod si poeta ille cælebèrrimus recte dixit:nõ minusq̃ q̃ uere: constat uictorẽ nisi qui amauerit esse neminẽ. Omnes autem tales sumus natura:ut uincere uelimus. Nam ne ipm quidem liberum arbitrium:quod primum est hominis ac peculiare:si non aut uolendo:aut nolẽdo uinceret esset ullum Est igit' amor naturæ inditus: q uincere nemo nolit. Et sane q impossibile sit humanum animum non aliquid amare:(ut Hieronymus inquit.)nihil magis ẽ hominis q̃ amor. Qui nimirꝝ ab illo ipo incipiens:manare in plurimos ꝓ uoluntate potest. AEMY. At sese ii non amant:qui manus ipi sibi iniiciunt:mortemq̃ cõsciscunt. HAEDVS. Solent id quidem maxime efficere:qui aut acerbioris longiorisq̃ cruciatus: aut summi perpetuiq̃ dedecoris effugiendi causa: his ærumnis ideo mortem anteponendam putant: q quietem tranquillitatemq̃ ament:& animi :& corporis: quam sane ueluti magnum bonum ipa expetit natura. Quamq̃ igitur falsa illa existimatio est:aberratq̃ longius: nõ tamẽ ab sui amore non proficiscitur. Itaq̃ fit q̃ iustissime:ut impiissimi scelestissimiq̃ paricidæ ne id quidem quod arbitrabantur consequi aliq̃ ex parte possint. Nam & apud nos obscurissima diutissimaq̃ infamia notantur. & apud inferos eo cruciatur atrocius:quo in se hic

fuere crudeliores.

LXXIX. ANTO. Amorem (ut inquis Hæde) assentior quidem a natura proficisci: sed eum præsertim quo sese quisq; diligit: q nõ modo & esse & uiuere omnes appetant & amẽt: sed etiam sine dolore uiuere. Bonum autem simpliciter amoris causam esse nego: q nõ semp amamus ea quæ bõa sunt: sed quæ maxime delectant. Eæ autem potissimum delectãt: quæ percipiuntur ex sensibus uoluptates. Nõ ergo iniuria dixerím: omnes quidem sensus afferre uoluptatem: atq; ideo quemuis eorum amoris causam esse posse: cum id præsertim neque at amari: quod omnino quale sit ignorat: rerũq; cognitio incipiat a sensib9. Itaq; nõ ab re quidem illud maxime probatur: pcipiturq; ab omnibus: qui de remedio in amorem illum lasciuum atq; turpem aliquid scripsere: eum qui optet uel desere amorem uel nõ admittere: ante omĩa fugere oportere: ne quouis pacto tãgat: audiat: cernat ue aliquid: quo ad concupiscendum lacessiri possit. Neq; uero id nõ uere. Nam ne Iesus quidem noster frustra declarauit: tum lucidum nostrum esse corpus: cũ oculus purus ac simplex esset. Et rursus. Scandalizantẽ oculum esse eruẽdum: q̃si uero in oculis præsertim uis cõcupiscẽdi maxima uersetur. HAEDVS. Quicquid antea de uoluntate argumẽtatus sim Antoni: illud tenendum puto nihilominus nihil aliud q̃ bonum recte

amoris causam: aut esse aut dici posse: quãdoquidem id in primis experit natura. Nã & si (ut ĩquis) quæ delectãt ea sola desideranẽ: amanẽ q͛ ab oĩbꝫ: si etiã nõnunq̃ cõtingat eiusmõi nõ solũ nõ esse bona: sed oĩo mala & flagiciosa. nõ aliã ob rẽ tamen quis illa & diligit & cupit nisi q͛ opinatur maxĩa ea bõa esse quibꝫ oblectaẽ gaudetq͛ maxĩe. Quã obrẽ uideẽ boni ratio quædã ĩesse uoluptati: q͛ hãc oẽs quasi bonum quoddam conenẽ adipisci. Sed haud recte amoris causa quiuis sensuũ iccirco fuerit: q͛ aut ꝑ eos quãdam reꝝ noticiam habemus: aut nõnullas ex his ĩpis ꝑcipimus uoluptates. Nã isto pacto in beluaꝝ morẽ nihil amareẽ præter id quod aliquo cognosci sensu posset. Atq͛ ita ne summũ quidẽ illum auctorẽ reꝝ omniũ deũ sup oĩa diligendũ diligeremus. Præterea q̃q̃ uideñ sensus quædã occasiões esse uoluptatis potius q̃ causẽ: q͛ nõ prorsus ex sensibus: sed ꝑ hos nihilominus obiectis ex rebꝫ capiẽ uoluptas nulla tamẽ capereẽ: nisi aĩus prius capiendã esse censuisset. Illã igiẽ domini Iesu christi sñĩam: q̃ dixit simplicẽ puꝝ q͛ oculũ eius esse oportere: qui cuperet lucidũ habere corpus: nõ de corporali profecto: sed de spũali magis oculo. i. de mẽtis intẽtione atq͛ ꝓposito ĩtelligendũ puto Sicut enim sincero corporis oculo mẽbra cætera suã ad operationem ministeriumq͛ diriguntur: sic recta nimirum intẽtiõe dirigiẽ corpus ĩllud cõgeries ue opationũ

humanarum. Neq; uero si de corporis quoq; membris contēderis illam accipiendam esse sentētiam: ideo scan-dalizans oculus erit eruēdus: aut truncanda manus: aut pes deniq; abscidendus. Hæc enim pmittunẽ nemini: sicut ne sui quidem interfectio. Non enim propterea interior illa in qua peccatũ maxime uersatur: concupiscē-tia excluderetur. Ad quam utiq; reprimendam alia re-media inuenta instituraq; sunt. Nam concupiscētiæ uis omnis: tum ratione: tum etiam libero arbitrio comprimi & frangi potest. Est igitur abstinendum non a uisu: nõ a tactu gressu ue quolibet: non ab omni deniq; cætero-rum sensuum membrorumq; exercitio & munere: sed ab illicito tantummodo & minime decenti. Quæ qui-dem boni mali ue qualitates cum ex animi habitibus ducantur: nõ etiam ex sensibus. pspicuum est ipm p se sensum nõ amoris causam esse posse: tam&si res huma-nas quarum amore desiderioq; afficimur: mens in pri-mis sensuum ex aliquo & hauriat & agnoscat. Quid q animus nullo sensuum indicio: sed cupiditate ductus plerumq; confingit eas quas amet: quasq; uel cogitatio-ne complectatur: imagines uoluptariarꝝ rerꝝ? Precipiẽ autem ab illecebris sensus abducendos esse ac cohiben-dos: ne p hos forte mens alliciatẽ: fiatq; deterior. Nã & si nõ semp tũ capiẽ: cum quid sentit etiã delectabile: q sensus (ut diximus) existunt nõ affectuũ: sed solius agni-

tionis causa: illud tamen ipm memoria repetendo: non nunq̃ ita irretitur: ut id q̃ ardentissime cupiat: quod quidem antea cum sensisset: nulla omnino cura: nulloq; amore affecta est. Quare illud haud falso dixerim: eos plane deprauatos esse: & iam pridem corruptos: qui blādimenta corporis p sensus irrepentia: aut libenter suscipere cum adsunt: aut optare solent quærere ue absentia Neq; enim sensus ipi p se quicq̃ habent potestatis. Nā quæ sunt externa: siue bona illa sint: siue mala: menti tā tū modo nunciant: ac quodāmodo afferūt in conspectu: nō etiam imprimunt. Vt enim homini mēbra ideo sunt tributa: ut his bene utatur: tam&si male uti potest. ita quoq; & affectus & sensus. Nō igitur animum sensus mouent: sed ostendūt propria illū uolūtate: uel sanū esse uel corruptū. Quæ cū sit libera: nullā habere cogētem causam potest.

LXXX. His igit̃ expositis unde ducatur amor: satis intellectū reor. Ex quo tandem aliquādo ad eius definitionem facile progrediemur: tā&si hunc tu quidē pro Senecæ Maronisq; sentētia nihil aliud esse uoluisti: q̃ occultum quēdam ignem: qui a pectore in omnes uenas elaberetur: inhæreretq; ossibus: atq; ita: ut uoraret etiā medullas. Fuerunt itē qui dicerent amorē esse blandū animi calorē. Quidā uero blandū etiā malum. Alii tū clādestinū malū: tū mẹꝛ damnū. Nōnulli passionē

animi uehementiorem. Quas ego definitiones nõ omni no improbãdas existimarem: si nõ aliud esset amoris genus q̃ quod ex cõcupiscẽtia ꝓficiscitur: ut omittã q̃ ex his ipsis pleræq; nõ magis amoris q̃ iræ uidenť esse affectuũq; plurimoꝝ. Præterea nequit ea nõ inepta de finitio uideri: quæ de rei fine a quo definire ductum est ne mentionẽ quidẽ fecerit. Quis eĩ tãtũmodo eã ob rem amet: ut intus calefiat: ut ardeat. ut ea deniq; mala patia tur oĩa: de quibꝫ heri Antoni diu multũq; dixisti? Est igiť amor (ut mihi quidem uideť) uolũtarius quidã mo-tus actusq; animi ad eas res desiderãdas ac parãdas q̃ꝝ cognitiõe fruitiõeq; delectamur. Nõ eĩ (ut dudũ q̃uerissime dixisti) amari potest quod oĩo ignorať. Perspicuũ est aũt eiusmodi cognitionẽ plerumq; a sensibꝫ: nõnũq̃ a cogitatiõe & rõne ꝓficisci.

LXXXI. Nã cũ duo sint reꝝ genera. Vnũ corporeaꝝ. Incorporeaꝝ alteꝝ. Corporea quidẽ sensibꝫ potissimũ cognoscunť. Cõtraria uero nõ tam cogitatiõe ꝑcipiunť q̃ rõne: q̃q̃ cognitio intellectus oĩs (ut tu quoq; sentis) incipit a sensibꝫ. Nisi enim ab his oblatas res intellectus apprehendere nõ potest: discernere autem lõge minus. Itaq; fit: ut inuisibilem quoq; deum esse (ut ĩquit apostolus) ꝑ ea ĩtelligamus quæ facta sunt: fieriq; a nullo præterq̃ ab uno deo possunt. Ex rebꝫ aũt cognitis ille potissimũ delectãt: quæ uidẽtur amabiles.

LXXXII. Videt aūt id omē: quod bonū esse opinamur. Bonū uero id præseīri: quod aut utile appareat: aut iucundum. Multo aūt magis si nō utriq; desit alterum: q̄q̄ nō etiā tale bonū erit: nisi deceat honestūq; sit planeq; laudabile. Nihil igit quod sua natura sit turpe: faciemq; nō habeat honesti: recte bonum appellaueris. Quod si nō est bonum: ne amabile quidem: tam&si pleriq; id sæpenumero & amāt & sequūtur: q; opinanē ne modo bonum esse: sed etiā magnū bonū. Que quidē opinatio nō aliūde orit: q̄ ex ea parte animi quæ rationis est expers: quāq; sensualitatē appellamus. Quib; oībus ex reb; illud colligit: amorē unū esse natura: semp q; ad bonū tēdere: q; ea a quo nascit uolūtas sit una: nihilq; aliud requirat nisi bonum: tam&si sæpe fallit opinione boni.

LXXXIII. Igit amor & si unus ē natura: p eorum tamē que amātur uarietate: pq; amātis affectu: qui ut hōestus ita turpis esse potest. solet uariari nec simplex esse. Atq; ideo Cupido nō iiuria geminus dici potest. Quāq̄ eī instinctu naturæ atq; fœdere suas quisq; tum propīquas cæteras: tū sorores q̄ honestissime diligit: si tamen subacta rōne sensitiuus ille appetitus iualuerit: obliterata tādem cognatiōe natura ipetu suo utit. Ex quo plane illud quoq; cōiicit: quiduis & honeste amari & turpiter posse. Sed tamē nō eodē aut pūcto tēporis: aut

genere amoris. Verum hoc loco ne illud quidem præ-
termiserim: quod quibusdam solet impossibile uideri: eã
dem amoris in quouis genere naturam & uim eosdéq;
mores esse posse: quasi uero nõ utrobiq; Cupidinis simu
lachrum significatione locum habere uideat̃. Quam
tu quidem Antoni ad eos tantũmodo existimasti per-
tinere: qui corporis uoluptati adhæsissent. Ego uero ne
eos quidem excipiendos puto: qui deum ipm̃ unum &
uerum amant. Nam si fingamus & eorum amorem qui
deum quæritant & mulierosorum: uehementia magni-
tudineq; omnino parem esse: quid faciunt illi amatæ
rei fruendi causa quod hi non faciant? Pariter enim
cupiunt: gaudent: ludunt: iocantur: exultant: lætantur:
orant: precantur: supplicant: implorant: obsecrant: timẽt:
dolent: obsequuntur: seruiunt: ac quicquid agunt pro-
bant: idq; licere & recte fieri existimant. Aeque sese or
nant: eaq; agere conãtur: quibus & placere & redama
ri iure queãt. Nec oĩo curãt quid de se iudicet orbis etiã
uniuersus: mõ quod cupiũt adipiscant̃. Præterea cũ re-
rũ cæterarũ: tũ sui obliuiscunt̃: quorũ aĩus atq; ĩgeniũ
nõ ĩ alio penitus uersat̃ elaborat ue: q̃ in cogitãdo cõtẽ
plãdo ue id quod amat. Tũ spernunt corporis cõmoda
fortunas: ignominiã: laudẽ: gloriã. Postremo famẽ: sitĩ: al
gores: æstus: labores: uigilias: erumnas: dolores perpetiun
tur. Pericula deniq; mortemq; ipsam non formidant.

Superat enim amor(ut ante diximus.)omĩa. Sunt igit̃ utrisq; mores actusq; cõmunes. Nec mirũ profecto quã‑doquidẽ utriq; quod amãt: quod cupiũt: quod sperant: uiribusq; oĩbus prosequunt̃: ac student adipisci: id bo‑num esse opinant̃. Hoc aũt tantũmodo differunt: q nõ tã diuersa q̃ aduersa est ratio modusq; fruẽdi. Nam ho‑neste alteri & bene amant: atq; ideo beate. Alteri uero ut turpiter: ita male ac misere.

LXXXIIII. Quare nõ difficile intelligit̃: (ut est sæpe dictũ.)duo omnino esse amoris genera. Vnũ qui‑dem honestũ: quod est rõnis. Alterũ turpe: quod est ir‑rationabilis sensualis ue appetitus: q̃q̃ prioris generis q̃‑druplex est partitio. Vnus enim est amor ille peculiaris quo sese in primis quisq; amat: sibiq; bene uult. Alter itẽ naturalis: quẽ a cõiugio incipientẽ manãtẽq; in libe‑ros: cũ pecoribus habemus beluisq; cõmunẽ. Tercius est propinquorũ: qui & ipse ptinet ad corpus. Amicorum quartus: si tamẽ non ex iã acceptis speratis ue beneficiis: sed ex uitæ bene constitutæ similitudine descendit. Qui quidẽ omnes & si honesti sunt amores & probandi: ta‑men q ad summũ optimũq; finẽ nõ puehunt: uix susci‑piunt̃ a nostris. Sunt enĩ humani: & cum corpore defi‑cientes: eãq; ob rem nullatenus cũ diuino illo atq; ideo perpetuo ac singulari comparãdi: Qui quidẽ cũ amplis‑simus p̃stantissimusq; sit: illos omnes & complectitur &

perficit Erit igit̃ amoris alia diuisio & uniuersalior & uerior. Dicemus enim itẽ duo esse amoris genera. Vnũ quidẽ diuinũ. Alterũ humanũ. Sed extremi huius eam esse. quam supra posuimus partitionem amoris: & honesti: & turpis. AEMY. Quasi uero diuinus ille amor nõ honestus sit.

LXXXV. Fuerit sane nõ honestus solum: sed etiam honestissimus: modo id uerbi genus diuinis in rebus soleret usurpari: nec ad humanas esset accommodatius. Non enĩ pobscurũ est diuinum amorem quam nostri charitatẽ uocãt: nõ inhonestũ esse posse: quãdoquidẽ nõ modo est is a deo: uerũ etiã ipse deus. Ait enĩ euãgelista Ioãnes: deum esse charitatẽ.

LXXXVI. AEMY. Si igit̃ charitas est amor: quem affectum esse atq; ideo passionem dixeris: non est utiq; negandum in deo quoq; tum affectionem existere: tũ passionem: in quo esse amorem nemo negat. Aut ergo non erit amor passio: aut ne in deo quidem amor. HAEDVS. Atqui hæc hactenus de amore hoĩs: nõ etiã de dei senserim. Multum enĩ tantũq; inter se differũt: quãtũ inter ipm deũ & humanũ genus. Dicimus aũt amorẽ ita in deo esse: ut ipse (quemadmodũ ꝓxime diximus.) amor sit. Quod si ita ẽ: & id de hoĩe dici nullo mõ potest. si deĩde nõ mutabilis ẽ deus: si nõ creatus. restat ut moueri nequeat subiici ue affectibus: quos &

motus & creatos esse liquet: atq ideo ne pati quidē. Est igit̄ diuinus amor: & is utiq sine affectu: sineq passiōe q haec ī incōmutabilē deū cadere nō possunt: in hoīem uero possunt: quippe cui mutabili datū ē: ut p arbitratu amare: cæterosq & suscipe & deponere affectus queat. Qui tamē (ut ante disseruimus) neq uirtutes existūt: neq uicia: nisi cū quis bene ad hos ipos male ue se habet.

LXXXVII. ANTO. At ista rōne: ne illa quidem quā supra posuisti amoris definitio ad diuinū ptinebit: cuius nimirū particeps ē homo. Si eī deus (ut inquit Augustinus) ea ē charitas: q̄ nos ipe diligit: q̄q & illū diligimus & pxios. utiq sicut nō in illo: ita ne ī nobis quidē charitas erit motus animi: aut affectio habitus ue. HAEDVS. Nō id tibi tātummodo Antoni: sed præterea plerisq uisum ē. Qui faterent̄ quidē charitatē recte quoq dici posse animi motū & affectū & uirtutē: nō iccirco tamē q ea ipa quicq̄ sit huiusmodi: sed q p illā ueluti uirtus esset: moueat̄ aīus: afficiat̄q ad diligēdū. Sed certe nō aīaduerterunt quid incōuenientiæ cōtradictiōisq sequeret̄. Si eī a deo solum mens humana ita moueret̄: ut eiusmōi motus principium ipa nullo mō esset: pculdubio cessaret rō uoluntarii: cuius principium in se ipo sit oportet. Deinde sequeret̄ incōpatibile quoddā: ut cum de sui ratione illud amor importet ut actus sit uoluntatis. diligere tamē uoluntarium

nõ esset: Quo quidẽ sublato: ne meritum quidẽ homini esset ullum. Nõ enĩ est posscuȝ: merendi radicem esse charitatẽ. Quare necesse est ita ad diligendũ moueri a deo uoluntatem: ut hæc quoq; illiusmodi actus sit effectrix. Restat igiẽ: ut charitas ea qua deum proximũq; diligimus: (ut tu ipse quoq; dudum fatebare.) participatio quædã sit diuinæ charitatis. Qua scilicet habituali forma uolũtas ad amoris actũ inclinaẽ: operaturq; proprie ac iucunde. Quod nõ efficeret pfecto: si mens diuinitus solũ nõ etiã sponte mouereẽ. Nihil enĩ libenter facile ue agimus: quod nõ spõte agimus. Esset deniq; in nobis dilectionis actus ipse oĩbus & naturalibus & uirtutum cæterarum actibus imperfectior: cum manifestum sit nihilominus eiusmodi actum excedere naturam uoluntatis: nullãq; uirtutem suũ ad actũ magis inclinari q̃ charitatem.

LXXXVIII. Hãc aũt Augustinus in tercio de doctrina christiana libro sic definit. Charitatem uoco motũ animi ad fruẽdum deo propter ipm: & se ac pximo propter deum. Et alio loco. Charitas dicta est uirtus quæ animi nostri rectissima affectio ẽ: quæ cõiungit nos deo: q̃ eũ diligimus. Est igiẽ charitas nõ quilibet: sed rectissimus animi affectus. ANTONIVS. Sit ita sane: modo adhuc nihil obstet. HAEDVS. Quid istud est?

LXXXIX. ANTO. Nempe si affectus est charitas: affectuũ aũt (ut paulo ante memorasti.) ea est natura: ut ꝓ bõa mala ue hoĩs uolũtate fieri uirtutes uiciaq; possint: necesse est charitatem quoq; uicium esse fieriq; posse: modo id uelimus. Nõ igitur semꝑ fuerit rectissimus animi affectus. HAEDVS. Sed si charitas est uirtus: infunditurq; a deo: certe talis animi affectio nullo modo aut uiciosa aut praua esse potest: sed rectissima sit oportet. Quod reliquis de affectibus qui a natura tãtummodo ꝓficiscũtur: plãe dici nequit. Incliari enĩ possunt ĩ utrãq; partẽ: ut de amore ipõ dicimus: quo quiduis possumus amare & honeste quidem & turpiter. ANTONIVS. Quasi uero charitas aliud sit q̃ amor HAEDVS. Fateor charitatem recte quidem amorẽ appellari: nõ etiã omnẽ itẽ amorẽ charitatẽ: sed eũ solũ quæ eadẽ est charitatis uirtus.

XC. ANTO. Sed neq; uirtus esse charitas uidetꝛ Nã cum uirtus omĩs sit accidẽtalis habitus quidã: nullumq; accidẽs subiecto nobilius sit. apparet charitatem quæ nimiꝝ est animo nobilior: uirtutem nõ esse posse. HAEDVS. Veꝝ humana uirtus in eo maxime cõsistit: ut actuũ regulã attingat humanoꝝ: quã quidem duplicẽ esse cõstat. deum ipm humanãq; rõnem. Cum igitꝛ deum charitas attingat: nos illi coniungẽdo: consequẽs certe fuerit uirtutẽ esse charitatẽ. Quæ tam& si est

animo dignior eo modo quo spiritus sancti participatio est quædã: ea tamẽ speciei rõne q̃ ex subiecti principiis accidens causatur erit id subiecto utiq; ĩdignius. Est igi tur charitas nõ solũ uirtus: sed uirtutum etiã maxima. Quod de amore quidem semp dicere nõ licet: tam& si hunc eũ est turpis: uel cõcupiscentiã: uel insaniã potius appellauerim. Ex quo fit ut & diligere & amare hone sta proprie dicamur: cõcupiscereq; cõtraria: q̃q̃ ne illud quidem ad cõcupiscentiã nõ ptẽbit: si forte quod suap te natura bonũ sit id amare, ut ante dixi) turpiter ma lemus q̃ sincere.

XCI. AEMY. Quod igitur bonum est natura: fuerit turpiter amãti malum? HAEDVS. Fuerit pla ne. AEMY. Est igitur id nõ simpliciter bonũ: quod afferre malum potest. HAEDVS. Cõcederem istuc ipm quidem: si bono illo in se firmiter psistente: nõ no stra nobis cupiditas noceret: quam ex appetitu illo irra tionabili sensualitati ue: quemadmodum amorem ex ra tione mentisq; consilio proficisci constat. Sed tamen ni si deo mens ipa subiiciatur: facile deterior fit: ceditq; cor pori. Quare fieri non potest: ut sine diuino adiumento atq; ui: aut honesta in actione pseueremus: aut diutius abstineamus a scelere. Qui ne incipere quidem recta possumus: nisi a deo primũ ut ante diximus moueamur: isq; nobiscum opetur. Sed de hoc postea. AEMY.

Quin etiã a flagitiis abstinẽt pleriq; uel metus causa.
XCII. HAEDVS. Sed interest Aemyliane qualis sit iste metus. Nam huiusce tria sunt genera. Quorũ primum omnium ẽ animantium: quæ cõmonente natura quicquid eis contrariari obesse ue quouis modo potest: maxime formidant. Qui sane metus cum hanc ob rem & naturalis sit & appelletur. merito minime ascribitur: sicut ne culpæ quidem. Alterum genus est eorum qui nimia sui suarum ue rerum cupiditate ducti: sese in quamlibet malunt iniquitatem q̃ in mortẽ corporis perniciem ue aliquam etiam rerum incidisse. Sed hoc pertimescendi genus siue humanum appellaueris q ad ipsum corpus referri possit: siue q ad res quoq; cæteras mundanum: Iesus noster maxime uitu perat: ac pœna punit sempiterna. Tercium autem metuendi genus: donũ dei dicitur a nostris. Nam e spiritus sancti gratia procedit: idq; trifariam. Siquidem eiusmodi timor: aut seruilis est: aut initialis: aut consumatæ perfectæq; uirtutis. Qui autem timor seruilis appellat̃: is ẽ eorũ qui nõ ut summũ illud bonũ nõ amittãt: quod nõ amãt quidẽ: sed ne dãnent̃ crucient̃q; ppetuo quicq̃ recte agunt abstinẽt ue a scelere: culpasq; deuitãt. Qui & si dicit̃ seruilis q serui nullo erga dominũ amore afficiunt̃: sed minarum ac suppliciorũ metu cauent ne hunc aut lædãt aut lacessant: eamq; obrem nullo præmio donant̃. est tamẽ

utilis: & quidam ad charitatem callis initiumq́ sapien
tiæ. Eo enim fit: ut iusticiæ consuetudo quædam sensim
inualescat: atq́ (ut ita dixerim) inolescat: fiatq́ robustior
in dies. Is autẽ timor ꝓficiscit̃ ex fide maxĩe.

XCIII. Nam simul ac cœpit homo iudicii extre-
mi diem: pœnasq́ credere ꝑpetuas (ut inquit Augusti-
nus) cœpit etiam timere. Quis enĩ metueret ea quæ post
hanc uitã reis supplicia debent̃: si nõ eadem iam esse p̃
parata & meditaret̃ & crederet. Idemq́ licet de glo-
ria cuiq́ bono tribuẽda dicere. Itaq́ nõ nisi ꝑ fidẽ neq́
summũ bonũ neq́ summum malum quid sit: intelligi a
nobis potest. Excitat quippe hominem ad honeste re-
cteq́ uiuẽdum: tum indeficientium præmioꝶ spes: tum
pœnaꝶ metus. Quæ profecto fidei argumẽto certa essẽ
nullo præterea pacto possunt.

XCIIII. Est autem triplex credendi genus. Nam
credimus in primis deum esse: in quo quidem a beluis
omnino: nõ etiam a demonibus distamus. Credũt enim
& contremiscunt. Credimus deinde deo: ꝙ quæ fecit:
quæ iussit: quæ deniq́ prædixit: ea uera esse foreq́ non
dubitamus. Credimus deniq́ in deum: cum ip̃m diligi
mus: quo quidem aliquando frui & cupimus & spera
mus. Credunt itaq́ deo: non etiam in deum: qui ne dã
nentur aut abstinent a malo: aut bonum opant̃. Quod
tamen quale bonum sit: uiderint ii quoq́ qui id faciunt

inuiti. Fit enim ab inuito: quod a timente fit. Sed non ideo is metus nihil prodest. Præparat enim charitati locum: eamq; haud secus introducit q̃ acus aut seta linũ. Vt enim cum quid suitur: uidemus setam prius ingredi q̃ linum: immo non hoc ante succedere q̃ illa egrediatur: sic mentem principio metus occupat: deinde sensim inuehit charitatem. Sed tamen ita: ut cum inuexerit discedat: immo eiiciatur. Nam (ut inquit Ioannes ille euangelista.) Perfecta charitas foras mittit timorem. Hanc autem inuectionem nos initium appellamus: inchoationem ue charitatis. Quod quidem fit omnino: cum mens humana (id quod olim durum erat: quodq; difficile uidebatur:) deum incipit amare. Tum enim non tam pœnam metuit: q̃ ne deum quem iam diligit offendat: ab eoq; separet̃. At is qui proficiscit̃ ex gratia metus tercius: quiq; in dei reuerentia cultuq; uersatur. ad filios nõ etiam ad seruos pertinet. Nam quemadmodum illud in parentes optime instituti liberi obseruant: ut non solum iussa faciant: sed etiam timore quodam afficiuntur: ne aut eos quouis modo lædant: aut debitam illis reuerentiam non exhibuisse uideantur. sic utiq; quos perfecta charitas absorbuit: ii nullas iam pœnas timent: quãdoquidem eos delectat nõ peccare: nec tam deum offendere formidant q̃ reuerent̃. Vnum enim hic timor oculum in culpam tendit: hanc

ipsam ut fugiat & uitet: alterum in deum: ut hunc usq; quaq; uereatur & colat. sed id potissimum magisq; & curat & satagit. Quod ne in superna quidem illa pa-tria desinet efficere. Quamobrem inquit propheta: san-ctum domini timorem æternum pmanere. Verum hæc res ut clarius eluceat. duas (si placet) constituamus con-iugatas: quarum altera nolit adulterari: uelit altera: mo-do huic maritus non timori foret. Hæc illius semp præ-sentiam execratur: optat absentiam. Et si fortassis: non honeste uiuit: utiq; timet ne ueniat maritus: ne ab eo de-præhendatur: ne uapulet: ne denicq; occidatur. At quæ maritum amat: sentitq; sese illi amplexus tantummodo debere: nec alteri placere cupit: nempe desiderat semp adesse uirum: præterea contemplari & audire illum & alloqui: eoq; tandem omnino frui. Itaq; timet ne is dis-cedat: ne abeat longius: ne se deserat. Quæ quidem ne forsitan sequantur: studet illi placere: parere: obsequi. Cauet deniq; ne quid committat: quo ualeat a sponso: aut odio haberi: aut amari tepidius. Cum igitur ambæ timeant. quid tamē inter eiusmodi timores differat: fa-cile cognoueris. Sane timet una pœnam atq; suppli-cium: q; præmatur sceleris consciētia. Culpam timet al-tera: q; a sponso separari pœnā esse putet. Sed si ut hæc ita illa cœperit amare uirum: si negliget alienos: si & suo & solo potietur ac delectabitur. nulla de inceps il-

Iam uexabit conſciĕtiæ moleſtia: eamq; ob rem ne ſup plícii quidem timor ullus: quem perfecta iam beniuolē tia eiecerit atq; fugarit. Sed uerebitur potius: ne ſibi aut peregrinatione: aut morbo: aut alio quouis infortunio maritus auferatur quem ſemp adeſſe uelit & cernere. Qua quidem ex propoſitione comparatione ue facile (ut opinor) intelligetur. quod maxime de tercio timoris genere diſſeruimus: ſi hæc ad animam transſerent om- nia. Nā animæ ſpōſum ſeſe christus & ĭ euāgelio aſſe rit & reprobat.

XCV. ANTONIVS. Duo mihi uidentur a te hoc loco non ſatis plane ne dicam repugnāter eſſe di- cta. Primum q; ſeruilem metum quem poſt introductam charitatem non tam diſcedere uolueris q̄ fugari. dixi- ſti a ſpiritu ſancto ꝓficiſci: quaſi uero is ſpiritus ſua uel proiicere mūera: uel abhominari poſſit. & (id quod nō minus eſt mirandum:) ipſa inter ſe dona ita pugnent: ut quod extiterit alterius cauſa: id ipſum a cauſato eiicia- tur. Deinde q; perfecta quoq; in charitate timorem eſſe quendam aſſerueris: quo metuit amans: ne a deo aut deſeratur: aut ſeparetur. Quod quidem fieri: niſi per peccatum nequít. Sed ſi cæleſti illa in Hieruſalem. hoc eſt. in ſanctiſſimis beatiſſimiſq; hominibus cha- ritas erit ulla: quam exiſtimamus fore maximam: quan doquidem ex uirtutibus illa cæteris ſola ibi remanebit:

eritq; ppetua. si præterea secura ibi trãquillitas minime deerit: ubi summa pax ẽ incredibilisq; concordia. si demum non ibi poterunt peccare: qui semel deo suo iuncti unum fuerint cum illo: non uideo quid timoris illic aut esse fore ue: aut fingi queat: ubi uita & inclyta fuerit & immortalis. Non enim cælicolæ illi tum formidabunt ne a deo deserantur: ne illo priuent̃: ne ue nõ perfruant̃. Relinquit̃ ergo neq; perfectæ charitati ullũ adesse metum: neq; eum hac in uita ubi semper culpa metuenda est: perfectam esse posse. HAEDVS. Et peracute certe argumentatus es & grauiter. Nam in primis haud cõsentaneum uidetur: ut quod a spiritu sancto munus ducitur: id quasi malum sit: nõ etiam cum spiritu sancto esse queat. Sed nõ nesciendum est: quæ munera ab hoc ipõ spiritu emanant: ea inter se differre: q̃ nõ eũdem effectum habẽt omĩa. Nam a spiritu sancto munus quoddam & nascitur & cõtinetur: qualis est charitas. Quæ ita quidem a deo proficiscitur: ut sit ipsa deus: mẽtemq; hominis sibi habitaculum constituat atq; consecret. Est aliud deinde muneris diuini genus: quod & cum deo esse & sine potest. Cuius illud ẽ proprium: ut quæ sunt utilia patefaciendo: & sibi prodesse ualeat & cæteris. Tale uero ẽ acre perspicaxq; ingenium: talis sciẽtia: talis etiã prophecia. Quæ utriq; bonis malisq; cõmunia esse cernimus. Reperit̃ præterea

doni genus tercium: quod tam&si a spiritu sancto exoritur: cum eo tamen dicitur non commorari. Eiusmodi est autem seruilis ille timor: de quo ante diximus. Id uero fit: non quod munus suum deus: aut abiiciat: aut oderit: sed quod negligat timeri nisi etiam ametur. Nam sine amore timor esse potest: sine timore nullus esse amor potest. Est igitur in amore timor: sed non is quem seruilem appellamus: quemque deus menti suggerit humanae: ut hanc ipsam admoneat atque excitet: praeparetque ad ea expetenda: quae ad salutem pertinent adipiscendam. hoc est ad effectum exercitationemque uirtutis: sed charitatis praesertim: qua caeterae omnes continentur. Quare timor hic seruilis quoniam charitatem introducit: ut & bonus substantia & a bono sit necesse est: quamquam habet malam seruitutem. Sed ita quidem (ut ante diximus) introducit charitatem: ut id peragens discedat. Non enim aliam ob rem datur homini: nisi ut charitatem introducat. Itaque ubi est officio functus suo: ut abeat non tam ipse quam eius seruitus oportet. Quo enim magis ingreditur charitas: eo magis ille uel egreditur uel desinit. Quo que illa maior fit: eo minor timor. Cum igitur fuerit perfecta: restat ut nullus huiusmodi ibi sit omnino metus: in quo non modo inest seruitus: uerumetiam supplicium. Sit autem semper ille qui & sanctus dicitur & castus: sine quo esse charitas non potest. Nequit enim non uereri dum hic sumus: ne a deo separetur: cum ualeamus facile peccare. Sed

dum sic quis metuet: profecto non peccabit. Si non ergo peccabit: ne seruiet quidem. Nulla igitur eiusmodi in timore seruitus: atq; ideo ne pœna quidem ulla esse potest. Sic enim charitatis ē proprium libertas: ut peccati seruitus. Nam Iesus noster inquit: eum peccati seruum effici qui peccat. Ei uero qui peccauerit: non dubium est mox suppliciū deberi: quod ꝓfecto nequit nō timere. Inest igit̃ peccāti seruilis ille metus: quē cōstituta pœna inducit atq; admouet.

XCVI. Amāti uero nō is omnino: sed (ut ita dixerim: & recte quidem:) liber ille timor: quem peccati non tam pœna q̃ seruitus: ipsaq; turpitudo ac pudor gignit ac tuet̃. Erubescit enim quis in eum peccare quē amat. Sed quem nō pudeat offendere nō modo facto dictoq;: uerum etiam cogitationibus amicum? Nam inter deum atq; homines charitate quædam amicitia conflat̃. Quĩ etiam charitas recte quidem appellatur amicitia. Nam si charitas ē amor: ab amore uero amicitia est nominata. quis dubitet charitatē & proprie dici amicitiam & esse? Non enim discipulos nisi ratione charitatis dominus Iesus amicos uocat. Iam non dicam inquit uos seruos: sed amicos meos. Sed tamen non amor omnis habet amicitiæ rationem: sed is tantūmodo quam beniuolentiā uocamus: ut cum quempiā sic diligimus: ut ei uelimus bonū. Nā si ita quidē res amamus: ut nō his: sed

nobis ipm earum malimus bonum.non hic amor fuerit amicitiæ: sed concupiscētiæ cuiusdam. Est enim ridiculum ut ad uinum equum canē ue habere amicitiam dicamur. Quæ certe oĩa cæteraq; id genus non illorum sed utilitatis nostræ gratia optamus salua fore. Quamq̃q; ad amicitiæ rõnem ne beniuolentia quidē satis esse iudicatur. Postulat enim amicitia mutuum quendam reciprocumq; amorem. Qui si acciderit: necesse est eũ esse sincerum & innocentem: atq; ideo liberum. Cur autem is non uere liber sit: qui peccatum detestet: in quo certe solo & seruitutis & supplicii rõ uersat. Itaq; illud his ex oĩbus efficit: ut charitas neq; seruili cũ timore: neq; sine sancto casto ue pfecta: aut ēē: aut dici recte possit. Quē pculdubio ex q̃dã erga deũ reuerẽtia proficisci cõstat. Quare charitas & si eo timoris sui officio nõ nisi ĩ hac utit mortali uita: quandoquidē in cælesti illa curia peccat nemo. eã tamē quã diximus reuerẽtiã quis dubitat illo in regno ēē foreq; ĩcredibilē atq; summã: si charitas illic pfectissima ē: ubi deo non pfrui nemo potest: nemo gratias debet: nõ & agere & habere ĩmortales: nemo tandē eũ nõ summo pe uenerari? Sed ne lõge aberrasse uideamur: redeũdũ ē ad id tãdē: ob quod tã multa de timore: q̃q̃ nõ ĩepte diximus. Fuerãt eĩ hac in disputatiõe non ptermittẽda. Dudum dixeras Aemyliane a scelere plerosq; abstĩere uel metus causa. Quãobrē huius

de generibus censui disputandum: ut inde animaduer/ti posset: qui metus careret culpa: qui ue obligatus esset. Nõ igit̃ dubiũ est eos qui nõ deũ sed hominẽ uerẽtes: abstinẽt a flagiciis: nõ iccirco carere culpa: ꝙ scelus pfi cere nõ audẽt: quãdoquidẽ id iam & meditati sunt & oõcepere. AEMY. Quid ꝙ plerosq; legimus: qui ne deũ quidẽ esse putauerũt: nullius pœnæ metu: sed solo decore ductos honestatis a peccato abstinuisse.

XCVII. HAEDVS. Istud pinde dicis: quasi uẽ ro nõ etiã gẽtibus deus adiumẽto esse queat: qui naturæ bona indifferẽter bonis malisq; distribuit: q̃q̃ si quid hi unq̃ egerũt agẽt ue honestius: id uirtutis potius simula chrum appellabimus q̃ uirtutem: ꝙ fundamento careat quæ ueri dei cognitio est: quam nuncupamus fidem si/ne qua nemo deo aut placuit unq̃: aut placebit. Aedifi cium enim sine fundamento neq; firmiter stare potest: neq; diu. Ex quo intelligitur cæteras uirtutes sine fide nec ualidas esse: nec diuturnas: atq; ideo ne uirtutes quidem. Deest enim illis quæ a nobis expetitur finis & merces honeste recteq; uiuendi. Quid igitur est in/fidelitate peruersius? quid ue miserius? quid deniq; ab iectius? quandoquidem nihil illis tandem profuit ho nestius uixisse: qui præbitorem aut ignorassent: aut ne glexissent honestatis. Quid ꝙ ne nobis quidem pro derit: si nobisipsis potius q̃ deo placendi causa colemus

honestatẽ:aut uim honeste recteq̃ uiuẽdi nobis tribue re q̃ deo maluerimus.

XCVIII. Est igit̃ a deo uera uirtus omnis: & in primis fides:sine qua ad hunc ipm proficisci nemo po- test.Ex quo efficit̃:ut illa nõ immerito quidem ad sum mum bonum uia nominetur: q̃q̃ charitatem apostolus omnium uirtutũ principem esse uoluit. Quam nõ uiam solum esse:sed uiã etiã supeminentiorem & sentire au sus est & dicere Idq̃ nõ iniuria.Nihil enim hac detra cta cæteræ mœrent̃.Quæ quidẽ omnes etiam si bonum expetant summum illud:quod & p se sufficiens indefi ciensq̃ sit:& quo habito nihil ulterius desiderari queat ad hoc tamen puenire ea neglecta quæ illarum forma est charitate:nullo pacto possunt.

XCIX. AEMY. Videris Hæde nũc mihi qui- dem tecum dissidere:ne dicam præliari. Qui cum dixe ris uirtutum fundamẽtum esse fidem:& hac qui careat placere deo nunq̃ posse. paulo post tamen tanti feceris charitatem: ut fidei relinquere aut. nihil fere: aut certe nõ multũ loci uideare. HAEDVS.Esse sane maxi- mam omniũ uirtutũ fidem diximus: q̃ huic quasi cui- dã fundamẽto cæteræ innixæ:uim decoremq̃ sortiant̃. Sed tamẽ hac ipa maiorem esse charitatem:facile aĩad uerti potest:quãdo quidem nisi p dilectionem fides ni- hil opat̃:nihil efficit:nihil prodest. Nã ne fundamẽtũ

quidem recte dicitur: aut potest esse utile nisi superædifi
catio sequatur: quã esse utiliorem certe nemo nescit. In
hoc igit̃ spirituale diuinũq; ædificiũ & si coopant̃ uir
tutes oẽs: potissimũ tamẽ caritas quippe quæ reliquarũ
tũ parens duxq; ẽ: tũ tutela & uita: atq; ideo perpætua
quædã hostis expultrixq; uiciorum. Non igitur impro
bandi sunt Antoni quos hodie dicebas inter luxuriæ re
media illud quoq; posuisse: amorem amore quasi clauo
clauum expelli oportere. Non inquã non sunt recipien
di si turpem amorẽ illum ab hoc honestissimo atq; san
ctissimo intelligant eiiciendum. AEMY. Sed respõ
sione ista tua Hæde non omnino mihi satis esse fa-
ctum puto: qua conatus es declarare fide maiorem esse
charitatem. Nam inter cæteras illam attulisti rationem:
q; fides nisi per charitatem operari nihil possit. Quæ
quidem ratio uidetur meam non etiã tuam confirmasse
sententiã. Quis enĩ non intelligat id ꝑ quod quispiam
operatur: hoc ipõ & dici inferius & esse: quemadmodũ
dicimus ministrum: per quem dominus quicq̃ facit: esse
inferiorẽ. HAEDVS. At longe alia ratio ẽ fidei:
q̃ istius domini operantis. Non enĩ ut hic ꝑ seruũ qua-
si per instrumentũ: ita per charitatẽ fides operatur: sed
ueluti ꝓpriã ꝑ formã: sine qua neq; operari potest neq;
uiuere. Eget igitur charitate: quæ sola deũ ita quidem
attingit: ut in illo sistat: uirtutumq; cæterarum & for-

ma & uita sit. Ex quo fit ut longe sit omnium excel-
lentissima.

C. AEMY. Facile nunc Hæde istis assentior. Sed tamē ne adhuc quidē plane uideo solutā eā quā ꝓpo-
sui dudū quæstionē. Cū enī in hac uita iuxta Ioannis euangelistæ sententiā: nemo sine culpa esse queat: & te-
ste apostolo Paulo in ea quā ad Philippēses scribit epistola: charitas ualeat non augeri solū: sed in infinitum etiā augeri. Sequor inquit: si quomodo apphendā: pspicuū est eā hic minime pfectā esse: quæ peccato augmē-
to ue ꝑpediēte pfici nō potest.

CI. HAEDVS. Istā ego quæstionē si soluere oīo uelim: necesse ē Aemyliane ut præter intētionē de cul-
paꝝ generib⁹ quicq̄ dicā. Duo igit̄ esse peccatoꝝ ge-
nera nostri disputāt. Quoꝝ alteꝝ originale ꝙ id tra-
hens ab Adā originē transeat in posteritatē e carnis libidine cōceptā. Alteꝝ actuale uocāt: ꝙ animi actus sit. Est aūt id quoqꝫ duplex. Nam uel ueniale id esse: uel mortiferꝝ oportet. Fit autē quibusdā gradibus a ueniali ad mortiferꝝ ꝑ partes animi ꝓgressio. Quibus quidē de partib⁹ & si ē ab Antonio heri quicq̄ dictū: non tamen ē plenissime disputatū.

CII. Sunt igitur (ut is quoqꝫ professus est:) animi partes duæ. Vna: quam rationem appellant. Altera: quam sensualitatem. Rationem autem dicunt uim esse

animi ſupiorem: quã duas item ĩ partes diuidũt. Quarꝫ alteram quæ ſumma eſt: ſupernarꝫ æternarumq́ꝫ rerum participem faciũt: ꝙ in his contẽpladis conſulendiſq́ꝫ tantũmodo uerſetur: eamq́ꝫ ob rẽ ſapientiæ deputara ſit. Alteram uero quæ huic ſubeſt præficiũt bene gerendi huius uitæ rebus: eãq́ꝫ deputãt ſcientiæ. Senſualitatẽ uero eſſe uim animi inferiorem uolũt: ex qua is motus ſit: qui intẽditur in ſenſus corporis: queq́ꝫ dudum appetitum eſſe diximus earꝫ rerꝫ quæ ptinẽt ad corpus. Inter rationem autẽ & ſenſualitatẽ illud intereſt. ꝙ hãc nõ etiam illam habemus cũ beluis cõmunẽ. Quicquid igitur nobis partes animi gradatim cõſiderãtibꝫ occurrit: quod a brutorꝫ natura longe abſit: id rationis initium eſt. Porro cum tres ſint peccãdi gradus. Quorꝫ primus eſt ſuggeſtio: Delectatio alter. Tercius cõſenſus: ut actũ illum prætereamus exteriorẽ: qui ipſa in cõſumatiõe patratiõeq́ꝫ opis cõſiſtit. peccatum nõ ante abſolutum mortiferꝫ ue dicitur: q̃ præcedentẽ ſuggeſtionem delectatio ſequatur: ad quã accedat deniq́ꝫ cõſenſus. Eſt igitur peccati exordium ſuggeſtio. Quæ ſiue ꝑ cogitationem ſiue per ſenſus corporis in animum labatur: eũq́ꝫ moueat: ſi modo noſtra nõ ultra cupiditas ꝓgrediatur: a ratione cõtinuo ꝓhibita & repreſſa: uix culpa dicitur. A qua præter unũ chriſtũ nõ humano ſemine conceptũ: eiuſq́ꝫ genitricẽ: quã quidẽ & eſſe ſanctam & immaculatam

oportuit: existimo immunē fuisse aut futurum neminē. Atq; ideo neq; apostolū paulū: neq; Ioannē euāgelistā Quorꝫ alter: Quod odi inquit malū hoc facio. Alter uero. Si dixerimus: quia peccatū nō habemus: nos ipos seducimus: & ueritas in nobis nō est.

CIII. Hoc aūt ueniale peccatum appellat̄: quia uel facile ueniam exoret: uel hac nō indignū esse uideatur q; semp nequeat uitari: q; q; charitatis fini nō cōtrarius sit. Quare nō illā excludit nec extinguit: a qua ipm potius tanq̄ ab igni aquæ stillula cōsumi solet. Sed ne gratiam quidē eiicit: a qua illud ipm nimirꝫ pstratum debilitatūq; negligit̄. Quod si forte suggestioni cōsenserit pars illa rōnis inferior: quā ad sciētiam diximus ptinere rerꝫ gerendarꝫ: quod tum quidē fit: cū animus solū oblectat̄ eius cogitatione mali: quod nullo tamē modo decernit esse faciēdum partis illius supioris iam cohibitus auctoritate: nō dubiū est cōtractum esse peccatū nihilominus: ideq; mortiferum: q; improbis cogitationibus mens plibēter suauiterq; adhæserit: easq; diu tenuerit memoria: quæ ubi attigerūt animū: mox respui cōtemni q; debuere. Ex quo pspicue intelligit̄ quid eo de malo sentiēdum sit: quod supior pars illa rōnis: penes quam summa ē potestas: uel cohibēdi mēbra: uel mouēdi: nō modo suauiter cogitādum: uerꝫ etiā pficiūdum esse iudicauerit si etiā nō possit. Est quidē id supiore illo lōge

maius: sed minus eo certe quod impletur. Sed tamen utrumlibet mortiferum esse constat: q̃ homini mortem inferat sempiternam. AEMY. Quid igitur refert malum ne tantummodo cogitem uoluptuose: an etiam id perficiam: si est utrunq; ꝑpetua (ut inquis) punitiõe morteq; plectendum? HAEDVS. Ista ꝑinde dicis: quasi uero non memineris diuinam æquitatem: ut non apud supos. ita ne apud inferos quidem deesse posse: si præsertim hic quoq; uariæ hominum leges scelera diuersa: sed suo quæq; supplicio ulciscuntur. Nõ est igitur negandum illic pro culparum q̃litate quantitate ue statutas esse pœnas rõis debitas: nisi priusq̃ hinc decedant uera illas redemerint pœnitentia: tam& si hoc de iis tantummodo peccatis sentiẽdum puto: quæ mortifera sunt: ut luxuria & eiusmodi. Nam quæ suapte natura uenialia dicuntur: ut ociosum uerbum aliaq; id genus: nisi crebro fiant: faciendaq; decernantur. quodam præsertim adiuncto contemptu uel negligentia: damnationi sunt nemini. Et ut breui uelut epilogo rem omnem ꝑstringam primi illi motus qui a fomite ineuitabili ꝓficiscuntur: cláq; menti sumministrantur humanæ: ac subito exiliunt: si confestim cõprimantur repudientur ue a ratiõe. pœnæ tantummodo nõ etiam culpæ tribuuntur. Existunt enĩ ꝑmittunturq; uirtutis exercendæ causa. Sic enĩ luctantes deniq; post aliquantum cõcertatiõis coronamur. Sed

nõ minus illi quidem motus nos exercẽt: qui nõ semel solum: sed(id quod iam ueluti quadam ex appræhẽsio-ne & usu fit.) iterum & tercio ac deinceps ueniunt in mentem: si modo ĩpura de his cogitatio nõ nos oblectet quam ne sancti quidem semp effugere plane possunt. Tum enĩ culpa & si q̃ minima inficimur: si tamen nõ negligentes in reprimendis motibus sumus. Quod quidem tum fieri certum est: cum animus postea q̃ satis deliberando piculum animaduertit: abiicit cogitationem. Sin uero in hac ipa nihilominus ꝙ ea placeat immoratur: quod quidem sine rationis consensu quodam uidetur nõ esse posse: eo certe accedente(ut est ante dictum) in mortiferum labimur. Sed fit nonnunq̃ ut diuinitus adiuta rõ in iam excitatam cupiditatem fortiter ĩsurgat eamq; cohibeat et frangat. In quo magna quidem uirtutis nostræ gloria uersatur. Quæ cum ita sint corruptaq; ab origine natura sit ad malum: nõ etiam ad bonum ꝓcliuior in hac utiq; uita sine culpa mortifera esse quisquam potest: sine ueniali nemo potest. Quæ quidem(ut ante diximus.) neq; tollit neq; ĩpedit charitatẽ quo minus ardeat. Sed ab hac tolliť potius: eoq; citius absumiť quo hæc ipa extiterit ardentior. Quod nõ item licet de mortifera culpa dicere. Quæ cũ charitati ueluti uenenũ quoddam aduerseť: eam omnino corrumpit ac extinguit. Itaq; ueniali cum peccato quod quidẽ actui charitatis

non etiam habitui cōtrariatꝛ: charitas pfecta esse potest cū mortifero aūt ne esse quidē potest: ꝙ nequeūt cōtraria cōiungi simul ue psistere.

CIIII. Nam a supueniēte altero pelli alterꝝ tolliqꝫ necesse ē. Quare nō dubiū fuerit charitatē posse mortifera uel una culpa auferri atqꝫ amitti. minui aūt nunꝗ̄: modo extet. sicut nec lampadis quidē ignis cui illa cōparatꝛ cessat ascēdere ꝗ̄ diu extat: tā&lsi nisi quis malicia labatꝛ cito resipiscit: in eoqꝫ nō multo post recupatꝛ charitas: quæ quōdā in negāte beato Petro potius sopita diciꝛ fuisse ꝗ̄ extincta.

CV. Nā aut errorē ignorātia ue: aut infirmitatē fragilitate ue: aut deniqꝫ astu studio ue peccatꝛ. Sed primū illud peccādi genus ueniā facilius meretꝛ ꝗ̄ secundum. Terciū aūt uix meretꝛ: nō ꝙ nequeat: sed ꝙ uel nunꝗ̄ uel rarissime quidē uelit. Id enī maliciæ ꝓpriū esse solet ut peccatū negari malit ꝗ̄ fateri: tueri ꝗ̄ emēdare: emori deniqꝫ ꝗ̄ pœnitere.

CVI. Verꝝ ut ad rem intermissam redeamus: illud hoc loco nō nesciēdū est humanæ charitatis pfectionē in eo potius uersari: ut ꝗ̄tum ualemus diligamus. Quod sane trifariā cōtingit. Ac primū quidē hoc modo: ut ipo semp actu in deum corda nostra pferantꝛ: de illo semp cogitēt: semperqꝫ ad illū dilectione moueantꝛ. Sed quoniā humana id infirmitas neqꝫ sinit neqꝫ potest. necesse

est fateamur hoc pfectionis genus in patria esse foreq; tantummodo. Alterꝝ uero genus est: quod & si hic pos sibile uidetur nõ tamen est oĩbus charitatem habentibꝫ cõmune: ut cum quispiam cæteris neglectis rebꝫ præter eas q̃s necessario postulat natura: omne studium: omnemq; diligentiam in dei cõfert obsequiũ ac cõtemplationem diuinarum rerum. Tercium autem est pfectionis genus: quod quidem habentibꝫ charitatem cõmune est omnibus: ut cum quis ita quidem habitu suum in deo cor locauit: ut nihil agat: nihil uelit: nihil cogitet: quod diuinæ quouis mõ dilectioni possit esse cõtrarium. Ex tribꝫ igitur his generibꝫ id solum plane pfectum & dici & esse cõstat: quo in patria fruemur. Atq; ideo (ut istam tandem quæstionem absoluam Aemyliane.) nõ augeri illud posse: q (ut inquit apostolus.) deus ibi sit in oĩbus omnia. Duoꝝ aũt reliquoꝝ quæ huius uiæ uitæq; dicunẽ: & si alterꝝ ẽ altero pfectius. neutrꝝ tamen ita simpliciter pfectũ est: quin charitas crescere semp queat & augeri.

CVII. AEMY. At ista omnia ppendenti mihi uidenẽ esse quidã in charitate gradus. HAEDVS. Sunt utiq; quãdoquidẽ in huic contrariis peccatis gradus quoq; esse nõ dubiũ est. Vt enĩ quẽadmodum ante dixi) suggestiõe in primis: tũ delectatiõe: deniq; cõsensu ueluti tribꝫ ad peccatũ gradibꝫ puenĩẽ: ita ipius quoq;

peccati præter eas de quibus proxime diximus. tres existunt differentiæ: quod corde: facto: consuetudineque peccatur. Verum his omnibus in gradibus quo magis processeris: eo grauius scelerariusque peccaueris. Nec aliter quidem fit in gradibus charitatis. In quibus item quo magis quis profecerit eo promptior ac feruentior efficitur: summæque illi perfectioni propinquior. Tres autem eos esse ex Augustini uerbis non difficile colligitur. Inquit enim super epistolam Ioannis primam. Cum fuerit nata charitas: nutritur. Nutrita uero roboratur. roborata perficitur. Sed cum uenerit ad perfectum: dicit cum apostolo. Cupio dissolui & esse cum christo. Postquam igitur charitas diuinitus infusa est nata: id est ab homine suscepta: nutritur ac fouetur: ne forte corruptionis quid contrahat. Qui sane gradus est incipientium: quorum maxime studium in peccati desertione oppugnationeque uersatur. Nutrita uero charitas fotaque roboratur. Qui gradus est secundus: & potissimum ad eos pertinet: qui maxime student ut se in bono proficientibus augeatur charitas: roboreturque crescendo. Tercius autem gradus est eorum qui iam roborati perfectique id maxime curant: ut deo adhæreant: eoque fruantur. Sed quemadmodum hi proficere contendunt nihilominus: quanto quanto ut adhæreant deo magis enituntur. ita incipientes quoque ac proficientes: tametsi idipsum quærere & factitare solent. sollicitiores tamen circa sua quædam

ſtudia exiſtunt: ꝙ alteri in reiiciendis uitandiſqꝫ pecca
tis: alteri in uirtutibus parãdis: ac exercendis potiſſimũ
elaborant.

CVIII. AEMY. At eiuſmodi cura laborqꝫ hoı̃s
quid ualeat nõ ſanè uideo: ſi nõ niſi a deo initiũ chari-
tatis pfectioqꝫ habet̃. Nã & apoſtolus inquit ppriũ nõ
eſſe neqꝫ uolentis neqꝫ currẽtis. i. laborãtis enitentis ue
hoı̃s: recte quicq̃ agere uel cogitare. Sed id muneris ex
miſericordia dei meraqꝫ liberalitate pficiſci: quippe qui
dona ſingulis p ſuo impartit̃ arbitratu. Et Ieſus ip̃e ait
Spiritum ſanctum niſi ubi uult nõ ſpirare. Et alio loco.
ad ſe uenire poſſe neminem: qui non a deo patre tractus
ſit. Videt̃ igit̃ deus quoſdam p̃termittere: quibus gratifi
cari nolit. Quod ſi ita ẽ: fruſtra quidem his præcipit̃: ut
charitati dent operã. Dãnabunt̃ etiã iniuria: quando-
quidẽ gratia uacui id efficere nõ poſſunt quod mãdat̃.
HAEDVS. Et ſi deus Aemyliane nõ iccirco ĩiquius
aut haberi aut ẽẽ poteſt: ꝙ hoı̃b ĩgratis atqꝫ prauis nul
lũ oı̃o donũ: nullã ue gratiã largiat̃. (Nõ eı̃ quod mera
ex liberalitate fit: id cuiq̃ debet̃ ullo mõ: atqꝫ ideo ne ĩ-
iuſticia quidẽ ẽ: nõ tribuere quod nõ debes.) quia tamẽ
ille lõge omnium clemẽtiſſimus uult oẽs eos ſaluos fore
quos fecit: utiqꝫ grãm ſuã negat nemini: q̃q̃ hac tãdẽ ca
reant oportet: qui ſeſe ad eam ſuſcipiẽdã minus pparãt:
diuinũqꝫ aut nõ ſequunt̃ aut negligũt ĩſtĩctũ. Ex quo

fit: ut quēmadmodum gratiam suscipientes: in illa profi
ciunt in dies magis: tandemq; si pseuerauerint: præmio
afficiunt sempiterno. sic illā spōte negligētes quibus ob
id ipm ea recte a deo iusteq; subtrahit: indurant in ma
lis: fiuntq; ut scelerum ita quoq; indeficientium suppli-
ciorum serui. Non igit existimādum est quæ opposui-
sti ea uel ab apostolo uel a Iesu iccirco esse dicta: ut in
telligeremus deū nō nisi quibusdam gratificari: qui tan
ti fecit humanū genus: ut p illo ppeti uoluerit christum
suum. Sed ut disceremus hominē nisi deo inspirāte ne
cogitare quidem bonum posse: nedum uelle aut pficere
Quorum primum ille sine nobis: alterum nobiscum: p
nos uero ipos opatur tercium. Nō enim efficit deus ut
nolentes: sed ut uolētes & fiamus & simus boni. Alio-
quin arbitrium humanum iā liberum non esset. Itaq; il
lud misericordissimi dei patris trahere nihil est aliud q̄
hominibus gratiā impartiri suam. Qua eos præueniēdo
unumquemq; ad recte uiuendum nō modo mouet: exci
tat: hortatur: uerumetiam adiuuat & fouet. Non igitur
quispiam damnatur: nisi uelit. Vult autem is qui diui-
næ gratiæ repugnans: deū ipm quo nihil est amabilius:
non amat: eamq; obrem ne præcepta quidē eius seruan
da esse cēset. Nunq̄ igitur pq̄iustus deus dedisset eius-
modi præcepta: nisi gratiā clemētissimus ante tribuēdā
statuisset: q̄ illa seruari pficiq; possent.

CIX. AEMY. Cupio hoc loco Hæde maxime cognoſcere quid appellatione gratiæ intelligendum ſit. Nã ueteres in quibus eſt Cato ille Cenſorius malam gratiã ꝓ iniuria uitu patiõeq; dixerunt HAEDVS. Exiſtimo Aemyliane omne donum dei recte gratiam uocari: q illeꝰ ut ante diximus & ſi hoĩbus nihil debet: tamẽ ne ſuſpicãtibꝰ quidẽ nobis ſæpenumero beneficia largiť & multa & magna. Sed ea gratiæ peculiari proprioq; noĩe appellãda eſſe ſentio: quæ ad animũ magis ſpectãt q̃ ad corpus: ut præclaꝝ ingeniũ: ut mẽoria ſingularis: ut ſapĩa ſcĩaq; & uirtutes oẽs: e quibꝰ illã de q̃ loquimur facile omniũ eſſe maximã: ſemꝑ eſt a noſtris iudicatum. Nõ enim uideo quid homini ſalutarius ab immortali deo potuerit cõferri q̃ charitatẽ: quæ nos illi & gratos efficit & cõiungit. Eadem igitur nimiꝝ aut gratiam ſummam eſſe: aut ab hac non abeſſe dixerim. AEMY. Sequiť aũt iſto mõ: ut qui diligit isꝰiã gratiã diuinã charitatẽ ue accepit.

CX. HAEDVS. Ita ſane ſi tamen quæ charitate ſunt diligẽda: ea quẽadmodũ diligẽda ſunt: & diligit & amat. AEMY. Equidẽ nõ deũ mõ: ueꝝetiã ꝓxi mũ diligẽdũ eſſe cõſtat. Sed quæ ꝓximitatis appellatõe intelliganť: ea nõ oĩo ſcio. HAEDVS. At Auguſtinus quatuor eſſe inquit: quæ diligi oporteat. Vnũ quidem(id quod ſupra nos exiſtit) deũ. Alteꝝ uero: quod

nos sumus. Tercium quod iuxta nos .i. pximum. Ac po
stremo quod infra nos ẽ corpus nostrum. Cum enim ea
quæ ex charitate ducit̃ amicitia sup beatitudĩs cõmu-
nicatione fundata sit: utiq; deus a quo est beatitudo: di-
ligẽdus ẽ in primis. Deinde ii qui sunt beatudinis par-
ticipatione coniũcti. Extremũ aũt hoc cõmunitatis ge-
nus duplici de causa diligibile & uideri & esse potest:
uel q unũ est nobiscũ: eaq; rõne se quisq; diligit: uel q
nobiscũ in societate beatitudinis uersat̃. Quod quidem
ad eum ptinet amorem: quo erga proximos cum homi-
nes: tum angelos affici debẽmus. Proximos autem ho-
mines dicimus eos: qui natura quæ a deo est: æternæ bea
titudinis capaces esse possunt: & si nũc forsitan peccãt:
maleq; uersant̃. In quibus utiq; natura est ipa nõ etiã
culpa diligenda: quam pculdubio neq; in propinquis
neq; in parentib9: sed ne in semetipo quidẽ ferre quisq̃
debet: ac non maxime odisse. Quare cum christus iu-
bet ut inimicos etiam amemus. ita quidem iubet: non ut
id quo nos prosequuntur odium: eos ue tanq̃ aduersari
os hostesq; diligamus: quod quidem iniquum esset ac
nefarium: sed ut dolendo q tales sunt: eorum tãtummo-
do naturã uel in genere amemus. Nõ enĩ a pximi dile
ctione illa generali inimicũ excludere nobis licet. Vt
cũ exempli gratia: aut p christianis populo ue pcamur
aut aliquod impẽdimus beneficiũ reipublicæ. Nã si tum

huiusmodi beneficiũ & dilectionis signũ etiã inimicis exhibeamus. Est id quidẽ saluti nostræ nõ utile solum: sed etiã necessariũ: ne si forsitã eos putaremus excipiendos (id quod ad libidinẽ uindictæ nõ dubiũ esset ptinere) mox cõtra dei pceptũ ultionẽ in eos nõ tã optasse q̃ quæsisse uideremur. Verũ eniuero nõ necesse ẽ: ut seorsum aptecꝫ ostendamus inimicis quæuis indicia significationesqꝫ charitatis: q̃ q̃ hoc erga eos animo semper simus oportet: ut illis ipis necessitatem ppentientibꝫ subueniamus. Ac hosti quocꝫ nõ admodum egẽti beneface re: homĩs & magnanimi esse censeo & pfecti. Quippe qui nõ tam acceptam iniuriam esse obliterãdam: q̃ inimicum ad sui dilectionem alliciendum: sibiqꝫ recõciliãdũ existimauerit. Sunt igit̃ oẽs hoĩes diligẽdi: qui hac in uita uersant̃: si etiã fortasse nobis eorũ quidã aduersent̃. Sed deo cõtrarius: ne ppĩquus quidem ẽ amãdus. Est inquã is odio habẽdus magis: nõ ꝙ ppĩquus famili aris ue sit: sed ꝙ ĩ deũ peccet: nosqꝫ fortassis ad peccatũ trahere conet̃. Huic itaqꝫ nõ tã parẽdũ obsequẽdumqꝫ nõ est: q̃ obiurgatõe factoqꝫ si expediat repugnandum.
CXI. AEMY. Assentior quidem. Sed illud admodum me mouit Hæde: ꝙ angelos dixeris nobis esse proximos. Nã & si participes sunt eius quam optamus omẽs beatitudĩs sempiternæ: quoniã tamẽ illi & specie a nobis absunt & natura: necꝫ nobiscũ uiuũt: necꝫ cerni

deniq; a nobis ualēt. nō uideo quid amicitiæ quæ cha/
ritatis est ꝓpria: inter nos atq; illos esse cōtrahi ue que/
at: eamq; obrem ne ꝓximitatis uestigium quidē ullum.
HAEDVS. At cū recte ꝓximi dicanᵗ nō ii modo:
in quos a nobis benignitatis aliquid cōferᵗ. uerꝫ ii quo
q; qui tū obsequia nobis præstāt: tū beneficia: quis dubi
tat sanctissimos beatissimosq; angelos rite ꝓxios a no/
bis debere & dici & haberi: quādoquidem nos in pri/
mis amāt: ꝑmultaq; sæpenūero humano generi officia
impendūt misericordiæ: hoc ipm instruēdo: custodiēdo:
tuēdo: plurimisq; de malis eruēdo. Qua certe significati
one amicitiæ nulla (ut reor) esse potest neq; aptior neq;
maior. Et si uero illi a nobis natura speciēq; differūt: nō
tamē cōmunitate fœlicitatss. Erimus eī in cælo post re/
surrectionē illis nō dissimiles: æternæq; beatitudīs socie
tate cōiuncti: q̄ q̄ hic quoq; cū his ipis secundū mētē rō
nēq; cōmunicamus: uiuimus. & eos quodā mō sed imp
fecte quidē intuemur & contemplamur: quos in patria
nimirꝫ pfecte plāeq; uidebimus: si deū etiā ipm (ut euā
gelista Ioānes inquit) haud aliter q̄ est cernemus.
CXII. AEMY. Vereor ne isto pacto sit dicendū
demones quoq; a nobis esse diligēdos: cū præsertim &
hi angeli existāt: nec a boīs illis beatisq; spiritib⁹ quicq̄
eos separet præter culpam: quæ certe sicut peccantium
hoīum odio habēda est. nō eorꝫ etiā natura. Sūt quoq;

nobis sæpenũero & utilitati & lucro: ꝙ hoꝝ tentatio-
nibꝫ atqꝫ molestia exercitati coronamur. HAEDVS
Et si nõ uiciũ in peccãtibus (ut ante dixi) sed natura est
diligẽda: idqꝫ tãtisper: dũ illa beatitudinis æternæ parti
ceps fieri capaxqꝫ esse potest. postea tamẽ nõ uideo cur
diligẽdã existimemus: nisi forte queadmodum iumenta
cæteraqꝫ bruta quodãmodo diligimus optamusqꝫ pma-
nere: tum ob gloriã diuinã: tum etiã ob humanã quan-
dam utilitatẽ. Quare de demonibus æque sentiendum
puto: qui neqꝫ beatitudĩs capaces: neqꝫ uolentes utilita-
ti nobis esse possunt. Quæ si sequi nõnunq̃ uideat̃: id
ex diuinæ potẽtiæ instituto atqꝫ ordine: nõ etiã illoꝝ ex
intẽtu charitate ue quã nullã habẽt: accidere certum est
Non enĩ queũt nobis boni quicq̃ aut optare aut uelle:
sed (id quod eoꝝ est propriũ) inuidere: insidiari: obesse.
Quãobrem nobis ne amicitia quidẽ ulla cum illis esse
potest.

CXIII. AEMY. Veꝝ si exp̃ria tum beatitudĩs
tum rõnis amare nõ tenemur: ꝙ erga nos charitate ne-
queũt moueri: maxĩe aũt ea quæ nobis piculo existunt:
& obesse solẽt. uelĩ explices q̃ de causa corpus hoc no-
strum quod q̃rto posuisti dilectionis loco diligendũ sit
a nobis: quos redamare nullo pacto potest: ut omitã ꝙ
nõ modo nõ paret rõni: uerũetiã refragat̃: eãqꝫ ob rẽ as-
sidue nobis ẽ: & pturbatiõi & cladi. HAEDVS. Et

si corpus Aemyliane nõ negat̃ diuinæ fruitiõis expers
q̃ deum neq̃ cognoscere neq̃ amare potest. his tamen
quæ p illud opamur: ad pfectam illã dei fruitionẽ cum
uenimus: ex aĩa beatitudo quædã redundat ad corpus:
quod tũ efficit̃ ĩmortale manetq̃ ĩcorruptũ. Itaq̃ ĩ hoc
(ut ẽ ante sæpe dictum) nõ cõcupiscẽtiã: nõ culpã: nõ cor
ruptionẽ debemus sed naturã diligere: cuius seruitio in
iis quæ ptinẽt ad deum uti certe possumus. Nõ igit̃ no
bis dominabit̃ nec obstabit: si charitate instructi illud
euagari nõ sinemus: cogemus aũt parere subesseq̃ rõni
In quo quidẽ certamĩe maxĩa coronæ nostræ rõ uersat̃
Neq̃ uero id amare nõ debemus: q̃ ab eo nõ redama-
mur: quandoquidẽ istiusmõi rõ in ea tãtummodo locum
habet quæ ad alterꝫ: nõ etiã quæ ad seipm referũt̃ amici
tia: siue id secundum aĩam ĩtellexeris: siue secundum cor
pus: q̃q̃ in amore sui uidet̃ quoddã maius esse amicitia
Cum eĩ hæc eo cõficiat̃ amore quẽ ad alium habemus
amor autẽ nostræ huiuscæ unionis initium radixq̃ sit
atq̃ forma. Amicitiã eĩ ad alios iccirco habere dicimur
q̃ erga eos haud aliter afficimur: ac erga nosmetipos ne
cesse ẽ fateamur: id erga nos antea a nobis ipis esse fa-
ctũ: Quo eĩ alio mõ aut deũ plus quã nos ipos aut pxi
mos tãq̃ nos diligemus: cum queat nemo nisi ex amore
sui eiusq̃ cõparatõe plãe discere: utrꝫ charitatis pcepta
illa nec ne pficiat. AEMY. Perspicue id quidẽ. Nõ

enĩ quiſpiã poteſt quanti alium faciat: q̃tumq; amet: ni ſi ex ipõ ſe cognoſcere. Atq; ideo alium ne pluſq̃ ſeipm an æque minus ue amet. Amat igitur ſeſe in primis. HAE. Sed bene utriq; amare (ut ante dixi) et male poteſt CXIIII. AEMY. Scio id quidẽ: ſed ẽ nũc de charitate ſermo. HAE. Placet iſtud nimiꝝ et gaudeo primum: φ & me attente audias & ediſcas. Deĩde φ uideã me hactenus nihil fruſtra potuiſſe dicere. Sed qui ſe ipſe nõ diligit: ne deũ quidẽ amat. Cupit aũt quiſq; ſe ſaluũ & beatũ fore. Quẽ certe hoĩs affectũ ex ſui amore naſci cõſtat. Cõſequẽs igiť ſit oportet: ut qui ſe amat deũ quoq; amet: ĩ quo beatitudĩs rõ ſummaq; uerſať. AEMY. Porro nõ iſtinc docemur deũ (id quod paulo ante dixeris) pluſq̃ nos ipõs: ſed æque potius a nobis ẽẽ diligẽdũ. CXV. HAEDVS. At nõ mõ ſacraꝝ auctoritate litteraꝝ: uerꝝetiam rõne colligere ualemus: queadmodum charitate quæ diligenda ſunt: ea poſſimus debeamuſq; diligere. Hac eĩ ĩ re ſeruari ordinẽ quendam neceſſe eſt: quandoquidem ubi prĩcipium eſt aliquod: ibi quoq; ordo aliquis ſit oportet. Nã ĩ ordĩe quẽdã prioris poſterioriſq; modum ĩcludi conſtat. Prĩcipiũ ãt dilectionis ſicut & btĩtudĩs cũ ĩ deo ſit: ꝓpter quẽ diligunť quæcunq; charitate diligunť: ea certe oĩa manifeſtũ ẽ ad deũ ueluti ad prĩcipiũ referri. primũ itaq; nõ ab re mãdať: ut deũ ipm ꝓpter ſe toto ex corde diligamus. Ex quo plãe

intelligit̃:eum sup omnia diligi oportere. Mandat̃ de-
inde ut ꝓximũ quisq; ac ipm se amet. In quo quidẽ suũ
amorẽ dilectioni ꝓximi præferri nõ dubiũ est. Alteri eñ
q̃ sibi ꝓximior est nemo. Præterea si (ut Ioães inquit)
animã.i.hãc corporis uitã ꝓ fratribꝫ ponere debemus.
illud haud dubie colligit̃:magis ꝓximũ a nobis q̃ no-
strum hoc corpus esse diligendũ. Postremo si (ut ait apo
stolus) oẽs sunt iuuãdi:sed ii præsertim qui nobiscum ea
dem in religione uersant̃: si deĩde uitupandus qui suo
rum curã: maxime aũt domesticoꝝ negligendã putat:
proculdubio cõiicit̃:oĩbus ex ꝓximis eos magis esse di
ligendos:qui & meliores sunt & nobis cõiunctiores. Si
enĩ dilectiõis (ut ante diximus) primũ est initiũ deus:a
quo in nos charitas diffundit̃: sumusq; nos alteꝝ: qui
diligimus necesse est ꝑfecto maiorem ibi dilectionis in-
ueniri affectum:ubi ad utrumuis hoꝝ magis quis in-
tenderit principioꝝ.

CXVI. Et si igit̃ æque nobis sunt amãdi omnes:
quãdoquidem oĩbus oportet nos optare summum illud
bonũ.i.beatitudinem illã sempiternã:ad quã charitas ꝑ
ducit.non tamen ꝓhibemur quin amicis ac necessariis
quos nobis cõciliauit ipa natura:optare maxime possi-
mus:ut cæteris cũ meliores fiãt:tũ fœliciores. AEMY.
Quid si alius q̃ ꝓpiquus familiaris ue melior extiterit?
Vtrũ alteri ꝓferendũ censes? HAEDVS. Equidem

cũ ad charitatẽ maxime ptineat:ut uelit dei iustiãã ser uari:q̃ quidẽ particeps beatitudĩs fiũt magis ii qui sunt meliores.utiq̧ his ipis debemus φ deo ppĩquiores sunt maius uelle bonũ.i.beatitudĩs maiorẽ potiorẽq̧ gradũ: q̃ nostris uel domesticis uel necessariis: tã&si nos decet nostraq̧ interest:ut nobis qui sunt naturali origĩe con iunctĩ:eo magis diligamus q̃ cæteros:tũ φ duce natura nostros affectu psequimur intẽsiore.(Cupidiores enĩ su mus ut hi summũ illud bonũ assequanẽ: quod tamen oẽs assequi optamus:q̃ ut alii meliores maius bonũ.) tũ φ bonitas q̃ cæteri deo cõiunguntẽ: & accedere quidẽ ac recedere:& augeri minuiq̧ potest.nostri aũt sangui nis ppinquitatisq̧ connexio:nec a nobis discedere: nec euelli ullo pacto potest.Sed ne illud quidẽ omiserim:φ erga reliquos hoĩes uno tãtũmodo amicitiæ genere affi cimur:quæ charitas ẽ.erga nostros uero præterea pluri mis:φ alius nobis cõsanguineus ẽ:affinis ue:alia cõiũx alius cõciuis:familiaris alius:& si quæ sunt aliæ cõiun ctionis causẽ:quæ quidẽ multæ repiunẽ:quib; amicitia cõtrahi facile & honeste solet: q̃q̃ horum singulis sua sunt tribuẽda: ac dilectionis erga queq̧ ita quidẽ ẽ ha benda rõ.ut in quoq̧ amicitiæ genere eos qui ad quod uis genus ptinẽt potissimũ diligamus.Itaq̧ ut iis quib; ipa nos generis origo sociauit parẽtib; ac ppĩquis cæte ris p cõiunctionis gradu plus dilectiõis:plusq̧ honoris

atq; opis impendere debemus. ita iis etiã quibus aut res publica nos coniunxit aut militaris. Nam in iis quæ ad ciuilem societatem cõiunctionemq; ptinent: magis utiq; conciues q̃ cæteri in bellicis autem rebus plus cõmilitones diligendi sunt.

CXVII. AEMY. Non uulgaris illa quoq; quæstio uidetur: quis ne debeat magis liberos diligere q̃ patrem. De q̃ quid sentias: ex te maxime scire cupio. Fuerunt enĩ qui opinarentur filios diligendos magis: q ut parentes impellente natura plus amant liberos: q̃ ab his amentur. ita quoq; his ipsis benefacere pniores soli citiores q; sunt q̃ suis ipsi parentibus. Quam quidem ad rem confirmãdam: patris nostri dei assiduã summamq; erga nos benignitatem afferebant: q̃ certe cõstat quãti nos faciat: quos etiã filios appellare nõ dedignat̃: nẽpe ut tã familiari: tãq; suaui noĩe animatí: & haberi tales & esse studeremus. HAEDVS. Si ea Aemyliane respiciamus quæ amantur: nõ dubiũ est quin id magis diligendũ sit: quod & boni maiorem habet rõnem: & similius est deo. Quare parentum dilectionem existimo dilectioni ante ponendam esse liberorum: q respectu principii atq; originis: parentes a quibus sumus diligere maxĩe debemus. In quo certe & eminẽtioris boni & deo similioris rõ uersat̃. Sin uero amãtẽ respicere cõsiderareq; ualemus. utiq; quod ẽ huic cõiunctius: id ab eo magis fa-

ciliusq; diligi cōstabit. Cum igit liberi existant aliquid parentum: nō etiam parentes liberorꝫ. Ac deīde habeāt parentes noticiam filiorꝫ potiorem q̃ hi parentū. Cūq; liberi a parentibus amentᷣ diutius: q; & si uix natum filium pater amat. hūc tamen ille nō nisi longo post tempore & agnoscere incipit & amare. non negādum est: parentum amorem erga liberos q̃ horum erga illos esse tum maiorem: tum fortiorem. Omni igitur hac de re ita sentio: originis acceptorumq; beneficiorum ratione: patrem a filio sic diligi oportere: ut is illum uereatur: ut colat: ut tueatur: eiq; demum quauis in necessitate constituto: succurrat magnopereq; prouideat. Quæ quidem officiorum genera omnia præter honorem atq; cultū deo tantummodo parentibusq; debitum: in filios multo magis multoq; diligentius pater conferet: artioris coniunctionis causa. Magnam autem esse naturæ uim pietatē q; in parentes: ex eo intelligi plane potest: q; plerosq; uidimus pmagnas sæpenumero iniurias & liberorum & suas fortiter æquoq; aīo tulisse: parentū aūt quos nō ad modū amarent: ne minimas quidē ferre potuisse. Sed tamen opinor eū qui reos capitis haberet & parētes & liberos: si ei optio daretᷣ: ereptuꝝ e morte liberos: psuadēte naturæ uinculo maiore: parentes relicturum.

CXVIII. Ac nō idem fortasse de uxore dixerī: q̃q̃ iuxta Genesis testioniū: parētes a nobis relīquēdi sunt:

ut adhæreamus uxoribꝰ. Quod quidẽ nõ ita intelligen dũ puto: ut parẽtes deserant̃ oĩo: quibꝰ nimirꝝ filius & honorẽ debet & officia ꝑterea plurima: sed ut illis a se tantũmodo seiũctis nõ etiã reiectis: cohabitet copulet̃q; uxori. Quãuis igit̃ dilectio parentũ eminẽtioris cuiusdã boni rõne originisq; gratia (ut ṗdiximus) dilectioni uxoris ṗponẽda sit. intensius tamen diligi uxor solet cõiũctionis causa. Vno eẽ in corpore duo esse uersariq; dicunt̃. Sed tamẽ hoc ipo licet cernere parẽtes q̃ uxorem magis esse diligẽdos. Nã cũ ꝓxioꝝ dilectionẽ præferre debeat suo quisq; corpori: interq; ꝓxios lõge magis sint parẽtes diligendi. restat uxorẽ parentibꝰ nõ æq̃ri posse quã utiq; maritus suũ ueluti corpus amare debet: nõ etiam ꝓximis ante ferre: parẽtibꝰ aũt multo minus. Sed tãta uis ẽ cõsuetudĩs atq; thori: ut neuter cõiugatoꝝ queat alterꝝ nõ maxĩe diligere: si ṗsertim cõiunctione mutua lætent̃: q̃q̃ eiusmodi amor q ex uoluptate potissimum oriatur: quid cũ charitate habeat cõmune: ne cogitare quidẽ scio. Quãobrem illũ excusare malĩ q̃ ꝓbare.

CXIX. AEMY. Non intelligo istæc ænigmata. HAEDVS. Quænã? AEMY. Cõiugalẽ amorẽ excusare maius q̃ ꝓbare: q̃si in uxore hoc digna noĩe nõ sit alia diligẽdi causa q̃ cõsuetudo illa thori maritis q̃ notissima: quã ego ad amãdũ uxorem uictissimã esse statuo: nulliusq; frugi. HAEDVS. Video quorsum

iturus es. Sic eñi intẽdis nõ uxoris formã tãtũ & uenusta tẽ ueneręãq; illã uoluptatẽ amandã: ut fieri in scortis so let: q̃tũ pudicitiã: ingeniũ: mores: oẽmq; uitæ sanctissimã integritatẽ. AEMY. Ita ẽ. Sed & aliud dicere uolui HAE. Quid. AEMY. Q̃ꝛ eo potissimum uxor no bis charissima esse debet: q; matrimonium nõ a natura sed a reꝝ oĩum et naturæ parẽte deo inuẽtũ institutũq; sit: ubi & naturæ citra peccatũ satisfieri possit: & liberi parentũ simulacra gigni. Quæ rõ tantũ affert in uxorẽ beniuolẽtiæ & amoris: ut in societate cõmunioneq; pie tatis hõestiori loco esse debeat: neq; opus sit tua ista dep catiõe. HAE. Vt ita sit: nunq̃ tamẽ abduci possum: ut parentum pietati non posthabendus sit uxoris amor. AEMY. Sed ne illa quidẽ parua quæstio est. Vter pa rentũ plus a liberis amari coliq; debeat. Cum eñi hi cor pus accipiant a matre: ab hacq; amenẽ plurimum: q; & pregnãs illa multo angore diuturnaq; corporis afflicta tione atq; molestia: & pariẽs inaudito incredibiliq; do lore: ac deniq; alens fouẽsq; liberos: assidua tũ defatiga tiõe: tũ erũna uexeẽ: easq; ob res sola magis filios agnos cat. Ea eñi oĩa in patre cessant & sunt nulla. quid obsta re potest: quin matrẽ liberi plusq̃ patrẽ diligere cogañe HAE. At illud certe obstat: q; cum parentes ueluti principia quædã diligañe originis naturalis. habet ta men principii rõnem pater excellentiorem. Est eñi ille ut

principium quoddā agens: mater autem deinde ut pati-
ens quoddam: materiāq; corpori formādo suppeditās: q̄q̄
informē. Taceo q nonnulli tantum maris semen quod
græci sperma uocāt: nō etiā fœminæ: in hoīs generaturā
cōcurrere atq; adesse uoluerunt. Formatur āt corpus ea
uirtute atq; ui: quā patris in semine latere cōstat: quæq;
tamēt si rōnalem nequit animam creare: quod dei qui-
dem est opificium. materiam tamen illā corporalem ad
eiusmōi formæ susceptionem pparat ac disponit. Gene
ratōis igit̄ rōne pater est diligendus magis: q̄uis ea spe
cie amicitiæ qua nostri studiosissimos amantissimosq; di
ligimus: plus eum qui erga nos maiore: q̄ qui minore di
lectione labore ue affectus est: amare teneamur. Sed ta-
men has omnes propinquorum inter se cōparatōes in-
telligi oportet cum p se quærit̄: uter altero magis secun
dum naturam diligendus sit: nō etiam secundum mores

CXX. Potest enim inter eos tāta esse uirtutis ma
liciæ ue distantia: ut eiusmōi amicitia facile uel minu-
atur uel soluat̄: eamq; ob rem accidat: ut qui secundum
naturam plus amandus esset: is peccato faciente aut mi-
nus amari: aut ne amari quidem: nisi forte ppter deum
mereat̄: quandoquidem ppterea inimici quoq; diligen
di sunt. Quod profecto dilectōis genus eo est meriti po
tioris: quo ad inimicum q̄ ad amicum diligendum ma-
iore quisq; nisu difficiliusq; ducit̄: cum præsertim Iesus

noster clamet in euangelio: mercedem iis deberi nullam qui amicos amant. AEMY. At duorum id uidetur: ut qui inimicus nos oderit: amico diligenti anteponamus: cum præcipue quod melius est: id quoque deo magis gratum existat: atque icciirco præferendum sit. Quis enim dixerit amicum non esse inimico meliorem? Immo uero quis hunc non malum: qui oderit: illum qui amet esse bonum uirum. HAEDUS. Si secundum charitatem Aemyliane consideremus nullam præter deum esse proximi diligendi rationem. utrique dilectio præeminet inimicorum: tum quod alia quam deus diligendorum amicorum ratio esse potest: quod non idem est in diligendis inimicis: quos certe non aliam ob causam quam propter deum diligere iubemur: tum quod tametsi propter deum forsitan utrique diliguntur. diuina tamen illa uis quæ animum humanum extendit ad remotiora. i. ad inimicorum usque dilectionem. nimirum eo ostenditur fortior: quo per eam implemus difficiliora. Nam uirtutem etiam ignis maiorem eam esse dicimus ac fortiorem: quæ uel calefacit remotiora: uel minus arida: minusque combustibilia inuadit & absumit. Sin uero diligendorum hominum erga nos affectum moresque spectabimus: non nego nostram in amicos dilectionem quam in inimicos esse & feruentiorem & meliorem. Non enim aliter charitas quam ignis agit: cuius est proprium: ea fortius uehementiusque apprehendere atque adurere: quæ proximiora sunt minus ue repugnantia: quam ea que sunt his contraria. Non igitur domini Iesu sic accipiendum est

præceptum atq; snía: ut si amicos diligemus. nõ ppterea
gratũ deo faciamus. Sed tũ demum cũ aut hos nõ pp̃ter
deũ sed aliã ob rem: aut ita eos ipos pp̃ter deum existi
mabimus esse diligendos: ut nõ etiã ĩimicos diligamus.
CXXI. AEMY. Recte tu quidem hac de re (ut
opinor) iudícas. Sed illud cupio: ut quãdoquidem ea ex
plicauisti quæ charitate sunt diligenda. quemadmodum
id quoq; faciendum sit: enarres. HAE. Sed quid ego
enarrẽ: cũ q̃ apertissime & in lege ueterí pcipiat̃ et legat̃
in euãgelio: in primis dominũ deũ nostrũ toto corde to
taq; aĩa: tota etiã mente ac uiribꝫ oĩo oĩbꝫ a nobis esse
diligendũ. Deinde pximũ queq; nostrũ haud aliter ac
nos ipos? AEMY. Et audiui id hæde sæpius & legi
Sed tã & si dei pceptum nõ impossibile factu putandũ est
nõ tamẽ uideo quo id pacto ĩpleri plãe queat. Nã cũ in
cognita nequeant amari: a nobis aũt deus nõ oĩo cog
nosci possit. (Id eĩ esset illũ iam cõphẽdi potuisse.) cũq;
amor unio sit quædã: nec cor ualeat humanũ deo peni
tus uniri: quippe quẽ nostro nõ dubiũ ẽ corde existere
incõparabiliter maiorẽ. Nec deniq; non absurdũ sit di
cere tãtũ ab hoĩe diligi deũ posse: q̃tũ se ipe deus dili
git: quẽ a sese prius pfecteq; diligi pspicuũ est. hoĩ pfe
cto ĩpossibilis uidet̃ plẽa illa erga deũ pfectaq; dilectio
HAE. Ne istud quidem haud satis pacute. Sed cum
inter amãtem amatumq; ueluti quoddã mediũ esse dil

ctionem intelligamus.nõ ab re uidet̃ ista ipa de quæsti
one trifariã disputari ac definiri posse. Si eĩ oĩfariũ pfe
ctũq; hunc diligẽdi modũ dilectã ad rẽ putabimus esse
referẽdũ.utiq; sic fuerit a nobis diligendus deus:ut quic
quid ad eũ ptĩet:id totũ diligat̃. Sin uero ad diligentẽ
maluerimus eiusce referre modũ. certe hoc quoq; pacto
diligi deus poterit oĩo. Quod quidẽ fit:cũ (ut est pceptũ)
tota eũ ui quisq; diligit. Id ãt ego sic accipiẽdũ cẽseo:ut
oẽs aĩ potentias:ut affectus oẽs:ut appetitũ sensusq; cor
poris:ac quicquid ẽ uiri reliquũ:hic ad dei ordĩet amo
rem:eiq; subiiciat. Qꝫ siquis modũ diligentis hoĩs existi
mauerit deo esse cõparãdum:nimiꝝ rem ĩanẽ atq; im
possibilẽ aggrediet̃:coget̃q; tãdẽ idipm negare:quod tu
quoq; pxime recteq; negabas. Cũ eĩ omne bonũ sit di
ligibile natura:idq; q̃to est melius:tanto diligibilius sit
oportet.quĩs nõ uideat deũ:cuĩus infinita ẽ bonitas:esse
utiq; infinite diligibilẽ? atq; ob id eũ a nemine in infini
tũ amari posse:quãdoquidẽ hoĩs uim oẽm naturalẽ in-
fusam ue nõ infinitã esse cõstat. Sed tamen (ut dudũ di-
ximus) fatendũ est deũ a nobis hac in uita pfecte dili-
gi nõ posse:q; & aliquid semp adsit cõcupiscẽtiæ: quod
frenari oporteat:& apta illũ cognitõe cernere nequea-
mus:q̃q̃ si diligimus.utiq; sequit̃: ut ãte cognouerimus
cognoscamusq;. Præsupponit eĩ dilectio cognitionẽ:sed
eã quæ creatis incipiẽs a rebꝫ:tãdẽ in deũ ipm tãq̃ earꝫ

in auctorẽ rẽdit. At cõtra dilectio a deo ueluti a sũpmo ultĩoq; fine initiũ sumẽs: ad nos delabi: cuius maiorem hic esse uĩ q̃ cognitõis: manifestũ est. Nõ eĩ quod uidemus scimus ue: sed quod credimus psuademusq; nobis: id spamus & amamus. Cũ uero plẽa fuerit pfectaq; cognitio: id quod in cælesti btãq; illa patria semel est futurũ. tum pculdubio pceptum hoc de deo plenitudine charitatis diligendo absolute planeq; impleturi sumus.

CXXII. AEMY. Satis quidem hac de re mihi a te factũ puto. Sed pximi diligendi nõ mĩor extat quæstio. Cũ eĩ uulgi sermõe illud tritũ sit: a se charitatis ordinẽ incipe: q sui dilectio principiũ sit eius quæ in alterũ cõfert: sitq; principiũ eo potius quod ipo e prĩcipio pficiscit. quis recte quempiã dixerit: æque debere posse ue pximũ diligere: ac se ipe: cũ pferri sese quisq; nõ etiã pximũ diligat natura? HAE. Ego cũ cõsidero istius mõi pcepto & diligendi rõnẽ & dilectõis modũ cõtineri: nequeo negari id q̃ cõuenientissime datũ esse. Illud eĩ ostẽdit suadetq; rõ: ut oẽs hoĩes diligamus: q & pximi nostri recte appellent & sint: cũ pp naturalem diuinã q; imaginem: tũ pp glorie capacitatem. Nihil ãt refert utrũ ne quis dicat proximus: frater: amicus ue. Quæ sane noĩa in lege sæpe usurpant. His eĩ oĩbꝫ appellatõibꝫ idem significat: indicat q; pximitatis gradus. Exponit quoq; dilectõis modus cum dicit. Sic dilige pximũ tuũ

ut te ipm. Quod profecto nõ ita ĩtelligi oportet: ut proxi mũ quis æque ac se diligat: sed ut similiter: idq͡ trifariã. Ac primũ oĩum: ut sicut pp deum sese quisq͡ diligit: sic proximũ diligat nimiꝝ pp eũdẽ deũ: quo eiusmõi dile ctio sancta sit. Deĩde ut ꝓximo ĩn boĩs nõ etiã in malis quis aut assentiat̃ aut cõdescẽdat: queãdmodũ in bonis tãtummõ satis sibi facere quisq͡ debet: eoq͡ pacto recta sit erga proximũ iustaq͡ dilectio. Postrẽo ut nõ suæ uel uti litatis uel uoluptatis causa proximũ quis amet. Sed ut si cut sibi ipe bonum & cupit & optat. sic quoq͡ bonum proxĩo cupiat atq͡ optet: eaq͡ rõne nõ ficta sit eiusmõi dilectio: sed uera. Qui eĩ proxĩo blãdit̃ assentat̃q͡ cap tãdæ utilitatis grã aut etiã uoluptatis: is sane ipse se non etiã illum diligit. AEMY. Ita prorsus existimo: q̃re fatendũ est eũ qui sic amat nihil de deo penitus mereri

CXXIII. HAE. Quin male meret̃ potius. Simulat eĩ. decipit etiã: quod a charitate quidẽ maxĩe abesse de bet. Sed de amoris fine ut ꝓposuimus tãdem nõ nihil ẽ dicendũ: q̃q̃ mãifestũ est cuiusq͡ rei finem esse eũ fructũ qui inde uel sequitur uel ꝑcipi cõtingit. Quo enim frui quisq͡ cupit: id magnopẽ amat. Non ãt amaret: si nõ id opinaretur esse bonum Expetit̃ ãt bonum: q͡ huic ines se quidem fœlicitatem putant. Quæ nimirum iccirco quæritur: expetiturq͡ ab omnibus: q͡ qui eã fuerint adep ti: ii fœlices beatiq͡ nõ dicãtur solũ: sed et sint et habeãtur

tã&si nõ quodlibet bonũ efficit hoĩem beatũ:sed illud tãtummõ quod uerꝫ optimũ pfectũqꝫ sit. Qui quidem recte finis ẽ dictus:quoniã ꝑpter hũc cætera uolumus: eũ aũt nõ nisi ꝑpter ipm. Quãobrẽ ut hũani amoris finis: nõ alius esse põt q̃ miseria:corruptio:ĩteritus:qꝫ quæ hõa nec uera nec ppetua existunt:ea quis maxime ꝓbat & sequitur:ita charitatis nullus plane alius excogitari finis potest q̃ deus ipe a quo est:& ad quem refertur.

CXXIIII. In quo certe uno nõ mõ bonum omne sed uerꝫ ac summũ quoqꝫ bonum et cõtineri et esse nõ dubiũ est. Nã si id usq̃ esse oportet:& in his mũdi rebꝫ aut inueniri aut esse nequit:ubi nihil pfectũ:nihil stabile:nihil nõ infirmũ caducũqꝫ est.utiqꝫ cõstat illud extra mundũ esse:eoqꝫ in loco ac uertice:quo nihil sit eminẽtius:nihil pclarius:nihil potẽtius:nihil deniqꝫ nec iucundius:nec fœlicius. Quod si in deum nõ cadit:quem æternum:pfectum:stabilemqꝫ dicimus.neqꝫ deus erit ullus:neqꝫ summum bonum. Sed deum esse nemo negat: qui uel aliquam habeat noticiam humanarum rerum.

CXXV. Cadit igiẽ in deũ nõ tã nomen q̃ res etiã summi boni:cũ pserti solus natura & sit & appelletẽ bonus. Atqꝫ iõ solus uirtutes infundẽdo efficere bonos possit:ergo & btõs. Soli eĩ boni sunt beati:quandoquidẽ id possidẽt bonũ:quod nequeat auferri Mali igiẽ oẽs miseri qꝫ externis fortuitisqꝫ boĩs delectati:nihil in se habent

cui cõfidere recte possint. Qualia igit̃ ista bona sunt in quit Cicero: quæ qui habeat: miserrimus esse possit?
AEMY. Si ergo nõ sunt bõa: cur ita quæso appellãt̃?
HAEDVS. Eam ob rem opinor: q̃ uel a bono deo ꝓpter hoĩem effecta sint: uel a plurimis & existiment̃ & habeant̃ bõa. Quæ tã&si hoĩ ad bene uiuendũ ali quid afferri uideant̃. hũc tamẽ bonũ p se nequeũt effi cere. Quid enim ualent exempli gratia diuitiæ sine be neficentia liberalitateq̃ in pauperes.
CXXVI. AEMY. Sed isto modo ne liberalitas quidẽ erit ulla: si copiæ deerũt. HAEDVS. Nõ ideo nulla fuerit ꝑfecto: nec sine sua magnaq̃ mercede: q̃ & si benignitas in dãdis distribuẽdisq̃ facultatibꝫ maxĩe elucet. beniuolentia tamen unde illa manat ex aĩo men teq̃ proficiscit̃. Nõ igit̃ minor erit: quæ affectu magna erit: quãuis alii ꝓsit nemini. Satis eĩ illi supq̃ ẽ: misere ri prodesseq̃ omĩbꝫ & uoluisse & semp uelle: mõ adsit facultas. Quæ tamen copia propter se nullo mõ expetẽ da est: quippe quæ nihil habeat in se ueri ac certi boni. Idemq̃ licet de cæteris fortunæ boĩs dicere. Quæ qui dem habenti erũt nõ inutilia: si bene his utet̃. Sin uero male. nõ eĩ solũ nõ proderũt: sed nocebũt etiam.
CXXVII. Quare nequeo nõ mirari: q̃ cũ capes sendæ retinendæq̃ beatitudĩs una sit omniũ uoluntas. (omnes enĩ beatĩ esse uolumus) tot tamen tãq̃ dispares

sint ipa de beatitudine sniæ. Existimat aut Augustinus id accidere: nō q̄ beati esse oēs nolīt: sed q̄ ubi sit beatitudo: nō oēs norīt. Si eī nō nescirēt. nō utiq̨ ab aliis in animi uirtute: ab aliis in uoluptate corporis: ab aliis atq̨ aliis alibi atq̨ alibi esse putaret. AEMY. Quo igit̄ mō amāt oēs: quod nō oēs sciūt: si uer̄ ē: nō amari posse quod nescit̄? HAEDVS. Beatitudinem ab oīb; & amari & quæri certum est. Quā iccirco omnes expetūt q̄ eā esse sciūt: q̄q̄ ubi & quæ uera illa sit: nō oēs norūt. Nō igit̄ omnes qui beati esse uolūt: si nō in quo uersetur beatitudo: ante cognoscāt: beati esse possunt. AEMY. Mihi uero uidetur: ne istud quidem cuipiā p̄desse ad beatitudinem adipiscendam: nisi secundū beatitudīs auctorē deū uiuat. Quod qui nō uult. (nā nolūt plurimi.) is certe beatitudinem negligit. Nō igit̄ uer̄ ē: oēs hoīes beatos esse uelle. HAEDVS. Immo uero id nō falso dicit̄: tam&si qui uolūt: nō omēs id efficere contendūt. AEMY. Nempe nō contendūt: quoniam nō falsum ē omnes beatitudinem non expetere. Quam qui expetūt licet nonnunq̄ errent in deligendo fine boni. quodcūq̨ tamen opinentur bonum: id certe uolunt: uiribusq̨ omnib; p̄sequi & adipisci student: adeptoq̨ fruūtur: gaudent: lętātur. Itaq̨ mihi uident̄ hi potius beati: qui ut uolunt uiuūt. Hoc eī pacto nō falsum erit: uelle omnes beate uiuere: quādo quidem omnes ita uolūt: ut quemq̨

maxime delectat. HAEDVS. Etiã ne: si nõ recte uo-
lũt? AEMY. Vtiq;. Nã ipsa nos necessitas huc cõtru
dit. Si ei aut re: minime honesta: aut honestæ adeptiõe
nõ pbata quisquã opinet cupiatq; sese beatum fore: nõ
aliud quidem uolet q̃ quod optat. Alioquin eo reuolue
mur: ut fatendum sit quempiam se beatum esse uelle: sed
eundem nolle: si forte non quod uult & optat: sed aliud
uult penitus & cupit. Quo quid potest esse repugnan-
tius? quid absurdius? HAEDVS. At (ut ait Cicero)
uelle quod non deceat. idipsum est miserrimum. Nec tã
miserum est: non adipisci quod uelis: q̃ adipisci uelle
quod non oporteat. Quis igitur ita cæcus est: ut dicat
aliquem ideo beatum: quia uiuit ut uult: cum non recte
uiuit? Qui profecto & si tum est miser: tamen minus es-
set: si nihil eorum quæ perperam uoluit: habere potuis-
set. Iniquo enim animo uel solo efficit quis miser. Sed
multo miserior: cum mali cupiditas animi adimpletur.
AEMY. Quid igitur nos his eripiat ex angustiis?
HAEDVS. Nempe id quod & uerum est: & nemo
plãe negat omnes hoĩes beatos esse uelle: idq; amore ar-
dẽtissimo expetere: eãq; ob rẽ certa quosq; cupe: nec quẽ
q̃ amare posse: quod oĩo quid uel q̃le sit ignorat: nec pos-
se nescire quid sit quod se uelle scit. Ex quo fit: ut beatã
uitam omnes sciãt: uelĩt: expetãt. Et si uero beati omnes
id quod uolunt habẽnt: nõ tamen oẽs qui habent quod

uolunt: cõtinuo sunt beati. Cõtinuo aũt miseri sunt: qui uel nõ habent quod uolũt: uel id habent quod nõ recte uolũt. Nõ est igit̃ beatus: nisi qui & habet quæ uult oĩa & nihil uult haud recte. Ille quippe beate uiuit qui ui uit ut uult: nec male quicq̃ uult.

CXXVIII. AEMY. At ne is quidem uidet̃ be atus esse: si forte (id quod bonis oĩb⁹ sæpe accidit) paup tatem: dolorem: cæcitatem: exilium: seruitutem: cruciatus corporis: multaq; ꝑterea id genus quæ casus ĩportat pa- tiatur. HAEDVS. Qui beatus esse nemo potest: qui nõ cõmoda fortũæ omnia incõmoda ue magno animo inexpugnabiliq; negligat. An nõ beatus est: qui nõ mõ cũ fortunæ nõ cedit blãdienti: uerũ etiã cũ resistit seuien ti: gaudet & lætatur? Nõ enim nescit sese nisi pugnãdo nisi reluctando: nisi deniq; deuictis fusisq; hostib⁹ non posse coronari. Quæ quidem uictoria potissimũ fortitu- dine cõstãtiaq; cõficitur. AEMY. Ista igitur beatitu do in animo forsitan esse potest: non etiam in corpore. Ergo nõ omnino beatus est: qui uel corpore patitur. Hís enim ex duob⁹ cõstamus omnes. HAEDVS. Fateor id quidem. Nõ enim dũ in mũdo sumus: cuius mala pa timur: nisi firmissimæ cuidam spei fidentes beati sumus. Nõ igitur ab re multo ante dixi. Qui hostes uicerit: eũ nõ iã corona donatũ: sed donandũ esse. Quod quidem nõ ante fit: q̃ e mũdo quis decedat: & in cælum migret.

Tum enim gloriæ coronã immortalitatisq; consecutus: plane beatus erit. Nã ex quibus beatitudo maxime cõstat: quæq; hic esse nullo mõ possunt: ea illic (ut inquit Augustinus) erũt omnino: ut queadmodum uolet quisq; uiuat: neq; uelit: neq; possit male uiuere: nihil cupiat quod desit: nihil desit: quod desideret: quãdoquidẽ aderit quicquid amabit: nec quod nõ aderit: expetet. Fuerit enim bonum quicquid ibi erit: & summus deus erit summum bonũ: & (id quod est omniũ fœlicissimum) ita semp fore certũ erit. Quãobrem & si beati omẽs esse uolumus. nõ tamen omnium est fides: nec patiẽtiæ adiumẽtum spes: nec charitatis uirtutũ parens reliquarũ: quib; ad fœlicitatẽ illam ueram puenit. Itaq; cui hæ deerũt. summũ aliquod bonũ quo se opinet effici beatũ posse: sibi confingat statuatq; necesse est: nec aliud quidem q̃ quod ad uoluptatem corporis ptineat: & in his fortunæ bonis numeret: quæ plerisq; utiles atq; iucundæ & uidentur & iudicantur.

CXXIX. Non enim semotis ueris illis diuinisq; uirtutib; quicq̃ restat quod hic amari appeti ue possit: pter corporis aut fortunæ bõa: aut ea demũ: quib; hæc ipsa parari solent. Quæ si etiã beatitudinẽ quandã possessorib; afferre uideant. hæc tamen nõ amplius duret necesse ẽ: q̃ illa aut iure naturæ: aut fortunæ ui tollantur: aut certe a moriẽte possessore deserant: ut taceam q; nec

labore sine maximo quærũtur: nec custodiũtur sine cura solicitudineq; maxĩa: nec sine ppetuo quodã metu con seruanť: nec sine dolore tandẽ incredibili diuturnoq; p dunť. Nihil aũt tutum esse potest: ubi fortuna domĩa- tur. Quam nisi qui contempserit: supabit nemo.

CXXX. Sed ne recte quidẽ spernet: nisi qui trib; illis de quib; paulo ante dixi: quasq; theologicas appellãt uirtutib; flagrarit. Flagrabit aũt is pfecto: qui non mõ mundũ: uerũ etiã se ipe ita spernet atq; abiiciet ut contẽ ni quoq; a mundo & negligat & gaudeat. Quæ quidẽ maxima sunt ĩdicia deo adhærẽtis animi. Quare sum- mus ille euãgelista inquit: omne quod ex deo natũ es- set uincere hunc mundũ. hoc est. ea contemnere quæ in mũdo bona uiderenť. Victoriã aũt in fide maxĩe uersa ri. Ex quo eliciť eũ qui mundũ diligit: neq; charitatẽ habere neq; fidẽ: cũ præsertim charitas (ut diximus) nõ aliud sit q̃ deus. Quẽ qui amauerit. is mundũ oderit ne cesse est. Nõ enĩ ex duob; maxime cõtrariis alterũ ama re sine alterius iniuria quisq̃ potest. Hostis igitur alte- rius mox fiet: ut adhæserit alteri. Nã (ut Iesus ipe ait). Qui non est mecum aduersum me est. Et Ioannes euã- gelista. Qui uoluerit amicus esse huius seculi: inimicus dei constituetur.

CXXXI. Scimus igiť duas nobis oĩo ppositas es- se uĩas. Vnã quidẽ uirtutũ quæ dei ẽ: & in cælũ ducit.

Viciorꝝ mundi uē alterā: quæ ad inferos. Vtrā aūt deli
gere uelimus: in noſtra ē poteſtate: q̄q̄ id haud recte poſ
ſumus: ſi nō quis ſit rerꝝ finis agnoſcamus. Sed cū tene
amus īmortales eſſe aīas: quod multi etiā ſenſerūt philo
ſophorꝝ: & finē rerꝝ eſſe ſummū ſiue bonū ſiue malum
boni uero auctorē & fontē deū: quēadmodū e cōtra ma
li incētorē adiutorē ue homicidā illū qui peccat ab ini
tio diabolum: quiq; mūdi huius prīceps eſſe dicit̄. quis
hæc cogitās tā deſipiat: ut malū q̄ bonū & amare & adi
piſci malit: cū præſertī bonus ille deus bonos faciat: hiſ-
q; ſummū præmiū .i. beatitudinē tribuat īmortalē. Alter
uero huic cōtrarius amatores mūdi: atq; ideo ſuos quos
blanditiis deceperit: ſecum ducat ad ſummum malum .i.
ad ſupplicia infinita mortemq; ꝑpetuam.

CXXXII. Sit igitur hæc in primis a peccato ab
ſtinēdi cautio: ut tū hos boni maliq; prīcipes: tū quid ex
utrouis cōſequi poſſimus: ſæpenūero ante mentis oculos
cōſtituamus: uerſariq; patiamur. Deīde ut toto ei aī af-
fectu adhæreamus ꝑ charitatē: quē ſummi boni largito
rē ēē ſcimus. Facile uero adhærebimus: ſi illo auctore de
licias aī (id quod & rō et natura ipa ſuadet) pſequemur
corporis abiiciemus. Sed quis nō ītelligat ēē aīum corpo
re pſtātiorē lōgeq; pciosiorē: cū alter īmortalis ſit: alterum
mortale. Ex quo fit nimirꝝ: ut animus immortalis atq;
agilis natura immortalibus rebꝫ ſublimibuſq; oblectet̄.

Corpus e cõtra ꝙ suapte natura põderosum est terræq;
adhærens & mortale: nõ ab re quidẽ infimis terrenísq;
rebus atq; ideo pitiurus facile sese dedat. Quis igit̃ nisi
beluæ similis nõ potius amet sublimia q̃ infima: cælestia
q̃ terrena: immortalia q̃ pitura: deũ q̃ mundũ.
CXXXIII. AEMY. At omnes isto mõ beluæ
plane sumus. Cedimus enim (ut inquis) facile corpori.
Quam quidem ego rem & si ipõ uideo usu nõ falsam
esse: ita tamen esse miror. Nã cum maior uis animi sit q̃
corporis: immo uero corporis sit oĩo nulla: nisi quæ ab
animo ꝓficiscit̃: ꝙ is illud uiuificet: eoq; utat̃ ꝑ uolun-
tate: quæ quidẽ in animo est: nõ in corpore: eaq; libera.
quid quæso causæ ẽ: cur nõ magis faciliusq; corpori ani
mus q̃ aĩo corpus dominet̃? HAEDVS. Non una
tantũmodo istius rei causa: sed plurimæ afferri solẽt. Il-
laq; in primis: ꝙ cum, ut philosophus arbitratur princi-
pium amoris a uisu sit. dubiũ est nemini: quin magis di
ligibilia uideãtur quæ oculis subiacent q̃ quæ minime.
Nam illa de quib9 iã diximus inuisibilia tã & si uel in
tellectu cõspiciuntur: credũturq; magna & summa esse
quoniã tamen ea nõdum cernimus: hisq; nõdum frui-
mur: facile oculorum sensuũq; cæterorꝝ iudicio atq; ui
discedimus ab illis: trahimurq; ad uisa: ꝙ ea nobis simi-
liora ꝓximioraq; uideantur. Nã his oblectari maxime
solemus. Altera causa est: ꝙ futuris bonis præsentia ce-

dere uix possunt. Rarius enĩ inueniẽ: qui quod habet id cõmutandum putet: quæ sunt aliquando futura. Difficile quippe ẽ: ut quis certis tum periculis: tum damnis spem futuræ uitæ existimet emendam: cũ presertim ignoret: ea ne habiturus sit quæ sperat: & psentia bona huic maxime tempori necessaria: nõ aũt illa uideanẽ. Terciam sane causam quidã eam esse aiunt: ꝙ cum(ut inquit apostolus) summum bonum quæ beatitudo ẽ æterna: ita quidẽ excellat: ut ab humano corde quale sit ne cogitari quidem possit: non facile homĩes huic student: ꝙ arduo in loco situm captuq; impossibile: quemadmodum id sperare: nedum adipisci queant: non plane animaduertunt: cum presertim huius bona mundi plurima: quæ tamen alii quondam assecuti sunt: plerią; nulla ui assequi potuerit: nulloq; conatu. Sed impedimenta ista omĩa excusationes ue potius sunt eorum: qui a fide: qui a spe: qui a charitate maxime abhorrent: humanisq; tantummodo uiribus: non etiam diuino adiumento existimant summum illud bonum obtineri oportere. Itaq; cur facilius bona corporis q̃ animi sequamur: nullam aliam reor esse causam uerisimiliorem: nisi quia liberi cum simus: sed tamen originalis illius culpæ fomite ut ad malum proni: sic auersi a bono: non difficile adhæremus ei ad quod inclinamur malo: quod quidẽ ĩ corpore maxĩe uersaẽ. Quis aũt me(ait apostolus libe-

rabit de corpore mortis huius? Quare ne i le quidē & si gratia diuina fruebat̃: nō uel minima quædā pc̄tā uisus est admisisse. Quod nolo inquit malū: hoc ago. Video enī aliā legē in mēbris meis repugnātē legi mētis meæ & captiuātē me in lege peccati: quæ ē in membris meis. Siquidē lex mētis ē rō: peccati uero lex corporis sensuū ue appetitus. Nā & si hūc ipm nostri (ut ante diximus) nōnunq̄ etiā bonā accipiūt in partē: ut cum referunt ad intellectum. plerumq; tamē solet is in malā accipi: proq; sensuum motu poni.

CXXXIIII. Oppugnat igit̃ semp rōnē appetitus eāq; impedit: ne plane sit libera. Idemq; in appetitū rō molit̃. Quo quidē prælio assiduo intestinoq; fit: ut distrahat̃ animus: ob eāq; rē nō quod uolumus: id semp faciamus. Facimus aūt siue bonū siue malū: cū hoꝵ alteꝵ inter se familiariū domesticorūq; hostiū: alter debellauit sibiq; asciuit hoīs arbitriū. Nā eiusmōi certamen non in alio quidē penitus uersat̃: q̄ in suadēdo mēti. Quæ tandē ab altero psuasa: refugit alteꝵ. Qui tamē etiā deuictus: illam sibi rursus nitit̃ uendicare: Atq; ideo ne solitario quidem homini bellum deesse unq̄ potest.

CXXXV. AEMY. An nō debuit deus: ad quē cū optimus existat: certe ptinet optima efficere: optimū effingere hominem .i. talem: qui peccare nullo modo posset?

CXXXVI. HAE. Quid si optimus iccirco factus dicit̃: quia peccare põt: & id ẽẽ quod maluerit? Nã & si istã heri quæstionẽ ut mihi uidet̃ dissoluit antonius: cũ inquit nullã uirtutẽ atq; ideo neq; laudẽ neq; gloriã ei accidere ullã posse: qui ĩ bono pseueraret: si is malũ oĩo facere nequiret. illud tamẽ addiderĩ hoĩem ea de causa cõditũ fuisse: ut btĩtudine frueret̃. Quod cũ ita sit. eũ uoluit deus ẽẽ talẽ: qui quodã suo mõ bene mererĩ de diuĩa liberalitate posset: ut btũs tãdẽ factus: gloria fulgeret ãpliore. Sed ne illa quidẽ rõ ptereũda ẽ: quæ ad diuinã maxime iusticiã: tũ declarãdã: tũ etiã efferẽdã ualet. Quis eĩ recte dixerit: nõ optimã ĩ hoĩe fuisse liberi arbitrii cõditionem: q̃ deus bene meritos efficit beatos: male uero nõ infœlices solũ: sed æternũ etiã infœlices ac miseros.

CXXXVII. AEMY. Mihi uero uidet̃ nõ oĩo æquũ ẽẽ: dãnari hoĩes peccãtes: si ad malũ pniores natura nõnũq̃ a mũdo: sed a diabolo sæpius: a corpore uero ipo sp oppugnãt̃. Quis eĩ tot tãtosq; ac tã assiduos hostes sp supare solus possit? HAE. At mihi cõtra uidet̃ depcationẽ pctĩ hoĩem habere nullã. Nũq̃ eĩ iustus ille iudex deus hũc cõdẽnaret delinquẽtẽ: nisi aduersus tot eius hostes: tãtasq; ĩsidias atq; discrimĩa lõge pstãtiores ei ppugnatores multoq; ualidiora psidia tribuisset. Quis eĩ nisi suæ uel negligẽs uel pdigus salutis: deo pferat diabolum corpus aĩo: rõni appetitũ: mũdũ deĩq; siue cælo siue hoĩs

uiris? Qui cum recte uiuant. nimirum indicant cæteros
mõ uelint: æque posse uiuere. Est igitur uolũtas quæ ho
mines uel dãnat uel coronat: q̄ nemo fiat bonus: nemo
malus: nisi spõte uelit. Quorũ tamẽ alterũ sine diuĩa es
se gratia: alterũ cum gratia nunq̃ potest. Nã cũ minime
mereri posset homo: nisi uinceret uincere aũt nullo mõ:
nisi haberet quibus cum luctaretur: quosq; uirtute supe
raret. statuit ei deus aduersarios: qui sine ulla securitatis
illum requie uexarent: nequirent autem uincere: nisi se
se ille uolens dedisset. (Nam teste apostolo.) fidelis est
deus: qui non patitur nos tentari supra id quod possu
mus. Quin etiam facit cum tentatione prouentum: ut
possimus sustinere. Non enim mundum diabolum ue
permittit: ut quicquid uolunt: quicquid sciunt: quicquid
deniq; habent uirium in nos effundant. Quare tam& si
corrupta ab origine natura ad malum (ut sæpe diximus)
nõ etiã ad bonũ est ꝓcliuior. diuina tamẽ gratia spirãte
quæ p̄sto est oĩbus: mõ hãc suscipiamus: peccata facile ui
tabimus: ea p̄sertĩ quæ maxime ꝑtimescenda sunt morti
fera: bonũq; opabimur: qui charitatis fructus est uberri
mus. De q̃ nõ ita est a me quidẽ disputatũ: ut nihil am
plius: nihil ue subtilius de ea dici possit: quã oĩum uirtu
tum diximus esse maximã: q̃q; sola sũmmũ illud quod
ab oĩbus expetit̃ bonum beatitudoq; paratur: sed ne ha
berer a uobis ĩhumanior: si quæ a me scire optaretĩ: ea

uobis præsertim eflagitantibus non omnino patefecis sem. Vos igitur tãdem & hortor & moneo: obsecro etiã: ita charitati studeatis: sine qua salui esse non ualemus: ut nullũ aliud amoris genus excellentissimæ huic uirtuti anteponendum esse iudicetis.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.

QVINTII AEMYLIANI CIMBRIACI POETAE CARMEN EPIGRAPHICON IN TRES HAEDI ANTEROTICORVM LIBELLOS AD LECTOREM

Tres sumus hic lector prisca grauitate libelli:
  Quos Hædus dominus sustulit aoniis.
Scriptos in Venerẽ: mollesq cupidinis arcus:
  Quod si nõ credis: hoc lege epigraphion.
Primus habet: quid tela: quid arcus signet amoris
  Cum facula: & spectris a capite usq pedes.
Atq inibi plane miseros ostendit amantes:
  Et probrũ capti seruitiumq animi.
Alter quid pueri contraria signa tenentis
  Denotet idolum lector ab Hippolyto

Hic aperit plagas: & uulnera curat amantum
Putria phillyride fortius aemonis:
Tercius astriferi limen tibi monstrat olympi:
Quo phaethontæis est uia trita rotis.
Qua nunc sanctæ animæ: post reddita corpora uitæ:
Ibunt æthræi lucida in astra poli.
Quo si te ire iuuat: mũdanas desere curas:
Desere & aligeri sordida castra ducis
Quid iuuat affectu lasciuo ducere uitam?
Et tantũ ingratis uiuere diuitiis?
Quam melius seruire deo: spes una salutis.
Hæc homini: multum cætera fraudis habent
Sol redit: & semper reparat dispendia phæbe
Annus adest iterum: nos semel occidimus.
Vis iterum quondam uitales surgere in auras
Morte obita: & longum uiuere? uiue modo.

ACCVRATISSIME IMPRESSVM TARVISII PER GERARDVM DE FLANDRIA . ANNO SALVTIS.M.CCCC.XCII. DIE.XIII. OCTOBRIS. SVB MAGNIFICO PRAETORE AVGVSTINO FOSCARINI.

:: FINIS ::

Den

Dladus